1968
I

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR

-9-

Adalet Dergisi

MILLI KÜTÜPHANE ANKARA 1948

Yıl : 58 Kasım 1967 Sayı : 11

11 9 Ocak 1968

Devlet Nüshası

Adalet Dergisi

Yıl : 58 Kasım 1967 Sayı : 11

İÇİNDEKİLER

İncelemeler Sayfa

Dr. Turgut SENGİR : Fransa'da Sicili Ticaret İşlemleri 759

Dr. Erdoğan GÖĞER : Denizde Kurtarma - Yardım Alanında Yetkili Kanun 777

Dr. İsmet OCAKÇIOĞLU : Fransız Ceza İnfaz Sistemi ve Örnek İnfaz Müesseseleri. 795

Mehmet EKİZOĞLU : 6831 Sayılı Orman Kanununun 93. Maddesi Uyarınca Yapılan Tatbikata Dair Bir İnceleme. 808

Orhan GÜRGEN : Türk ve Amerikan Ceza Hukukunda Taammüt 814

M. Oktay YİĞİTBAŞ : İftira Cürmü Üzerine Bir İnceleme 825

Dr. Mustafa YÜCEL : Suçtan Zarar Gören Şahsın Korunması ... 859

Kronik

Teoman ERGÜL : 3222 Sayılı Kanunun 37 ve 38. Maddeleri Yürürlüktedir. 864

Rıdvan Bülent ERCİYEŞ : Yeni Hukuk Yayınları. 869

767

ADALET DERGİSİ

ADALET BAKANLIĞINCA AYDA BİR YAYINLANIR

BASIN KANUNUNA BİR MADDE EKLENMESİNE DAİR 6026 SAYILI KANUNA GÖRE İDARE EDEN :
RIDVAN BÜLENT ERCİYEŞ

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANACAK TÜRK HUKUK UYGULAMASINDA YARARLI GÖRÜLEN İLMÎ İNCELEMELERİN SAYFASINA 25, TERCÜME YAZILARIN SAYFASINA 20, TENKİT, TAHLİL, KRONİK VE DERLEME GİBİ YAZILARIN SAYFASINA 15 LİRA ÜCRET ÖDENİR.

ADALET DERGİSİNDE YAYINLANAN YAZILARDA BELİRTİLEN DÜŞÜNCELER YAZI SAHİPLERİNE AİTTİR.

ADALET DERGİSİNİN SAYISI 2 LİRA, YILLIK ABONESİ 24 LİRADIR.

ABONE OLMAK İSTEYENLER, ABONE BEDELİNİ BULUNDUKLARI YER MALİYESİNE YATIRABİLECEKLERİ GİBİ, POSTA HAVALESİYLE DOĞRUDAN DOĞRUYA BAKANLIK YAYIN MÜDÜRLÜĞÜNE DE GÖNDEREBİLİRLER, GÖNDERİLEN PARA ALINDIĞINDA MAKBUZ VERİLECEĞİNDEN 100 LİRAYA KADAR 25 KURUŞ, 100 LİRADAN FAZLSI İÇİN 50 KURUŞ DAMGA PULU BEDELİ OLARAK GÖNDERİLECEK PARAYA EKLENMELİDİR.

76 4

İNCELEMELER

FRANSA'DA SİCİLİ TİCARET İŞLEMLERİ

Dr. Turgut SENGİR
(İstanbul 4. Asliye Ticaret Mahkemesi Hâkimi)

I — Genel olarak ticaret sicili : Genel olarak ticaret sicili, ticarî faaliyette bulunan hakiki veya hükmî şahıslara ve bunların teşebbüslerine ait kayıt ve bilgileri ihtiva eden, bu bilgileri toplayıp yaymağa yarayan bir katalogdur. (I)

Ticari hayatla yakın ilgileri bulunan hakiki ve hükmî kişilere yüklenen ticaret siciline kayıtlama ve ticarî durumunda her türlü değişikliği bildirme mecburiyeti, politik, sosyal ve ekonomik hayatın doğurduğu zorunluklar sonucudur. Bu zorunlukta sosyal ve malî sebepler bulunduğu gibi ticaret ve sanayinin intizam ve nizam ve nihayet ekonominin plânlanması esasları da mevcuttur.

Sosyal gaye olarak sicilde işveren ve işçiler hukukî durumlarını, sosyal haklarını ve borçlarını bu kayıtlarda kolaylıkla tesbit edebilirler.

Malî bakımdan gelir kontrolü ve vergi politikasında sicil en önemli bir dayanaktır.

Ticaret ve sanayiin kontrolü bilhassa ruhsatlı olarak görülmesi derpiş olunan ticarî işlerde kayıtlar daima danışılacak bilgi kaynaklarıdır.

Nihayet ekonomik plânlamada Devlet gerek doğrudan doğruya ve gerekse meslekî teşekküller marifetiyle millî ekonominin öngördüğü bazı mükellefiyetleri tüccar özel ve hükmî kişilere ancak sicildeki kayıtlar sayesinde uygulayabilir.

Bundan başka sicil kayıtlarının aleniliği yani herkese açık olması bir tüccar ile ticarî münasebette bulunmayı tasarlayan kişilerin, bu tüccarın durumu, malî kapasitesi, aile rejimi v.s. gibi çok önemli bir takım bilgileri elde etmesine yardım eder. (2)

(1) Jauffret (Alferd) : Manuel de Droit Commercial 1965 s. 59.
(2) Julliot de la Morandiere : Droit Commercial T. I 1962 s. 88.

II — **Tarihçe :** Fransa'da sicil müessesesinin başlangıç tarihi korporatif rejime bağlanabilir. Sonradan korporasyonların lağvı ile müessese kaldırılmış olup bu devrede tüccarlar ancak ticarî patentleri veya ticaret mahkeme veya odalarının başkan ve üyelerinin seçiminde gösterdikleri faaliyetler ile tefrik edilmişlerdir.

Tüccarlara ait kayıtların eksikliği 1914-18 harbi esnasında kendini iyice hissetirmiş ve o tarihte Alsace-Lorraine bölgesinin Fransa'ya katılması ile bölgede bulunan sicil kayıtları bütün Fransa'da dahi bunların tesisi zorunluluğunu göstermiştir. (3)

Mevzuat bakımından her ne kadar 1807 tarihli ticaret kanununda Sicil kayıtlarının aleniliği hakkında bir takım hükümler bulunmakta ise de çok ilkel şekillerde bulunmaları sebebiyle bir gazete ilânı ve her hangi basit bir kayıt durumundan ileri gidememişlerdir.

Halbuki Alman mevzuatı bu bakımdan çok geniş ve etraflı hükümlerle sicili ticarete kayıtlanan tüccarların çıkarlarını koruyor bu hal ise ticarette emniyet ve ahengi sağlıyordu. (4)

Ticaret Sicilinde ilk reform 18 Mart 1919 tarihli kanunla yapıldı. Fakat çok müteredd it hükümleri ihtiva etmesi ve eski aleniyet usullerini değiştirmediği için hukukî sonuçlardan mahrum oldu. Buna rağmen malî yönden kontrol ihtimalinden çekinen bazı tüccarların takındıkları olumsuz tutum hariç bırakılırsa kanun yine de müsait şekilde karşılanmıştır.

1919 reformundan sonra tüccarlar kendi iş kâğıtlarına kayıt numaralarını yazmayı ihmal etmemişler böylece sicilin ticarî hayata daha fazla girmesini sağlamışlardır (5).

Bununla beraber ticaret sicilinin teşkilâtlanması nihaî şeklini alamamış bu sebeple sicile muntazam şekilde kayıtlı tüccarların yanıbaşında gerek kayıt ve gerekse kayıt değişiklikleri bakımlarından ihmalleri görülen tüccarlara rastlanmıştır. Bunun neticesi olarak kayıtların yanıltıcı bilgiler vermesi önlenememiştir. (6)

---

(3) Riper (Geoxrges) : Traité élementaire de droit commercial 1959 s. 99

(4) Julliot de la Morandière : a. g. e. s. 89

(5) Ayrıca tüccarlar için kabul edilen bu mevzuatın yanıbaşında küçük esnaf için dahi sicil kaydı tutma yoluna gidilmiş ise de mezkur kayıtlar 1/3/1962 tarihli kararname ile ilga olunmuştur. Halen Fransada Esnaf Odası tarafından tutulan bir «Esnaf Repertuari» ndan başka kayda rastlamak mümkün değildir. (A. Jauffret : a. g. e. s. 59)

(6) Meselâ evvelce sicile kayıtlanıp sonradan sildirmeyi unutan ve tüccarlığı bırakmış olan kimseler üçüncü şahıslar nazarında yine tüccar olarak kalıyordu.

766

Sicilin ilgili bütün tüccar ve hükmî kişiler bakımından mecburiliği ancak onun müeyyidelendirilmesi zaruretinde müesses olduğu cihetle bu zorunluluk, sonradan çıkarılan muhtelif emir ve kararnamelerle ufak tefek değişikliklere uğrayan 9 Ağustos 1953 tarihli kanunun kabulü sonucuna varmıştır. Zikri geçen kanun muhtelif hükümleri ile ticarî mesleklerin korunması ve açıklılık prensibinin tekemmülünü sağlamıştır. (7) 1/3/1954 tarihinde yürürlüğe giren bu kanunla evvelce kayıtları yapılan metinlerin yeniden tescili derpiş edilmiş ve bu yeni tesciller ancak 31 Ekim 1960 tarihinde tamamlanabilmiştir. (8)

Bununla beraber 1919 tarihli kanunun cezaî hükümleri 1954 tarihli kanunda dahi aynen muhafaza edilmiştir. Sicili ticarete mütedair kanunlar 1958 tarihli kanunla nihai şekillerini almışlardır. (9)

III — 1958 tarihli reformun ana hatları :

a) **Şekli bakımından :** 1954 tarihli kanun, ticaret kanununda sicili ticarete ait hükümlerin muhafazasını öngörüyordu. Halbuki 1958 tarihli kanun ticaret kanununundan bu hükümleri kaldırmış ve ondan tamamen müstakil kanun metnine sokmuştur.

b) **Esas bakımından :** 1958 tarihli kanunda sicilin daha tekamül etmiş şekillerde tutuluşu ve ticaret mesleğine giriş şartları üzerinde daha müessir bir kontrol tesisi derpiş ediliyordu. Ticaret sicil memuru ve sicile bakan hâkimin yetkileri arttırılmış, kayıt terkinlerinin resen yapılabilmesi sağlanmış ve bu mevzuda muhtelif cezai, meslekî ve medenî hukuk müeyyideleri öngörülmüştür. Ayrıca muhtevada dahi değişiklikler yapılmış, evlilik, boşanma ve ayrılık gibi kayıtlar sicile sokulmuştur. Bu arada da eski kayıtlar yeniden derlenmiş ve yeni kanun prensiplerine göre tanzim edilmiştir.

Nihayet 1957 ve 1960 tarihleri arasında çıkarılan kararnamelerle bütün tüccar veya ticarî şirketlere eski kayıtlarını yenileme mecburiyeti konmuş, hilâfı halinde bunların hükümsüz kalıp sicillerinin terkin edileceği ihtar edilmiştir. (10)

IV — Sicili ticaretin teşkilâtlanması : 27 Aralık 1958 tarihli kanunun 3 üncü maddesine göre Fransa'da sicil :

a) Her ticaret mahkemesi veya onun yerini tutan asliye mahkemesi nezdinde kurulan mahalli

(7) Ripert (Georges) : a. g. e. s. 99
(8) Jauffret (Alfred) : a. g. e. s. 59
(9) Julliot de la Morandière : a. g. e. s. 90.
(10) Julliot de la Morandière : a. g. e. s. 93

767

b) Ticaret ve Sanayi vekâleti nezdinde tesis edilen merkezi sicili ticaret kayıtlarından ibarettir. (11)

a) **Mahalli sicil**: Bu sicil ticaret mahkemesi başkanı veya sicile bakmaya memur bir naip hâkimin kontrolünde sicil memuru tarafından tutulur. Hâkim her ay sicil kayıtlarını incelemek ve tetkikatı sırasında göreceği noksanlık ve kanunsuzlukları ticaret mahkemesine bildirmek ve gerektiği hallerde para cezası tatbikini istemek zorundadır. Hâkimin vazifesi burada biter ayrıca mahkemenin vereceği kararlara karşı kanun yollarına müracaat hakkına sahip değildir. (12) Böyle bir talep ancak savcı tarafından yapılabilir.

Sicili ticaret memuru 27 Temmuz 1963 tarihli kararnamenin 18 inci maddesine göre aşağıdaki kayıtları tutar:

1) İster tescil olsun ister kayıtta tadil olsun sicile yapılan her türlü beyanları muhtevi **giriş kayıtları**: Bu kayıtlar, beyanların tarih ve sırasına göre yıllık kronolojik bir seyir takip eder. Sicil memuru bu kayıtlara tarih, kronolojik numara, işlemin mahiyeti, tüccarın veya şirketin ismi, sicile kayıt numarasını yazar ve hazırlanan matbu bir formülere giriş numarasını kaydeder. (14)

2) **Kişisel dosyaların kolleksiyonu**: Bu dosyalar sicile kayıt beyannamesi ile başlayıp sonradan yapılan her türlü değiştirici beyanları muhtevi bütün formülleri kapsar. Bu dosyalar daima kayıt numarasını taşır; numaralanma A işaretli dosyalar (ki tüccarlar) ile B işaretli dosyalar (ki ticarî şirketler için)ayrı ayrıdır.

3) **Sicil fişleri**: Üzerinde dosya numaraları bulunan fişler tüccarlar veya şirketler olarak iki kısımda tutulur.

a) Her tüccarın fişinde ismi, soyadı, doğum tarihi, müessesenin adresi ve genel olarak mevzuu: Şirketlerin fişinde ise ünvanı hukukî şekli, merkezinin adresi ve hülâsa olarak faaliyet mevzuu görülür. Bütün fişler alfabetik sıra üzerinde tanzim edilmiştir. Ayni şirket veya ayni tüccar için birden fazla fiş tanzim edilemez. (14)

Şirket Mukaveleleri Klasmanı: Sicili ticarete düşen işleri hafifletmek gayesiyle kurulan her türlü şirketin (sicile kayıtlı bulunsun bulun-

(11) Regnard (E.) : Registre de Commerce extrait du Traité général des notaires et des avocats s. 4998.

(12) Julliot de la Morandière : a. g. e. s. 91

(13) Regnard (E.) : a. g. e. s. 4999

(14) Regnard (E.) : a. g. e. s. 4999

masın) bir sicilinin tutulmasını öngören işlem ötedenberi âdet haline gelmiştir. 1871 yılındanberi tutulan bu klasman şirket mukavelelerini tetkik etmek isteyen bütün ilgililere açıktır. Ancak sicil tadilleri bu mevzuda çok sathi bilgiler verdiklerinden bu klasmanın birçok yerlerde sicili ticareti tamamlamaktan başka bir gayesi yoktur.

b) **Merkezi ticaret sicili**: Bu sicil Paris'te Sınaî mülkiyet Millî enstitüsü tarafından tutulur. Bütün Fransa'ya şamil olmak üzere mahalli sicil kayıtları ve bilâhare yapılan değişiklikleri ihtiva eder. Bu kayıtlar hem tüccarlar hem de şirketlere ait bilgileri kapsar. Merkez sicili 1919 tarihinde mahalli sicillerin bir hülâsasını ihtiva ederken 1935 yılında şirket sicili ticaret dosyalarının bir örneğinin merkez siciline gönderilmesini derpiş eden kanundan sonra ister kuruluş, ister her nevi tadile ait her türlü beyanların asılları merkezi sicilde muhafaza edilmiştir.

Böylece merkezi sicil kayıtları, bir ilin ticaret sicil kayıtlarından şu veya bu sebepler dolayısıyla silinen bir tacir veya şirketin kişiliğini değiştirmeksizin başka bir ilde kayıtlanmasına mâni olur. Kanuna aykırı beyanların kontrolü böylece daha kolaylıkla sağlanır. (15)

V — **Sicillerdeki aleniyet**: Sicili ticaretin başlıca gayesi ilgililere, kayıtlı ortaklıklar veya tüccarlarla olan münasebetlerinde bilgi vermektir. Böylece bir şirket veya tüccarla ticari münasebetler kurmayı düşünen ilgili gerek merkez sicilinden ve gerekse mahalli sicil kayıtlarından ufak bir ücret karşılığı beyanname kopyaları veya belgeleri temin edebilir. Üçüncü şahısların münasebet tesis etmek istedikleri firma veya şirketlerin sicil kayıtlarının kolayca bilinmesini sağlamak gayesiyle 27 Aralık 1958 tarihli kanunda her türlü fatura, sipariş kâğıdı, tarife prospektüs ve hattâ her türlü yazışmalarda kayıt numarasının gösterilmesi mecburiyeti konmuştur. Böylece sicil kayıtları ticarî hayatta emniyet ve itimadı sağlayan önemli bir müessese olmuştur.

VI — **Sicili Ticaret bültenindeki yayın**: 9 Nisan 1949 tarihli kanun sicil kayıtlarının yayınını geniş nisbette sağlamıştır. Kanuna göre sicil kayıtları memurun talebiyle Resmî gazete idaresi tarafından günlük olarak basılan Sicili Ticaret Gazetesinde yayınlanır. Gazete, gerek halk efkârı ve gerekse idarî makamlar ve ticaret odaları için çok kıymetli bilgi kaynaklarıdır. Nihayet ticarethane satışları, İflâs ve resmî

(15) Julliot de la Morandière : a. g. e. s. 93

769

tasfiye gibi bir takım bilgiler dahi gazetede yer alan önemli hususlardır. (16)

Sicili Ticarete Tescil

I — Genel olarak : 27 Aralık 1958 tarihli kanun Fransa'da tescil mevzuunda hakiki kişilerle hükmî şahıslar ve şirketler arasında bir ayırma yapmıştır.

A — Hakiki kişilerin tescili : Fransız ticaret kanununa göre tüccar sıfatını haiz olup Fransız toprağı üzerinde ticarî bir faaliyette bulunan her kişi Fransız olsun olmasın ticaret siciline kayıtlanmakla mükelleftir. Diğer bir ifade ile şartları uyan bütün yabancılar için dahi bu zorunluluk vardır. San'atkârlar siciline kayıtlanmak durumunda olan san'at ve meslek sahipleri dahi kanuna göre tüccar sayıldıklarından sicile kaydolacaklardır. Buna karşılık münferit ticarî muamelelerde bulunan ticarî temsilciler, ticaret ajanları tüccar olmadıklarından kayıt mecburiyetleri yoktur. Buna karşılık tescil zorunu gayrimenkullerini kiraya veren sahipleri için dahi vardır.

B — Hükmî şahıslar : Hakiki şahıslardan başka tüzel kişilere dahi tescil mükellefiyeti tanınmıştır. Ortaklıklarının tescili başlıca iki şarta bağlıdır :

1) **Ticarî şekil veya gaye :** Kanun metnine göre şekil ve gaye bakımından ticarî olan tüzel kişiler sicile kayıtlanmak mecburiyetindedirler. Ticarî olmıyan adi şirketlerin kayıt mecburiyeti olmadığı gibi ticarî gaye gütmeyen kooperatif ortaklıklarının dahi böyle bir mükellefiyeti yoktur.

2) **Merkezi muamelâtının Fransa'da olması :** Tescil için aranan ikinci şart ta merkezi muamelâtının Fransa hudutları içinde olmasıdır. Böylece yabancı ortaklıklar arasında merkezi muamelâtının Fransa'da olması şartıyla acentelik ve şube açanların hepsinin sicile kayıtlanması gerekmektedir.

C — Amme hizmeti gören teşebbüsler : Bu teşebbüslerin sicile kayıtlanması için ticarî veya sınaî karekteri haiz olması, hükmî şahsiyeti ve mali muhtariyeti bulunması şarttır. Fransız Elektrik Şirketi bu durumdadır. (17) Buna karşılık Devlet amme teşebbüsleri veya amme teşebbüsü mahiyetinde olmıyan mahalli toplulukların bu gibi durumları yoktur.

(16) Jauffret (Alferd) : a. e. e. s. 61
(17) Regnard E. : a. g. e. s. 5001

c) Yabancı bir şirketin Fransadaki şubeleri için bu şubenin direktörü

d) Tali müesseselerin tescili için bu müessese direktörü veya asıl müessesenin tescilini istemeğe yetkili kişiler

e) Amme teşebbüsleri için bu teşebbüsü idare yetkisini haiz şahıs tarafından yapılır. Her halde vekillerin asil adına tescil talebinde bulunmalarında bir kanunsuzluk yoktur. Talepname 3 nüsha olarak sicil memuru tarafından verilen förmüllerin doldurulması ile ikmal edilir. Bunda,

aa) Hakiki şahıslar için :

1) Hüviyet tesbitine mütedair bilgi (isim, soyadı, ikametgah doğum tarihi, yeri, milliyeti, evlendiği tarih ve yeri, evlilik rejimi v. s.)

2) Ticari faaliyetine ait bilgiler (asıl faaliyeti mevzuu tali faaliyetleri, kullanılan ünvan, adresi, firmayı ilzam yetkisini haiz şahsın hüviyeti ve gereğine göre gayrimenkul idarecisinin hüviyeti)

bb) Ortaklıklar için : Hakiki kişiler için istenen muhtelif bilgilerden ayrı olarak şirketin hukuki şekli ünvanı asli ve tali faaliyetleri, merkezi, daimi ortakların, idarecilerin veya idareci ortakların isim soyadı ve ikametgahları, asıl sermaye miktarı, emisyona çıkarılan hisse senetleri v.s. istenir. Tescil talebi, müracaatçının beyanlarının doğruluğunu gösteren ve ayrıca talepnameden önce tamamlanması gerekli muamelelerin ikmal edildiğine dair belgelerle birlikte yapılması lazımdır. Böylece beyanda bulunan kimse, ticaret yapabilmesi için, kanun tarafından öngörülen bütün şartları haiz olduğunu isbat etmelidir. Ayrıca yabancı olduğu takdirde ticari faaliyetine müsaade edildiğine dair belgeyi yine talepnameye eklemek zorunluğu vardır. (20)

Talebi karşılayan sicil memuru yukarıda bahis mevzuu belgeleri kontrol eder, beyanlarda göreceği herhangi yanlışlık veya eksiklik halinde tescili reddeder. Bu durumda sicili ticarete memur hâkimin ihtilafı halletme yetkisi vardır.

Hâkimin verdiği karara karşı ilgili bir ay içinde ticaret mahkemesi nezdinde itiraz edebilir. Bu mahkemenin kararı ise her türlü kanun yollarına açıktır.

VII — Tescilden sonra yapılacak değişiklikler : Bu mevzuda 3 değişik durum nazara alınabilir.

(20) Lameunier (Francis) : Principes et pratiques du droit commercial

a) İlgilinin talebi ile yapılabilecek değişiklik

aa) Tescil esnasında bildirilen durumları değiştiren hadiseler veya işlemler

bb) Tüccarın evlenmesi halinde evlendiği yer ve tarihi ve bazı hallerde evlilik rejimi, karının ölümü halinde ölüm tarihi, lüzum halinde evliliğin iptali, boşanma, ayrılık ve mal rejimine dair kararlar.

cc) İflas ve tasfiyeye dair beyanlar

dd) Mal birliği bahis mevzuu olduğu hallerde taraflar arasında veya re'sen yapılan tasfiye

ee) Ticaret yapma hakkını kaldıran mahkeme kararı mevcut bulunduğu takdirde

ff) Ayrıca ilgili tescil için gereken şartları doldurmamış ise veya beyanlarda eksiklik veya yanlışlıklar bulunduğu takdirde sicile bakan hakim ilgiliye bu kayıtları düzeltmesi için 15 günlük mehil verir. Hakimin verdiği bu karara karşı ilgilinin Mahkemeye (Ticaret mahkemesine) itiraz hakkı, bu dahi reddedildiği takdirde istinaf mahkemesine gitme muhtariyeti vardır. (21)

b) Noterlerin vazifeleri : Ticaret sicili mevzuunda değişiklik yaratan bir resmi senedi tanzim eden noter, bu senedin imzalanmasını takip eden diğer işlemleri de yerine getirmek mecburiyetindedir. Böylece bu yer durumu ayrıca sicile bildirmek noterin vazifelerindendir. Diğer taraftan biri tüccar olan iki kişi arasında evlenme akdini öğrenen noterin bu durumu dahi ticaret siciline bildirme mükellefiyeti vardır.

c) Üçüncü şahısların hakları : Gerek sicil kayıtları ve gerekse bu kayıtlardaki değişikliklerle ilgili bilgiler, çıkarı ve alakası olan her kişi tarafından her zaman istenebilir. (22) Diğer bir ifade ile sicil alenidir, ufak bir bedel karşılığında sicil kayıt numarası bildirilmek kaydıyla bu bilgilerin tasdikli bir örneği istenebilir. Gösterilen isim ve sicil numarasında bir kayıt bulunmaması halinde olumsuz bir belge verilir. (23)

VIII — Sicil kaydının silinmesi : a) Kaydın silinmesi isteği ya ilgili tüccarın, veya onun vekilinin verdiği yazılı ve imzalı beyaname ile mümkün olabilir. Ticari faaliyetine son veren bir tüccarın kayıt terkinini talep mecburiyeti vardır. Bu zorunluk :

(21) Jauffret (Alfred) : a. g. e. s. 64

(22) Lemeunier (Francis) : a. g. e. s.

(23) Ripert (Georges) : a. g. e. s. 103

Naip hakimin bu işteki vazifesi, yalnız sicilin maddi tutuluşunu değil, ayni zamanda ve bilhassa yetkili olduğu aşağıdaki hususlarda tam bir kaza hakkını ihtiva etmektedir. Bunlar :

a) Sicili ticaret memuru ile ilgili arasında kayıt veya herhangi değişikliklerin belirtilmesi mevzuunda çıkacak ihtilaflar ve bir müsbit evrakın istihsalinden muafiyet halleri,

b) Alakalıya gönderilecek sicil kayıt emirlerinde

c) Re'sen terkin hallerinde gözükür.

a) İhtilafın halli ve bir müsbit evrakın temininden muafiyet :

Sicili ticarette kanunun bütün rijiditesi ile uygulamanın müşkülatı sebebiyle Sicil memuru ile ilgili arasında birtakım ihtilaflar çıkabilir. Böylece müsbit bir evrakın istihsalinin zaruri olup olmadığı, kayıt formülünün mübrez delillere uygun bulunup bulunmadığının ve nihayet resmi senet veya bir hukuki durumun tefsirine tealluk eden konularda yargıç kararı işi hal ve fasleder. (Prensip itibariyle sicil memurunun hiçbir kazai yetkisi yoktur. Sicil memuru müracaatçının talebini kanuna uygun görmezse reddeder. Müracaatçı bu karara karşı naip hakime başvurur. Naip hakimin bu konudaki vazifesi, sicil memuru ile ilgili arasında çıkan işbu ihtilafı halletmektir. Hâkim dosyanın kanuni şekilde tutuluşu ve intizamından sorumlu olduğundan memura itiraz mevzuu kaydın yapılması veya yapılmaması hakkında gereken emri verir.

İlgili olduğu gibi, sicil memuru dahi ihtilafın çözümü için Hakime danışabilir. (26) Hakimin verdiği karar nihai olmayıp bu karar aleyhine ticaret mahkemesi veya onun yerini tutan Asliye mahkemesi nezdinde İtiraz mümkündür. Hâkimin bu kararı alâkalısına sicil memuru tarafından teahhütlü mektupla bildirilir. Mektup yerine ulaşamadığı hallerde kararın tebliğine bizdeki mübaşir yerini tutan kimse memur edilebilir. Tebliğde karara karşı kaç gün içinde ve ne şekilde itiraz edilebileceği yazılır. Cari mevzuata göre tebellüğden itibaren bir ay içinde ticaret mahkemesi nezdinde itiraz edilebilmesi mümkündür. Bu müddet geçirildiği takdirde karar kesinleşir. İtiraz sicil memuruna yapılacak yazılı bir beyan ve bu beyana karşı memurdan alınacak bir makbuz ile başlar. Ayrıca karar masrafı ve peşin harç ta alınır. Sicil memuru beyanı müteakip zaman geçirmeden ilgiliyi teahhütlü bir mektupla ticaret mahkemesini ilk celsesine davet eder. Ancak davetiyenin gönderil-

(26) Juliot de la Morandiere : a. g. e. s. 96

diği tarih ile celse günü arasında asgari 8 günlük mühletin geçmiş olması lazımdır.

Mahkemenin verdiği karara karşı kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde istinaf mahkemesi nezdinde itiraz kabildir. İlgili tescil için gereken müsbit evrakı sağlayamadığı takdirde hakim, bu vesaikin çıkartılması için ilgiliye yeni bir mehil verebilir; bu mehil zarfında dahi vesika temin edilemediği takdirde re'sen terkin kararı verilir.

İlgilinin vermek durumunda olduğu evrak 27 Temmuz 1963 tarihli kararnamede açıkça ve tadaden sayılmıştır. Bunlar :

1 — Nüfus kayıtları 2 — Tüccar küçük olduğu takdirde velisinden alacağı müsaadeler, evlenme kağıdı, ehliyetnameler, meslek hüviyet varakalarıdır. (27)

b) **İlgiliye gönderilecek sicil kayıt emirnameleri** : Naip hakim müddetinde yapılmamış olan tescil ve değiştirici beyanları veya sicile verilen beyanlarda bir eksiklik veya yanlışlık halinde bunların düzeltilmesini öngören emirnameleri ilgililere göndermekle mükelleftir. Bu konuda ya bizzat veya diğer hallerde Savcı, ticaret ve sanayi bakanı veya ticaret ve sanayi odasının talebi ile hakim harekete geçer. Ayrıca hakim lüzum gördüğü takdirde üçüncü bir şahsın talebi halinde dahi mesele ile ilgilenebilir.

Emirnamede, naip, hâkim, alakalıya eksik kalan formaliteyi emirnamenin kesinleştiği tarihten itibaren 15 gün zarfında yerine getirmesini ister. Bu hususta gerekli tebligat teahhütlü mektup veya bu mümkün olmadığı takdirde mübaşir yerine kaim şahıs marifetiyle olur. Hakimin gönderdiği emirname aleyhinde dahi ticaret mahkemesi nezdinde itiraz yapılabilir. Bu itirazlar gerekçeyi ihtiva etmeli ve gerekli masraflar verilmek ve karşılığında makbuz alınmak kaydıyla tebliğ tarihinden itibaren 15 gün içinde yapılmalıdır. (28)

Mahkeme ilk celsesinde karar vermek durumunda olup bu müddet 8 günden aşağı olamaz. Verilen karar dahi ilgilisine teahhütlü mektup veya mübaşir yerine kaim şahıs tarafından tebliğ edilir. Mahkeme kararı aleyhine istinafa müracaat hakkı diğer durumlarda olduğu gibidir.

Emirnamenin kesinleşmesine rağmen ilgili eksik formaliteyi yine yerine getirmezse naip hakim dosyayı ceza mahkemesine verilmek üzere savcılığa sevkeder. (29)

(27) Jauffret (Alfred) : a. g. e. s. 62

(28) Bu hususta Hâkimin emirnamesi ile Hâkim kararnamesi arasındaki fark birinin bir ay diğerinin ise 15 günlük kesinleşme süresine tabiolmasıdır.

c) **Re'sen Terkin** : Naip hakim yukarıdaki işlerden başka re'sen sicil kaydının terkinine de karar verebilir. Hakim bu kararı :

aa) Ya doğrudan doğruya yani bizzat

bb) Veya savcı, ticaret ve sanayi bakanının veya Ticaret odası başkanının talebi üzerine verebilir. Bununla beraber herhalde karardan önce ilgilinin teahhütlü mektupla veya mübaşir yerine kaim şahıs marifetiyle daveti ve dinlendikten sonra bu kararın verilmesi lazımdır. Diğer hallerde olduğu gibi karara karşı itirazı ve istinaf safhaları kayıt terkininde dahi aynidir.

Tüccar herhangi bir mahkemeden ticaretten veya ticari haklardan men kararı almış ve bu karar kesinleşmiş ise re'sen kayıt terkini yapılır. Bu halde men kararı alan mahkemenin başkatibi sicil memuruna durumu bildirir; memur durumu hakime ileterek kayıt terkini durumunu ihbar eder. Kolayca anlaşılacağı üzere resen terkin ancak tescilin mümkün olduğu haller dışındakilere münhasır olabilir.(30)

Resen terkin ticari mesleklerin korunmasını sağlayan ve ticarette emniyet ve disiplin tesis eden önemli tedbirlerdendir.

Sicili Ticarete kayıt ve ilavelerin kıymet ve tesirleri

I — Hukuki müeyyideler : Sicile yapılan kayıt ve ilavelerin biribirinden değişik olması sebebiyle bu hususta genel olarak prensipler koymak mümkün değil ise de tatbikedilecek bazı esaslar bulmak daima kabildir. Netekim 27 Aralık 1958 tarihli kanunun 15 inci maddesi aynen : «Sicile kayıtlanmış her nevi hakiki veya hükmi kişiler, hilafı isbat olunmadığı müddetçe, halen yürürlükte bulunan kanun hükümlerine uygun olarak tüccar sayılırlar ve bu sıfatlarından doğan bütün neticelere tabi olurlar». Diğer bir ifade ile sicile kayıtlanmak tüccar sıfatının basit bir karinesi olup aksinin isbatı daima mümkündür. Böylece sicile kayıtlı kimsenin yetki, iflas ve ticari muamele gibi hususlardaki durumu tüccarlardan farklı değildir. Nihayet sicile kayıt bu gibi durumlarda bahis mevzuu kişinin tacir olup olmadığını tayinde esaslı kıstastır. (31)

Bunula beraber 15 inci maddenin 2 nci fıkrası bu genel kaidenin bir istisnasını teşkil etmektedir. Netekim fıkraya göre : «Kiraya verilen

(29) Chauveau (René) : a. g. e. s. 19

(30) Regnard E. : a. g. e. s. 5035

(31) Regnard E. : a. g. e. s. 5037

ticarethaneleri işletmekle mükellef idareler» için sicile kayıt tüccarlık karinesi olamaz. Diğer taraftan şunu ilave etmek yerinde olur ki kanuni mevzuata göre teşekkül etmiş ticaret şirketleri için bu karine tamamen nazaridir. Böyle bir durumda sicile kayıtlı olmasa dahi şirket ticari sayılır. (32)

a) **Sicile kayıtlanamama müeyyidesi** : Bu hususta 27 Aralık 1958 tarihli kararnamenin 16 ncı maddesi birbirinden ayrı 3 hüküm sevketmektedir :

aa) 15 inci maddenin son bendine göre bu gibi kimseler üçüncü şahıslar nezdinde olduğu gibi idari makamlarca dahi tüccar olarak muamele göremezler. Bu sebepten tüccar olmanın verdiği birtakım avantajlardan istifade edemezler. Böylece kayıtlanmamış bir tüccar, lehine delil olarak kendi defterlerine istinat edemez. Buna karşılık aleyhine olmak üzere mukabil taraf bu defterlere dayanabilir. Ayrıca işlemlerde ticarî müruru zaman def'i ileri süremiyeceği gibi iflas edebilmekle beraber konkordato addedemez. (33)

bb) Buna karşılık kayıtlanmamış tüccar, ticari hayatın kendisinden istediği bütün gerekleri yerine getirmekle mükelleftir. Böylece tüccar kayıtlanmasa dahi sorumlulklarından kurtulamaz. Üçüncü şahıslar istadiklerinde tüccar, diğer zamanlarda ise alalade şahıs olarak görebilirler. Bu dahi sicile kaydolmayan tüccar için büyük bir handikaptır. Hülasa kayıtlanmamış bir tüccar borçları zaviyesinden tüccar, hakları bakımından ise değildir. (34) Sicile kayıdolmayan Tüccar ayrıca resmi müesseseler nezdinde dahi bu sifatı kullanamıyacağı cihetle ithal müsaadesi alamaz, Ticaret Mahkemesine hâkim seçilemez, ayrıca açık artırmaya bu sifatla katılamaz.

b) **Sicile yapılan kayıtlarda tadilâtı tescil ettirmeme müeyyidesi**

Prensip itibarile bu gibi hallerde müeyyide ilgilinin medeni ve cezaî hukuk yönünden sorumluluğudur. Bu nevi tadilât şunlardan ibarettir :

aa) Medeni Kanunun 485 inci maddesine göre bir küçüğün ticaret yapma müsaadesinin kaldırılması

(32) Chauveuau René : a. g. e. s. 21
(33) Jauffred : a. g. e. s. 65
(34) Jauffret Alfred : Revue Trimestrielle de Droit Commercial 1954 s. 258

779

bb) Bir Tüccarın ticaret yapma serbestliğini kaldırıp vasi veya temsilci tayinine mütedair nihai hükümler.

cc) Bir kadın Tüccarın evlenmesi veya evliliğini hükümsüz kılan nihai kararlar.

dd) Mal ayrılığı rejimi talebi veya bu rejimi kabul veya red eden Mahkeme kararları.

ee) Mal birliği rejimini tesis eden kararlar.

ff) Kocanın karısına ayrı bir ticaret tesisine dair itirazı yukarıda sayılan tadilâta ilgili, makul bir müddet zarfında tescil ettirmediği takdirde sicile kayıtlarına hüsnüniyetle istinat ederek muamele yapan ve bundan dolayı zarar gören 3 üncü şahısların bu zararını tazmin etmekle mükelleftir.

II — **Cezai Müeyyideler :** Sicile kayıtlanma ve ilâvelerin tescili mevzuunda cezai müeyyideler 27/12/1958 tarihli kanunla tâyin edilmiştir. Böylece :

1) Hâkimin verdiği tescil, ilâve veya terkin kararının kesinleştiği tarihten itibaren 15 gün içinde karar gereğini yerine getirmediği takdirde fail 400 franktan 2000 franga kadar para cezasına mahkûm olur. Bu hareketin tekrarı halinde 10 günden altı aya kadar hapis ve ayrıca 500 franktan 20.000 Frank'a kadar para cezası verilir. (35)

2) Sicilli Ticarette fena niyetle yanlış veya eksik malumat verildiği takdirde bunların faili yine 10 günden 6 aya kadar hapis ve 500 den 2000 Frank'a kadar para cezası ile cezalandırılır. Birinci maddede gösterilen kanunsuzluk bir kabahat iken 2 nci maddedeki muhalefet suç teşkil eder ve Ceza Mahkemesinde Cezalandırılır. Ayrıca yanlış veya tam olmayan malumatı veren vekil dahi olsa cezadan kurtulamaz. (36)

3) Fatura, pusula ve her türlü muhabere evrakına sicil numarası yazılmadığı takdirde suçu işleyen 180 den 360 Frank'a kadar para cezasına çarptılırılır. (37)

Mahkeme ayrıca 5 senelik bir müddeti geçmemek kaydı ile suçluyu Ticaret Mahkemesi ve Ticaret Odası Başkan ve üyelerini seçmek ve seçilmekten de mahrum edebilir. (38)

(35) Bu mevzuda Dunkerque Ticaret Mahkemesinin kararına göz Konkordato veya resmi tasfiye isteyemeyen kayıtlı olmayan Tüccar hakkında resen iflas kararı verilebilir.

(36) Regnard E. :a. g. e. s. 5043

((37) Jauffret : a. g. e. s. 64

(38) Cauveaa René : a. g. e. s. 19

780

Esasen tescil edilmeksizin verilen ilk aydan ziyade hapis kararı Tüccar olmak ve bir ticari şirkete idareci olarak tayin hakkını ortadan kaldıracağı cihetle bu cezaların önemi bir kerre daha anlaşılmaktadır.

Resmi Sicil organı olarak Ticaret Sicili

Ticaret Sicil kayıtları, bu kayıtlarda yapılan değişikliklerin 3 üncü şahıslar nezdindeki önemlerine göre kıymet kazanırlar. Her şahıs bunlara arzu ettiği herhalde başvurabilir ve Ticari ve Hukuki Münasebetlerini sicil aleniyetine istinat ettirir. Böylece Sicil Ticari hayatta hak ve menfaatları gösteren bilgi kaynağıdır.

Ayrıca Sicil kayıtları resmî sicilli Ticaret bülteninde dahi yayınlandığı için kanuni yayınlardan sayılabilir. Sicil kayıtlarının aleniliğini sağlamak için muhtelif yollar gösterilmiştir. Bunlar :

a) İş kağıtları üzerine yazılması gereken sicil numarası. İş kağıtlarından maksat tarifeler prospektüsler, mal talepnameleri ve bilcümle muhabere evrakıdır. (39)

b) Her ilgilinin sicil memurluğundan alabileceği bilgiler. Bu bilgiler sicil memurluğundan veya Pariste bulunan Sınai Mülkiyet Milli Enstitüsünden alınabilir. Her ilgili ufak bir ücret karşılığı ya sicil evrakının bir kopyası, ya bir hulasası veya bir kaydın mevcut bulunmadığına dair bir belge alabilir. Bu dökümenler üzerinde lüzumsuz kayıtların derci faydasızdır. (Meselâ iadei itibar ettikten sonra evvelce verilen iflas kararının derci gibi) Bu bilgiler arzu edildiği takdirde bedeli posta ile gönderilmek kaydı ile yine mektupla temin edilebilirler.

c) Sicilli Ticaret ve San'at sicili resmi kayıt bülteni. 9 Nisan 1949 tarihli kararname ile kurulan B. O. R. C. (Sicilli Ticaret resmi bülteni) Sicile alınan bütün kayıtların bir özetini ihtive eder, bülten resmi gazetenin bir ilavesi olup her gün çıkar ve istatistik Milli Enstitüsü, Bankalar ve Danışma bürolarının en önemli bilgi kaynağıdır.

İlânlar sicil memurunun sorumluluğu tahtında bedeli alakalı tarafından ödenmek kaydı ile yaptırılır. Sicilli Ticaret Gazetesinde kısım halinde, sebebi ne olursa olsun her türlü sicil tebeddüatı ve sicil terkinleri gözükür.

Tebeddül kayıtları ancak ilk kayıtları değiştirdiği takdirde ilân edilirler. İlânlarda bir eksik olduğu takdirde yukarıda bahsetmiş olduğumuz üzere ilân sahibi değil sicil memuru sorumludur.

(39) Julliot de la Morandiere : a. g. e. s. 99

781

Noterlerin sicil konusundaki sorumlulukları.

Prensip itibarile kayıtların ve değiştirici beyanların tescilini taleep etmek ilgili tüccar düşersede bazı hallerde kayıtların kat'iyetini sağlamak için bir işlemin resmi makamlar ve bilhassa Noter tarfından yaptırılması kanun tarafından derbiş edilmiştir.

Genel olarak Noter, tasdikine sunulan bir anlaşmada sicilli ticareti ilgilendiren kayıtlarda rastladığı takdirde bu kayıtların sicilde gözükmesini teminle mükellef tutulur. Bu durumda Noter evvelâ ilgiliyi kayıt tesciline teşvik eder; bu mümkün olmadığı takdirde ilgiliden muameleyi yaptırmak için vekâlet ister, buda mümkün olmadığı takdirde yapılan muameleyi sicil memuruna haber verir. (40)

Noter ayrıca tasdikine sunulan evlenme mukavelelerini sicil memurluğuna bildirir. Bu hususta 27/12/1958 tarihli kanunun 20 inci maddesi eşlerden birinin Tüccar olması hallerinde evlenmeyi sicil memuruna bildirmeyen veya bildirmekte geciken Noterlerin sorumluluklarından bahsetmektedir. Ayrıca verilen beyannamede hata olduğu takdirde dahi Noter sorumludur. Noterin sicil memuruna vermek durumunda olduğu bu beyanlar Tüccarın yapmak zorunluğunda olduğu beyanı yerinde tutamıyacağı cihetle Noter alakalıyı sicil memuru önüne gitmeye zorlamak vazifesindedir. Bu gibi hallerde üzerine düşen zorunluluğu yerine getirmeyen Noter Asliye Ceza Mahkemesi tarafından verilecek 1000 Franktan 4000 Frank'a kadar para cezasına mahkûm olacağı gibi ayrıca hakkında yapılacak disiplin kovuşturmasına da muhatap olur. (41)

---

(40) Regnard E. :a. g. e. s. 5045

(41) Julliot de la Morandiere : a. g. e. s. 102

DENİZDE KURTARMA — YARDIM ALANINDA YETKİLİ KANUN

Dr. Erdoğan GÖĞER
(Ankara Huk. Fak. Devletler Hususî Hukuku Doçenti)

Plân :

I. Genel Olarak

II. Kurtarma - Yardım mukavelesinin varlığı halinde yetkili kanun

A — Kurtarma - Yardım mukavelesinin aslî şartları hakkında yetkili kanun (iradenin muhtariyeti esası).

B — Kurtarma - Yardım mukavelesinin şeklî şartları hakkında yetkili kanun

C — Kurtarma - Yardım mukavelesi alanındaki Vasıf İhtilâfları

D — Kurtarma - Yardım mukavelesi alanında Amme İntizamının müdahalesi

III. Kurtarma - Yardım hizmetinin mukavele aktedilmeden ifa edilmesi halinde yetkili kanun

A — Karasularda ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmeti hakında yetkili kanun

B — Açık denizde ifa edilen kurtarma - Yardım hizmeti hakkında yetkili Kanun

IV. Kurtama - Yardım ücretinin paylaşılmasına ilişkin mukavelenin varlığı halinde yetkili kanun

A — Birden çok kurtaran veya yardım eden arasında yapılan ücretin paylaştırılması mukavelesi hakkında yetkili kanun

B — Kurtaran veya yardım eden tek geminin ilgilileri arasında ücretin paylaştırılması mukavelesi hakkında yetkili kanun

Sonuç.

Bibliyografya : Arseven - Deniz Ticaret Hukuku Dersleri, İstanbul 1961; Batiffol, Traité Elémentaire de Droit International priv; Paris 1959; Berki (Osman Fazıl) Devlet Hususi Hukuku, 2 Cilt, 6. Baskı, Ankara 1966; Frankenstein, Internationale Privatrecht (Grenzrecht), 4 Cilt, Berlin - Grunewald, 1926/1929/1934/1935; Kender, Denizde Kurtarma - Yardım, İstanbua 1962; Kennedy Civil Salvage, London 1958; Lewis - Boyens, Das Deutsche Seerecht, 2 cil, Lepzig 1879/1901; Niboyet, Des

Conflist de lois relatifs à l'acquisition de la propriété et des droits sur les meubles corporels, Thése Paris 1912; Norris, The Law of Salvage, Newyork 1958; Ripert, Droit Maritime, 3 cilt, 4. éd. Paris 1950/1952/1953; Schaps - Abraham, Das Deutsche Seerecht, Kommentar und Materiel sammlung, Berlin, 1959/1962 (1 ve 2 nci ciltler); Schaps - Mittelstein - Sebba, Das Deutsche Seerecht, 2 Cilt, Berlin und Leipzig, 1921/1929; Wagner (Rudolf) Handbuch des Seerchts, Bd. I, Leipzig 1884; Wüstendörfer, Neuzeitliches Seehandelsrecht, 2 Aufl. Tübingen 1950.

I. Genel Olarak

Deniz araçlarının yapı ve donatımı zamanla gelişmeler göstermiş tir. Bu gelişmeler de gemileri denizde seyrüseferin muhataralarından kurtaramamıştır. Denizde seyrüsefer sırasında, maruz kaldıkları muhataralar dan ve kazalardan gemilerin kendi imkânları ile kurtulmaları çok kere mümkün değildir. Maruz kaldıkları tehlikelerden kendi imkânları ile kurtulamayan gemilerin güvenlik altına alınması, ancak dış müdahale ile mümkündür. Güvenlik altına alınacak gemi ile bu gemi ve içindekileri tehlikeden kurtarmak üzere müdahalede bulunanların daima aynı tâbiiyette olmalarını beklemeğe imkân yoktur. Denizde ulaştırmanın milletlerarası mahiyeti denizde Kurtarma - Yardım alanında da önemini muhafaza etmektedir. Kurtarma - Yardımla ilgililerin çok kere ayrı tâbiiyette olması, Kurtarma - Yardım'ın bazan açık deniz, bazan da yabancı Devlet hâkimiyeti altında bulunan karasularda gerçekleşmesi, bu sahadaki kanun ihtilâflarının hiç de küçümsenmemesi gerektiğini göstermektedir.

Denizde Kurtarma - Yardım, deniz tehlikesi altında bulunan gemi ve içindekilerin ifa edilen hizmetlerle güvenlik altına alınmasıdır. Başarılı sonucun elde edilmesi karşılığında Kurtarma - Yardım hizmetini ifa edenler lehine ücret istemek hakkı doğmaktadır. Kurtarma - Yardım ücreti, tehlike altında bulunan gemi ve içindekileri güvenlik altına almak suretiyle sağlanan menfaatın karşılığıdır.

Kurtarma - Yardım faaliyetinin kamu hizmeti şeklinde yapıldığı hallerde bir ücretin bahis konusu olmaması mümkündür. Amerikan sahil koruma (cost guard) teşkilâtına ücret istemek hakkının tanınmamış olması bu halin örneğini teşkil eder (1). Bu örnekteki gibi, Kurtarma - Yardım hizmetinin ücretsiz olarak kamu hizmeti şeklinde yapıldığı haller konumuz haricindedir. Kurtarma - Yardımın ücret hakkı bahşetmeyen bir kamu hizmeti şeklinde yapılması halinde, bu müessesenin ticarî niteliği ortadan kalkmaktadır. Bu itibarla, kamu hizmeti şeklinde yapılan ve

(1) Norris, The Law of Salvage, New York 1958, s. 125 - 127'de Cost Guard'ın ücret istememe durumuna ilişkin ayrıntılı bilgi vardır.

tarma - Yardım alanındaki kanun ihtilâflarına ilişkin problemler bir ölçüde bertaraf edilmek istenmiştir.

II. Kurtarma - Yardım mukavelesinin varlığı halinde yetkili kanun

23 Eylûl 1910 tarihli Brüksel konvansiyonu da, esas itibariyle akdî olmayan Kurtarma - Yardım halini tanzim etmiştir. Bu gerçek, Kurtarma - Yardım mukavelesinin varlığı halinde yetkili kanunun bilinmesi probleminin önemini dahada artırmaktadır. Mukavelede ücret miktarının gösterilmemiş olması akdî bir Kurtarma - Yardım'ın varlığına halel getirmeyecektir. Kanun ihtilâfları yönünden, Kurtarma - Yardım mukavelesinin yetkili kanun ve mahkemeyi tayin etmesi ücret miktarını tesbit etmesinden daha önemlidir. Kurtarma - Yardım mukavelelerinde genel olarak hakem mahkemelerine yetki tanınmakta ve katlanılacak masraf ve emeğin peşinen kestirilemiyeceği hallerde ücret miktarını tesbit yetkisi hakeme bırakılmaktadır. Kurtarma - Yardım mukavelesi, tam başarı elde edimlemiş olsa dahi kurtaran veya yardım eden lehine bir ücret ödenmesini ön görmüş olabilir. Bu ücretin miktarlarının gösterilmemiş olması halinde de, hakem mahkemesinin bu miktarı tâyin etmesi gereklidir.

Kurtarma - Yardım mukavelesinin hukukî mahiyetinin tesbitinde Borçlar Hukuku alanındaki akit nevilerinden faydalanılmaktadır. Mehaz Alman hukukunda olduğu gibi (8), Türk hukukunda da Kurtarma - Yardım mukavelesinin bir istisna akdi olduğu kabul edilmiştir (9). Şu halde, Borçlar Kanunumuzun istisna akdine ilişkin hükümleri Kurtarma - Yardım alanındaki boşlukları doldurmada yardımcı olacaktır.

Borçlar Hukuku alanındaki bağlama kaidesinin tesbiti konusunda karşılaşılan zorluklar açıktır. Hukukî mahiyeti itibariyle Borçlar Hukuku sahasındaki istisna akdi olarak tavsif edilen Kurtarma - Yardım mukavelesine ilişkin yetkili kanunu tesbit meselesi de ayni zorluğu bünyesinde taşımaktadır.

Kurtarma - Yardım alanındaki yetkili kanunu objektif bağlama sebeplerine dayanarak tesbit eden bir düşünce tarzına itibar etmeğe imkân görülmemiştir. Akdin yapıldığı yer kanunu, ifa mahalli kanunu, bayrak kanunu gibi objektif bağlama sebeplerine dayanarak yetkili kanunu tesbit sistemlerini Borçlar Hukuku alanında cari «İradenin muhtariyeti» esası ile bağdaştırmaya imkân yoktur. Bu suretle, Borçlar Hukuku sahasındaki İradenin Muhtariyeti bağlama kaidesinden Kurtarma - Yar-

(8) Wüstendörfer, Neuzeitliches SHR. s. 415
(9) Kender, age, s. 77

dım mukavelesi alanında da faydalanıldığı noktasına gelinmiş bulunulmaktadır.

A — Kurtarma - Yardım mukavelesinin aslî şartları hakkında yetkili kanun (İradenin Muhtariyeti esası).

1. Sarih irade beyanının bulunması halinde yetkili kanunun tesbiti

Esas itibariyle bir akdin mekânı yoktur. Ancak akde vücut veren ve maddî mekâna sahip olan bir takım olaylar vardır. Taraflar akde vücut veren bu olayların mekânları arasından birini iradenin muhtariyetine dayanrak seçebilmelidir. Şu halde, taraflar yetkili kanunun seçimini Kurtarma - Yardım akdiyle ilgili hukuk nizamları arasından yapmak durumundadır.

İradenin Muhtariyeti alanında objektif görüş olarak isimlendirilen (10) bu esasın karşısında taraflara yetkili kanunun tâyininde tam bir serbesti veren sübjektif teori mevcuttur (11). Deniz hukukunun özel ihtiyaçları sübjektif teorinin benimsenmesini haklı kılmaktadır. Objektif esasın benimsenmesi, Pasifik Okyanusunda Türk ve Japon gemileri arasında «Lloyd» adlı sigorta şirketinin, «No cure - No pay» prensibine dayanan yani başarı halinde ücret ödenmesini kabul eden mukavelesine dayanarak yapılan Kurtarma - Yardım halinde İngiliz Kanunlarının yetkili olmamasını gerektirecektir. Bu netice ise, denizciliğin özelliklerine aykırı düşecek ve uygulamadan da ayrılınmasını gerektirecektir. «No cure - No pay» esasına dayanan ve hakkında İngiliz Kanunlarının yetkili olduğu kabul edilen (12) Kurtarma - Yardım mukavelesinin, tatbikatla hemahenk olarak, daima hüküm ifade edebilmesi için sübjektif teorinin kabul edilmesi gereklidir (13). Karasularda yapılan ve yabancı unsuru ihtiva eden Kurtarma - Yardım halinde de mukavelede gösterilen yetkili kanuna itibar edilmelidir.

Tarafların yetkili kanuna ilişkin açık irade beyanlarının bulunması halinde, başka bir bağlama kaidesi aramağa ihtiyaç olmadığı doktrin ve içtihatlar tarafından da kabul edilmiştir (14). İradenin Muhtariyeti ala-

(10) Objektif teori hk. bkz. Schönenberger, Dei Wahl der messgeblicneh Rechtes durch die Vertragsparteien nach internationalem Privatrecht - Ankara Huk. Fakültesi 40. yıl armağanı, s. 288

(11) Göğer, Deniz Hukukundaki Eşya Taşıma (Navlun) Mukavelelerinden doğan Kanunlar İhtilâfı, Ankara 1965, s. 42 - 43

(12) Schaps - Abraham, Kommentar, Bd. II, s. 1131

(13) «Lloyd's Standart Form of Salvage Agreement "No Cure - No pay,,» metni için Kennedy, age, s. 292 - 299; Norris, age, s. 506 - 513'e bkz.

(14) Schaps - Abraham, Kommenter, Bd. II, s. 1131 ve orada adı geçenler; Sshaps Mittelstein - Sebba, Das Deutsche Seercht, Kommentar zum vierten Buche des Handelsgesetzbuhs,

ya Lex Fori'nin yetkili olması ileri sürülebileceği düşünülebilir (19). Bunların arasında yapılacak bir tercihte kurtarılan geminin bayrağı kanunu esası, denizciliğin ihtiyaçlarına en uygun gelen hal çaresidir. Bu sistem tesadüfi değildir; Denizde gemi işletmenin şartlarına uygundur; Hakkaniyet üzerine sonuç alınmasını sağlamaktadır.

b) Mefruz irade esasından hareket ederek yetkili kanunun tesbiti

Kurtarma - Yardım mukavelesi bir borç aktidir. Borç akitlerin sahasında tarafların açık iradeleriyle yetkili kanunu mukavelede göstermemeleri helinde faydalanılan mefruz taraf iradesi esasını Kurtarma - Yardım sahasında da düşünmek mümkündür. Kurtarma - Yardım mukavelesi sahasında mefruz idare esasının kabulü yukarıda belirtilen diğer bağlama kaidelerinden ziyade ticarî hayatın icaplarına uygun düşecektir.

Açık irade beyanı tarafların Kurtarma - Yardım mukavelesini yaptıkları ândaki psikolojik durumlarına dayanmaktadır. Mefruz irade, belli bir kurtarma - Yardım mukavelesinin müşahhas şartları ve objektif durumuna bakılarak yetkili mahkeme tarafından yetkili kanunun tesbit edilmesidir. Mukavele yapıldığı sırada düşünülmemiş olan yetkili kanunu tâyin hususu, akit yapılırken taraflar arasında mevcut menfaat muvazenesine dayanarak, yetkili mercii tarafından «Mefruz İrade» kaidesinden hareketle tamamlanmaktadır.

Akit yapılırken taraflar arasında mevcut olan menfaat muvazenesinden yetkili kanunun tesbitine imkân olmadığı çok istisnai hallerde, ilk bakılacak husus Kurtarma - Yardım mukavelesinin belli bir teşkilâtın tip mukavelelerinden olup olmadığı noktasıdır. Belli bir Devletin hukukuna dayanarak yapılmış olan tip mukavelelerin imzalanmış olması olması halinde o Devletin kanunlarına itibar etmek hatalı sayılmamalıdır. «Lloyd» adlı sigorta şirketinin tip mukavelesinin imzalandığı, sarih irade beyanı bulunmadığı ve mefruz iradenin tesbit edilemediği hallerde İngiliz hukukunun yetkisini kabul etmek hatalı değildir. Ancak, Kurtarma - Yardım mukavelesinde belli bir hakem mahkemesinin yetkili olduğunu kabul etmesi, o mahkemenin mensup olduğu Devletin maddî hukuk kaidelerinin yetkili olmasını gerektirmemektedir(20).

Mefruz iradenin tesbit edilememesi halinde faydalanılabilecek diğer bir bağlama kaidesi de müşterek bayrak kanunudur. Müşterek bayrak kanunu halinde mefruz iradenin aranmasının faydası olmadığını düşünmek mümkündür. Ancak, müşterek bayrak kanunundan önce mefruz

(20) Schaps - Mittelestein - Sebba, Kommenter, Bd. I, s. 873

irade esasına itibar edilmesinin ticarî hayatın icaplarına daha uygun düşeceğini kabul etmek yerindedir. Ayni tâbiiyette olan iki gemi arasında Lloyd'un tip mukavelesine dayanarak yapılan Kurtarma - Yardım'da mefruz iradenin müşterek bayrak kanununa tercih edilmesi ve belki sonuçta İngiliz kanunlarının uygulanması ticari hayatın icaplarına uygundur.

Mefruz iradenin tesbit edilemediği, ayrıca taraflarında ayni tâbiiyette olmadığı hallerde, Lex Fori, ifa mahalli kanunu veya güvenlik altına alınan geminin bayrağı kanunu esaslarından birisine en son hal çaresi olarak müracaat edilebilir. Kurtarma - Yardım mukavelesinde ifa mahalli, genel olarak gemi ve içindekilerin kat'i şekilde emniyet altına alındıkları mahaldir. Bu hal ise, ekseriya olayın ceryan ettiği yere en yakın limandır. Şu halde, Kurtarma - Yardım mukavelesi halinde gerek ifa mahali, gerek Lex Fori tesadüfi bir mahiyeti haizdir. Kurtarılan veya yardım edilen geminin bayrağı kanununu en son hal çaresi olarak nazara almak daha yerindedir. Bu suretle denizde gemi işletmenin rizikoları artırılmış olmamaktadır. Donatan, denizde gemi işletme için katlanacağı yükümlülüğü peşinen kolayca hesapleyabilecektir. Ayrıca, Kurtarma - Yardım hizmetinde bulunanların kurtardıkları veya yardım ettikleri geminin bayrağının mensup olduğu Devlet kanunlarının sağladığı haklardan daha fazlasını beklemelerini yerinde gösterecek bir sebep de yoktur.

B — Kurtarma - Yardım mukavelesinin şeklî şartları alanında yetkili kanun

İrade beyanlarının tezahüründe kullanılan vasıtalara şekil denilmektedir.

Hukukî anlamda şekil, ya kanun hükmü veya tarafların iradeleriyle tesbit edilen bir takım irade beyanında bulunma usulleridir. Kurtarma - Yardım mukaveleleri alanında mevcut şekil serbestisi tamdır. Aksine bir düşünceden hareket ederek Kurtarma - Yardım mukavelelerinin mutlaka yazılı olmasını istemek işin mahiyetine de uygun düşmiyecektir. Kurtarma - Yardım mukavelesi şifahen, veya işaret teatisi ile de yapılabilir (21).

Kurtarma - Yardım mukavelesinin şekil şartları alrnında da «Locus regit actum» kaidesinin uygulanacağı tabîdir. Ancak, belli bir teşkilatın tip mukavelesinin imzalanması halinde «Locos regit actum» kaidesinde israr etmenin doğruluk derecesi cayii sualidir. Dünyada tam bir şekil

(21) Ripert,age, T. III, No. 2166; Kender, age, s. 81 Kennedy, age,s. 308

serbestisine sahip olan Kurtarma - Yardım mukavelesi bakımından bu sual önemli değildir.

C — Kurtarma - Yardım mukavelesi alnındaki vasıf ihtilâfları

Her Hukuk nizamı düzenlediği beşeri ilişkilere belli bir hukukî mahiyet vermektedir. Yabancı unsuru muhtevi bir dâva karşısında kalan hâkim, beşeri ilişkinin mahiyetini tesbit ederek yetkili kanunu aramak durumundadır. Kurtarma - Yardım mukavelesinin hukukî mahiyeti hakkında ileri sürülen fikirler hizmet akdi, istisna akdi, sebepsiz iktisap (21) ve Deniz hukukuna özel bir mukavele olarak sıralanabilmektedir (22).

Vasıf ihtilâflarının hali için ileri sürülen sistemler Lex Fori ve Lex causae olmak üzere ikidir. Türk Yargıtayı bu sistemlerden Lex causae lehinde bulunmuştur(24). Kurtarma - Yardım mukaveleleri bakımından Lex Fori'nin kabulü halinde dahi durum değişmiyecektir. Zira, iradenin muhtariyeti esası vasıf ihtilâflarının halinde uygulanacak Lex Fori prensibinin istisnasını teşkil etmektedir (25).

D Kurtarma - Yardım mukavelesi alnında Amme İntizamı'nın müdahelesi

Yabancı unsuru muhtevi bir hukukî münasebet hakkında yetkili kanunun uygulanmasını mahalli amme intizamı sınırlamaktadır. Yetkili kanunun uygulanmasının mahali amme intizamını ihlâl ettiği hallerde bu yabancı kanunun uygulanmasına imkân yoktur. Kurtarma - Yardım mukavelesi alanında yetkili yabancı kanunun uygulanmasına engel olan hükümler bulunmaktadır.

Türk Ticaret Kanununun 1228 inci madesi yabancı kanunun uygulamasına engel olan bir hükümdür. Kurtarma - Yardım mukavelesi alanındaki Türk Amme İntizamının müdahelesini bu hizmetin ifa edildiği ândaki olağanüstü şartlar gerektirmektedir. Hakkaniyet esaslarına aykırı şartların varlığı halinde, âkit taraflardan birisinin iradesinin hile ile sakatlanmış olduğu veya tesbit edilen ücretle yapılan hizmet arasında aşırı derecede nisbetsizlik bulunduğu takdirde Tük amme intizamının müdahelesi bahis konusudur (26).

(22) Ripert, age, T. III, No. 2205; Batiffol, age, No. 564, s. 614

(23) Kender, age, s. 73 - 76'da bu konuda avrıntılı bilgi vardır

(24) Berki (O. F.), Devletler Hususi Hukuku, Kanun İhtilâfları, C. II, 6. Baskı, Ankara 1966, s. 77 - 78; Fişek, Gayrisahih nesepten doğan kanun ihtilâfları, İstanbul 1954, s. 34 - 35.

(25) Berki (O. F.), age, 75

(26) Kennedy, age, s. 304 vd. daki izahat ve örneklerle karş.

III. Kurtarma - Yardım hizmetinin mukavele aktedilmeden ifa edilmesi halinde yetkili kanun

Denizde Seyrüseferin getirdiği tehlikeler, birçok hallerde mukavele yapılmadan Kurtarma - Yardım hizmetinin ifasını da gerekli kılmaktadır. Akdî bir ilişki bulunmadan yapılan ve yabancı unsuru muhtevi bulunan Kurtarma - Yardım hizmetleri alanında yetkili kanunun tesbiti konusu da görüş ayrılıklarına yol açmıştır (27). Akdî bir ilişki bulumadan yapılan Kurtarma - Yardım hizmeti hakkında yetkili kanunu tesbit için hizmetin yapıldığı suları nazara alarak bir ayırıma gidilmesi üzerine fikir birliği vardır.

A — Karasularda ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmeti hakkında yetkili kanun.

Karasularda mukavele aktedilmeden ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmetleri alanında yetkili kanunun, o karasuların üzerinde hakimiyet hakkına sahip Devletin kanunu olduğu kabul edilmektedir (28). Açık denizde başlayıp karasularda sona eren bir Kurtarma - Yardım hizmetinin Lex loci kaidesine tâbi olmadığı görüşü Alman hukukunda benimsenmiştir (29). Şu halde, Lex olci'nin uygulanacağı Kurtarma - Yardım hizmetleri, tamamı karasularda yapılan hizmetlerdir.

Fransız doktrini, karasularda meydana gelen Kurtarma - Yardım olayına Lex loci,nin uygulanmasını bu konudaki mevzuatın «emniyet ve asayişe» ilişkin kanunlardan kabul edilmesi fikrine dayandırmaktadır (30). 1330 tarihli «Memaliki Osmaniyede bulunan Tebaayı Ecnebiyenin Hukuk ve Vezaifi Hakkında Kanunu Muvakkat»ın 2 inci maddesine dayanarak Türk karasularında meydana gelen Kurtarma - Yardım hizmetleri hakkında da ayni iddia ileri sürülebilir. Devletin karasularında bir yandan korsanlığa mani olması diğer yandan da Kurtarma - Yardım hizmeti görenlere münasip ücretin verilmesini sağlaması gereklidir. Aksine bir

(27) Ripert, age, T.111, No. 2190 ve 2205 - 2207'de yapıldığı gibi Kurtarma için ayrı Yardım için ayri yetkili kanunun aranmasına ihtiyac yoktur. Kurtarma - Yardım, gerek Türk hukukunda, gerek milletlerarası alanda bir tek müessese olarak düzenlenmiştir.

(28) Schaps - Abraham, Kommentar, Bd. 11, s. 1131; Frankenstein, age, Bd. 11, s.5556; Ripert, age, T. 111, No. 2206; Lewis - Boyens, age, Bd. 1, s. 58

(29) Schaps - Abraham, Kommentar, Bd. 11, s. 1131'de «Nicht massgebend ist das Recht des Ortes, in welchem eine auf hoher See begonnen Rettung endet» denilmektedir : Ayrıca, Schaps - Mittelstein - Sebba, Kommentar, Bd. 1, s. 873Aksı fikir Fransız hukukunda ifadesini bulmaktadır, Battifol, age, No. 564, s. 614:Ripert, age, T. 111, No : 2207

(30) Ripert, age, T. 111, No. 2206'da «La loi francaise, loi de police, doit être normalement applicable aux navires êtrangers naufrage dans les eauxterritoriales de la France» cümlesinde bu fikir ifadesini bulmaktadır.

düşünce ülkenin bir cüzü olan karasularda meşru hakların korunamamasına yol açacaktır.

Karasularda ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmetleri hakkında Lex Fori'nin de yetkili olması fikri doktrinde ileri sürülmüştür(31). Karasularda meydana gelen Kurtarma - Yardım hizmetleri hakkında münhasıran Lex Fori'nin uygulanmasını hakli gösteren bir sebep yoktur. Ancak, 3638 sayılı kanunla Türkiye'nin katıldığı 23/Eylûl/1910 tarihli Bürüksel Konvansiyonunun 15 inci maddesinin Lex Fori'ye istisnaen de olsa uygulama imkânı tanıdığı bir gerçektir. Kurtarma - Yardım olayı ilgililerinin dâvayı gören mahkemenin mensup olduğu Develt tâbiyetinde bulunması halinde Lex Fori'nin uygulanacağı adı geçen medde hükmündendir. Şu halde, yabancı bir Devlet karasularında Türk gemileri arasında meydana gelen ve Türk mahkemelerinde görülmekte olan Kurtarma - Yardıma ilişkin ihtilâflarda Lex loci yerine Türk kanunu Lex Fori uygulanacaktır.

Karasularda meydana gelen Kurtarma - Yardım olayları hakkında Lex loci esasına, Bürüksel Konvansiyonu tarafından Lex Fori lehine getirilen istisnadan başka müşterek milî kanun istisnasının da getirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür (32). Denizciliğin ihtiyaçlarını karşılamak bakımından bu fikir hatalı değildir. Bu fikir kabul edilmediği takdirde, Kurtarma - Yardımla ilgili tarafların ihtilâflarını millî mahkemeleri önüne götürmeleri teşvik edilmiş olacaktır. Zira, bu suretle taraflar Bürüksel konvansiyonunu 15 inci maddesinden faydalanarak kendi kanunlarının uygulanmasını sağlıyabileceklerdir.

B — Açık Denizde ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmeti alanında yetkili kanun

Açık denizde ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmeti alanında yetkili kanunu tesbit için ileri sürülen bağlama kaidelerinin incelenmesinde de bir ayırıma gitmek ihtiyacı kendini göstermektedir. Bu ayırım Kurtarma - Yardım ilgililerinin aynı veya ayrı tâbiiyette oluşlarına dayanmaktadır.

1. Açık denizde aynı tâbiiyetteki gemiler arasında yapılan Kurtarma - Yardım hizmeti

Açık deizde ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmeti ilgililerinin aynı tâbiiyette olması halinde müşterek millî kanunun uygulanmasının bir iti-

(31) Wagner, (Rudolf), Handbuch des Seerechts, Bd. I, Leipzig 1884, s. 142
(32) Frankenstein, age, Bd. 11, s. 558 - 559

raza yol açmaması lâzımdır. Müşterek bayrak kanunu hem hakkaniyet icaplarına, hem de denizciliğin ihtiyaçlarına uygundur.

2. Açık denizde ayrı tâbiiyetteki gemiler arasında yapılan Kurtarma - Yardım hizmeti.

Açık denizde ayrı tâbiiyetteki gemiler arasında yapılan ve bir mukaveleye dayanmayan Kurtarma - Yardım hizmeti halinde ileri sürülen fikirler birbirinden çok farklıdır.

a) Gemi ve içindekilerin güvenlik altına alındıkları liman kanununun uygulanması

Kurtarma - Yardım hizmeti ifa edilen gemi ve içindekiler bir limana getirilmekle emniyet altına alınmış olacaklardır. Kurtarma - Yardımın hukukî mahiyetinin sebepsiz iktisap olarak kabul edilmesi halinde kurtarılan veya yardım edilen geminin getirildiği limanda sebepsiz iktisap gerçekleşmektedir (33). Sebepsiz iktisabın gerçekleştiği bu liman kanunu mahalli kanun olarak uygulanmalıdır.

Gemi ve içindekilerin güvenlik altına alındıkları liman kanununun uygulanması fikri Kurtarma - Yardımın hukukî mahiyeti nazara alınmadan da ileri sürülmektedir. Bu fikre göre, geminin getirildiği liman üzerinde hâkimiyet hakkına sahip Devletin kanunları ifa mahalli kanunu olarak uygulanmalıdır. Gemi ve içindekilerin güvenlik altına alındıkları limana getirilmeleri ile Kurtarma - Yardım hizmeti ifa edilmiş olmaktadır (34).

Bu fikre katılmak, gerekçesi ne olursa olsun, birkaç bakımdan güçtür. Evvelâ, Kurtarma - Yardım hizmetlerinin her halde bir limanda sona erdiğini kabul etmeğe imkân yoktur. Bir limanda sona ermeyen Kurtarma - Yardım hizmetleri için ayrı bağlama kaideleri aramak gerekecektir. Sonra, gemi ve içindekilerin getirildikleri liman tesadüflere bağlıdır. Denizde gemi işletmeyi tesadüflere bırakmak donatanların menfaatlerinin aleyhinedir. Nihayet, bir bütün olan Kurtarma - Yardım ameliyesinin en risksiz safhası olan gemiyi limana çekme olayından hareket etmenin hakkaniyete uygun düşmiyeceği açıktır. Deniz tehlikesi altında bulunan gemi ve içindekilerin açık denizde bir gemiden Kurtarma - Yardım hizmeti gördükten sonra başka bir gemi tarafından limana çekilmesi halinde getirilen liman esasında direnmek zordur. Açık

(33) Batiffol, age. No. 564, s. 614; Ripert, age. T. 111, No. 2207

(34) Lewis - Boyens, age, Bd. 1 (1897), s. 58

795

Nihayet, açık denizde Kurtarma - Yardım hizmetini ifa eden gemilerin birden çok olması daima mümkündür. Bu takdirde, yetkili kanun kurtaran veya yardım eden gemilerden hangisinin bayrağı kanunu olacaktır (38). Burada yapılacak bir tercih tamamen sübjektif olacak ve çok kere «Lex fori» nin uygulanmasına yol açacaktır.

d) Kurtarılan veya yardım edilen geminin bayrağı kanununun uygulanması esası

Açık denizde ayrı tâbiiyetteki gemiler arasında meydana gelen Kurtarma - Yardım olayı hakkında kurtarılan veya yardım edilen geminin bayrağı kanununun uygulanması görüşü de ileri sürülmüştür (39). Denizde gemi işletmenin önemli tehlikeleri vardır. Her deniz seferinde geminin deniz tehlikesi altında kalarak Kurtarma - Yardım hizmetine ihtiyaç duyması mümkündür. Geminin yapılacak Kurtarma - Yardım hizmetleri karşılığında ödemekle yükümlü olacağı ücret miktarının ve donatanın sorumluluk sınırının denizde gemi işletmeyi zorlaştıracak ölçüde olmaması gereklidir. Yetkili kanunun denizde gemi işletmenin riskini arttırmaması yani donatana, kusuru olmadan meydana gelen Kurtarma - Yardım sebebiyle, tahminlerinin üstünde bir yükümlülük getirmemesi gereklidir. Denizde gemi işletmenin bu ihtiyaçlarına ve Kurtarma - Yardım müessesesinin amaçlarına da uygun olacak yetkili kanun, Kurtarma - Yardım hizmeti ile emniyet altına alınan geminin bayrağı kanunudur. Kurtarma - Yardım hizmetini ifa edenin ücret alabilmesi için gönüllü olması gerektiği de nazara alınırsa, emniyet altına alınan geminin bayrağı kanununun yetkili olduğunu kabul etmenin hatalı olmadığı anlaşılır. Bu suretle, taraflardan birinin menfaatinin diğerine tercih edildiğini iddia imkânının da haklı olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Emniyet altına alınan geminin bayrağı kanununun uygulanması halinde Türk amme intizamının müdahalesi mümküdür. Bu müdahele özelliklę Türk Ticaret Kanunun 1223 üncü maddesi ve 1231 inci maddesinin son cümlesi hükümlerinde görülür. Başarıya erişmemiş ve hakkında mukavele yapılmamış açık denizdeki bir Kurtarma - Yardım hizmeti sebebiyle ücret hakkı veren yetkili kanunun Türkiye'de uygulanmasına imkân olmamak lâzımdır. Ayrıca, deniz tehlikesinden kurtarılan kimselerin de ücret ödemekle yükümlü olduklarını kabul eden yetkili kanunun memleketimizde uygulanmasına Türk amme intizamı mâni olmalıdır.

(38) Schaps - Abraham, Kommentar, Bd. 11, s. 1132

(39) Schaps - Abraham, Kommentar, Bd. 11, s. 1132 ve orada adı geçenler: Ripert, age, T. 111, No. 2190

792

IV. Kurtarma - Yardım ücretinin paylaşılmasına ilişkin mukavelenin varlığı halinde yetkili kanun

Tehlike altında bulunan gemi veya içindekilerin birden ziyade şahsın gayreti sonucunda güvenlik altına alınmış olması seyrek bir hal değildir (40). Bu halde, alınacak Kurtarma - Yardım ücretinin ilgililer arasında paylaşılmasını gösterir bir mukavele yapılması mümkündür. Ücretin paylaştırılmasını gösterir mukavele, müteaddit kurtaran veya yardım edenler arasında yapılabileceği gibi kurtaran veya yardım eden tek gemiye bağlı kimseler arasında da akdedilebilecektir.

A — Birden çok kurtaran veya yardım eden arasında yapılan ücretin paylaştırılması mukavelesi halinde yetkili kanun.

Tehlike altında bulunan gemi veya içindekilerin birden ziyade gemi veya bağımsız şahıs tarafından güvenlik altına alınması sebebiyle elde edilecek Kurtarma - Yardım ücretinin paylaştırılmasını gösterir bir mukavelenin yapılmış olması halindeki yetkili kanunu bulmak için aslî şartlar ve şeklî şartlar tefrikine gitmek lâzımdır.

1. Aslî şartlar

Kurtarma - Yardım hizmetinin birden ziyade gemi veya bağımsız şahıs tarafından ifası sonucunda elde edilecek ücretin paylaştırılmasına ilişkin mukaveleler hakkındaki yetkili kanun, iradenin muhtariyeti bağlama kaidesine göre tesbit edilen kanundur. Sarih irade beyanının bulunmaması halinde tarafların mefruz iradeleri aranmalıdır. Tarafların mefruz iradelerinin bulunmaması halinde önce müşterek bayrak kanunu sonra Lex fori'den faydalanmak yerindedir.

2. Şekli şartlar

Kurtarma - Yardım ücretinin birden fazla gemi veya bağımsız şahıs arasında paylaştırılmasına ilişkin mükavelenin şeklî şartları Locus regit actum kaidesine tâbidir. Ancak, mukavelenin açık denizde yapılması halinde akdin yapıldığı geminin bayrağını taşıdığı Devlet kanunlarına uyulması yerindedir. Bu görüş, geminin Devlet ülkesinin bir yüzer parçası olduğu faraziyesine dayanmaktadır.

B — Kurtaran veya yardım eden tek geminin ilgilileri arasında ücretin paylaştırılması mukavelesi hakkında yetkili kanun

Bu halde de iradenin muhtariyeti prensibine uyulmak gerektiğini ileri sürmek mümkündür. Ancak, Kurtarma - Yardım hizmetinin tek ge-

(40) Kennedy, age. s. 336 ve deva. bu konu hk. bilgi vardır: Kender, age. s. 111

798

met karasularda ifa edildiği halde, «Lex loci» yetkilidir. Ancak, 23 Eylûl 1910 tarihli Brüksel konvansiyonunun 15 inci maddesindeki müşterek bayrak kanunu ile Lex fori'nin birleşmesi halinde Lex loci'nin uygulanmasına imkân yoktur. Konvansiyonun adı geçen maddesi ile Lex loci'ye getirilen istisnayı genişletmek mümkündür. Bu takdirde, müşterek bayrak kanununun karasularda meydana gelen Kurtarma - Yardım hizmetleri hakkında dahi yetkili olduğu kabul edilmektedir.

Açık denizde ifa edilen Kurtarma - Yardım hizmetleri hakkındaki ilk bağlama kaidesi müşterek bayrak kanunudur. Tarafların ayrı tâbiiyeten olması hainde güvenlik altına alınan geminin bayrağı kanununun uygulanması denizde gemi işletmenin şartlarına en uygun hal çaresi olarak görülmektedir.

Kurtarma - Yardım ameliyesine katılan birden fazla gemi veya bağımsız şahsın ücetin paylaştırılmasına ilişkin mukaveleleri de iradenin muhtariyeti prensibine tâbidir. Tarafların mefruz iradelerinin bulunmaması halinde ise, müşterek bayrak kanunu ve Lex fori esaslarından faydalanmak yerindedir. Mukavelenin şeklî şartları hakkında ise Locus regit actum kaidesi caridir.

Kurtarma - Yardım hizmetini yapan tek geminin ilgilileri arasında yapılan ücret paylaştırma mukavelelerinin, gerek şeklî, gerek aslî şartları hakkında bayrak kanunu esasının uygulanması yerindedir.

800

FRANSIZ CEZA İNFAZ SİSTEMİ VE ÖRNEK İNFAZ MÜESSESELERİ (*)

Dr. İsmet OCAKÇIOĞLU
(Anayasa Mahkemesi Raportörü)

V) Hükümlülerin Dağıtılması ve C. N. O.

Uzun müddet mahkûmların muhtelif infaz müesseselerine tahsisleri merkezi idare tarafından tamamiyle idarî kıstaslara dayanılarak yapılmakta idi. Durum 1950 yılında Fresnes'de bir Millî Dağıtım Merkezi (C. N. O.) kuruluncaya kadar bu şekilde devam etmiştir. Hali hazırda uzun süreli cezalara çarptırılan mahkûmların dağıtımı bu merkezce düzenlenmektedir.

Tesisler : C. N. O. aslında Paris'e 15 Km. kadar mesafede Fresnes Cezaevine ait bulunan binalardan bir kısmını işgal etmektedir. Cezaevi olarak kullanılan kısım dışındaki binalar 100 m. × 80 m. lik bir alan içerisinde bulunmakta olup etrafı altı metre yükseklikte duvarlarla çevrilmiştir. Binalar esasında özellikle C. N. O. nun ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılmamış evvelce Cezaevi olarak kullanılan binaların bir kısmı sonradan tahsis olunmuştur. Bu sebeple klâsik bir cezaevine benzemektedir : Tutuklama kısmı, gezinti kısmı, genel hizmetler bölümü, idarî hizmetlere tahsis olunan bölümden ibarettir.

Tutuklama kısmı denilen bölüm 157 hücreden ibarettir. Hücreler 85 m. × 7 m. ebadında bir hol etrafında üç kat halinde bulunmaktadır. Bu holde geniş ışıklandırma ve havalandırma tertibatı, katlar arasında asansör mevcuttur. Bu bölümdeki 157 hücreden 124 ü tutuklamaya, diğerleri idarî hizmetlere tahsis olunmuşlardır. Hücreler 4 m. × 2,60 m. ebadında olup, pencerenin sadece üst kısmı havalandırma için açılabilmektedir, zemini tahta olup her hücrede bir fayans lavabo, küçük bir yüz numara teşkilâtı, bulunmaktadır. Hücreler pencerlerin altından geçen sıcak su boruları tarafından ısıtılmaktadır.

Hücre kapıları tahtadan yapılmış olup nezaretçilerin içeriyi gerektiğinde kapı açılmadan gözetleyebilmeleri için bir göz deliği vardır.

Gezinti kısmı : Merkezi binanın arkasında herbiri 45 m² cıvarında onbeş adet ferdi gezinti yeri vardır. Gezinti kısmının arkasında herbi-

(*) Baş tarafı 1967 yılı 7 - 10 sayılı Adalet Dergisindedir.

C. N. O. nun İşleyişi : Ceza Yargılamaları Usulü Kanunu'nun 718 inci maddesi mahkûmların çeşitli infaz müesseselerine tahsisleri yönünden genel bir kaide koymaktadır. 718 inci maddenin birinci fıkrası hükmünce mahkûmların dağıtımı cezai durumları, yaşları, sağlık ve şahsi durumları nazarı itibare alınarak yapılacaktır. İkinci fıkra hükmünce 28 yaşından önce cezaları bitecek olanlar okul cezaevlerine, üçüncü fıkra hükmünce ihtiyarlar ve çalışamayacak olanlar hastane cezaevlerine ve son fıkra hükmünce hasta ve psikopat olanlarda bu konudaki özel müesseselere yerleştirililer. Usulün 718 inci maddesinde belirtilenler dışında kalanlar ise 717 maddedeki esaslara göre diğer normal infaz müesseselerine tahsis olunurlar.

İncelemekte olduğumuz müessese (C. N. O.) uzun süreli hürriyeti bağlayıcı hapis cezalarına çarptırılmış bulunanların gönderilecekleri müesseseler yönünden inceleme yapmaktadır.

Ceza Yargılamaları Usulü Kanunu'nun D-76 ve müteakip maddeleri mahkûmların sınıflandırılmasından bahsetmektedir. Buna göre uzun süreli cezalara çarptırılan mahkûmların sınıflandırılması, haklarında en uygun olacak infaz müessesesinin tayininden ibarettir. Bu sınıflandırma yapılırken Usulün D-77 nci maddesi hükmünce mahkûmların yaşları, geçmişleri, sağlık ve aklî durumları, kabiliyet ve ıslâh imkânları gözönünde tutulmaktadır.

Sınıflandırma yetkisi münhasıran merkezi idareye ait bir yetkidir. Ancak merkezi idare bu sınıflandırmayı yaparken mahkûm hakkındaki müşahade ve sonuçlarından hareket etmektedir (Özellikle C. N. O. daki incelemeler).

Millî Dağıtım Merkezine her ay başlangıcında altı haftalık bir süre için uzun süreli hapis cezasına çarptırılmış bulunan 100 kadar erkek mahkûm grubu gelmektedir. Bu mahkûmlar müesseseye gelmeden önce haklarında bir şahsi dosya düzenlenmektedir. Dosyada mahkûmiyet kararı ile ilgili bilgilerle mahkûmun ikametgâhına en yakın infaz müessesesine bağlı sosyal asistan tarafından yapılmış olan ve mahkûmun şahsi, ailevî durumuna suçluluğa sevkeden sebeplerle, ıslâh imkânlarına ilişkin bir anket ve ilk infaz müessesesindeki duruma ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

Mahkûmlar müessesede çeşitli teknisyen ve mütehassıslar tarafından altı hafta süre ile müşahadeye tâbi tutulmaktadır. Biyolojik, psikolojik, psikoteknik, psişiyatrik ve tıbbi müşahadeler sonucunda elde edilen bilgiler ve verilen mütalâalar bir dosyada toplanır. Bu dosyaları incelemek ve gerekli kararı vermek üzere Adalet Bakanlığınca ta-

yin olunan bir hâkimin başkanlığında sınıflandırma komisyonu toplanır. Komisyona başkanlık eden hâkim aynı zamanda C. N. O. da cezaların infazı hâkimi görevlerini de ifa eder. Komisyon neticede her mahkûm hakkında yapılan müşahadelere göre gönderilmesi gereken infaz müessesesini belirtir. (Ceza Usul Kanunu, m : 82).

Fransa'da muhtelif yıllarda kadın ve erkek mahkûm sayısı

Y ı l	Erkek	Kadın	Yekûn	kadınların yüzde oranı
1/1/1946	27.623	5.231	32.854	% 15,9
1947	31.955	5.114	37.069	% 14,8
1948	33.603	4.785	38.388	% 12
1949	32.659	4.219	36.878	% 11,4
1950	26.640	3.399	30.039	% 11,3
1951	25.029	3.165	28.194	% 11,2
1952	22.299	2.607	24.906	% 10,4
1953	20.887	2.065	22.952	% 8,9
1954	19.884	1.803	21.687	% 9
1955	18.073	1.589	19.662	% 8
1956	18.073	1.361	19.398	% 7
1957	18.908	1.269	20.177	% 6,3
1958	22.163	1.168	23.331	% 5
1959	27.096	1.290	28.386	% 4,5
1960	25.761	1.034	26.795	% 3,8
1961	27.591	1.086	28.677	% 3,7
1962	28.608	1.125	29.733	% 3.7
1963	27.269	1.135	28.404	% 3.9
1964	27.915	1.242	29.157	% 4.2
1965	29.884	1.361	31.245	% 4.3

Yabancı mahkûm sayısı : Yekûn = 6502

Mensup olunan milletlere göre tasnif

Cezayirli	3906	Tunuslu	187
İspanyol	440	Faslı	154
İtalyan	318	Polonyalı	114
Yugoslav	317	Amerikalı	32
Alman	260	Rus	21
Macar	191	Afrikalı	160
Belçikalı	104	çeşitli	298

804

ma vasıtaları olarak tezahür etmektedir. Bu konuda cezaevleri sosyal hizmetler servisi, sosyal asistanlar çok önemli rol oynamaktadırlar. Sosyal asistanlar iztırap çeken insanın hizmetine girecek olan ve mevzuat, sosyal ve aile müesseseleri yönünden yetiştirilmiş birer teknisyen olup görevleri esas itibariyle mahkûmu serbest hayata hazırlamak ve karşılaşacakları ilk güçlükleri beraberce yenmektir.

Mahkûmun hastalanması halinde infaz müessesesindeki sağlık hizmetleri gerekeni yapmaktadır. Mahkûmun muvafakat etmesi halinde gerekli ise alkolizmin tedavi yollarına başvurulmaktadır. (24/12/1953 ve 15/4/1954 günlü kanunlar alkole karşı tedavi imkânlarına yer vermektedir).

Anormal suçlular, cinsel suçlular gibi bazı özel suçlular hakkında psişiatrik tedaviye mutlak bir şekilde başvurulması gerektiği yolunda genel bir temayül mevcuttur (Ch. Germain - Eléments...s : 85).

Başvurulan metotlardan biri de psikoşirurjidir. Profesör Etienne De Greef konferanslarından birinde bir adamda (lobe frontal) ın iç kısmının dörtte birini ayırmak suretiyle, kendisiyle evlenme yolunda gösterdiği tereddüt sebebiyle bir genç kızı öldüreceği şeklinde ki sabit fikirden kurtuluş şeklini açıklamıştır (Ch. Germain - Eléments...s : 86).

Diğer bir metot da kısırlaştırma ve kastrasyondur. Bu metoda Fransa dışında bazı memleketler kanunları anormal ve cinsel suçlularda imkân vermektedir. Bu metot pek tabii olarak insan şahsiyeti ve fiziki bütünlüğüne ağır bir darbe sayılır ve tamiri de imkânsızdır.

Mahkûmların meslekî formasyonları : Bu güne kadar istatistikler göstermektedir ki mahkûmların büyük bir kısmı bir meslek sahibi değildirler. Meslek sahibi olmama mahkûmların cemiyete intibaksızlıklarının bir işareti sayıldığı gibi suçluluk faktörlerinden de biri olarak mütalâa edilmektedir.

Yukarıda belirtilen hususun infazcılar tarafından müşahadesi infazda yeni bir metodun kullanılmasına yol açmıştır : Meslek sahibi olmıyan mahkûmları bir meslek sahibi haline getirmek. Bu suretle cemiyete intibaksızlığın önemli bir faktörü ortadan kalkmış olacaktır.

İnfaz konusunda yetki sahibi bulunan Marcel Gilquin şöyle yazıyor : «Uygulama göstermiştirki mahkûmların meslekî formasyonları birçok hallerde doğrudan doğruya onların yeniden eğitimlerine, yetiştirilmelerine yardım etmektedir. Evvelce hiçbir şey yapamayan bir kimse kendisini bir meslek sahibi ve başkaları tarafından takdirle karşılanan eser-

807

ler yapar görmekle kendi kendine saygı duymağa ve hayatını yeniden düzenleme konusunda bir duygu sahibi olmaya başlar. Bu zemin üzerine ahlâkî yönden infaz sırasında gösterilecek çabalar daha kolaylıkla sonuç vermeye başlarlar. Meslekî formasyon bilhassa genç erkeklerde şahsi gayretle eserler meydana getirme konusundaki duyguyu da tatmin eder. Bu sebeple birçok gençlerin öğrenmeye karşı şiddetli arzuları vardır. Meslek öğrenme şekli altındaki iş disiplininin doğrudan doğruya yeniden terbiye edici bir tesiri vardır. (M. Gilquin - Le rôle de la formation professionelle dans la rééducation des délinquants - Revue pénitentiaire et de droit pénal, 1956, s : 976/986).

Ceza Usul Kanunu'nun D - 457 - D - 459 uncu maddeleri meslekî formasyon konusunu düzenleyen hükümler koymaktadır.

Meslekî formasyonun en iptidai şekli olan pratik olarak iş üzerinde öğrenme usulü de Fransız infaz müesseselerinde halen uygulanmakta olan bir metottur. Ancak diplomalı öğretime yer veren zamanımızda pek revaçta bir usul değildir. Daha ziyade kabiliyetleri itibariyle derin bir öğretime müsait görülmeyenlere uygulanan bir metottur.

Resmî diploma verilmek suretiyle uygulanan meslekî formasyon esaslarını Millî Eğitim Bakanlığı Teknik Öğretim Direktörlüğü ile Çalışma Bakanlığı el işleri direktörlüğü ortaklaşa düzenlemektedirler. Millî dağıtım merkezi yukarıda da belirtildiği üzere mahkûmlardan kabiliyetleri müsait olanları meslekî formasyona müsait infaz müesseselerine gönderir. Bu müesseselerdeki meslekî öğretim serbest hayattaki öğretimle tamamen ayni mahiyettedir. Resmî diplomalar gene ayni resmî makamlar tarafından verilmekte olup diplomaya cezaevi ile ilişiği gösterilebilecek en küçük bir kayıt konulmamaktadır. Bu usulün iki yönden faydası vardır : Bir taraftan cezaevindeki öğretime işaret olunmamakla işverenin suçlu bir kimseye besleyebileceği itimatsızlık duygusu önlenmiş olup; diğer taraftan da eski mahkûm hapse girmekle cemiyetten tard edildiği yolunda bir duyguya kapılmayacaktır.

İnfaz müesseselerinde öğretilen başlıca meslekler şunlardır : Mekanik (makine ve alet işleri), sac işleri, kilit yapımı, marangozluk, inşaat işleri, betonarme, döşemecilik, tuğla işleri, boyacılık. Kadınlara öğretilen meslekler : Dikiş, kuaförlük, ev işleri ve bazı ziraî işler...

Mahkûmlara hangi işlerin öğretilmesi gerektiği, serbest hayatta iş bulma imkânları araştırılmak suretiyle Çalışma Bakanlığı tarafından tesbit olunur. Bir meslek serbest hayatta iş bulma imkânları yönünden önemini kaybederse gene Çalışma Bakanlığının teklifi ile öğretilen mes-

lekler listesinden çıkarılır. Meselâ son zamanlara kadar kunduracılık öğretilen meslekler arasında yer almakta iken bugün önemini kaybetmiş bulunması sebebiyle listeden çıkarılmış bulunmaktadır.

Meslekî öğretim için zaruri atölyeler serbest hayattakilere benzer şekilde kurulmuş bulunmaktadırlar.

Meslekî öğretimde öğretici olarak yeterli özellikleri haiz bulunan mahkûmların da kullanıldıkları olmaktadır. İkinci Dünya harbinden sonra özellikle Belçika'da personel azlığı sebebiyle bu yola başvurulmuş bulunmaktadır. Biz de Fransa'da ziyaret ettiğimiz bazı infaz müesseselerinde bu yolda mahkûmlardan da faydalanıldığını müşahade etmiş bulunuyoruz (W. Hanssens - Un essaie Belge de réadaptation sociale des condamnés - Revue de droit pénal et de criminologie «Belge» - 1950, s = 814 v. d.).

Cezaevi Çalışması :

Fansa'da reformdan öncesi infaz rejimi cezaevi çalışmasına cezaî bir karakter atfetmekte idi. Ceza Kanununun 15 inci maddesi şu hükmü koymakta idi : Mecburi çalışmaya mahkûm edilen erkekler en sıkıntılı işlerde çalıştırılacaklardır; Ayaklarında ayrıca top taşıyacaklar ve şayet çalıştıkları iş imkân veriyorsa zincirle ikişer ikişer birbirlerine bağlanacaklardır.

Ceza Kanunu bunun yanında cezalar yönünden de bir ayırım yaparak çalışma konusunda farklı hükümler koymaktaydı. Çalışma konusunda evvelce yapılmış bulunan ayrımlar Ceza Usulü Kanununun 720 nci maddesi hükmünce tamamen kaldırılmış bulunmaktadır.

Usulün 720 inci madesi hükmü şöyledir : Müşterek hukukun (crime) yahut (delit) olarak vasıflandırdığı fiiller sebebiyle hürriyeti selbedici bir cezaya mahkûm edilenler çalışmaya zorlanırlar.

Her Mahkumûn çalışmasının geliri müessesenin müşterek masraflarına, Devlet veya mağdur lehine hükmolunan tazminata, salıverilmesi sırasında kendisine verilecek olan yedek paraya ve infaz sırasındaki şahsi masraflarına tahsis olunur...»

Bazı mahkûmlar özel durumları itibariyle çalışmaktan muaf tutulmuşlardır. (Ceza Usulü Kanunu m :D - 99)

Cezaevi çalışmasının ifa ettiği fonksiyonlar :

A) **Disiplin yönü :** Cezaevi disiplinine her yerdekinden çok daha fazla ihtiyaç vardır. Bu disiplini temin konusunda en büyük rolü cezaevi

çalışması sağlar. Disiplinin temini yönünden idare iş temin etmekle mahkûmlar da çalışmakla sorumludurlar. Hatta cezaevi çalışmasını mahkûm için bir ödevden ziyade bir hak olarak mütalaa edenler de vardır.

B) **Ekonomik Fonksiyon :** Bu fonksiyon gerek mahkûmun şahsi yararı ve gerekse kamu yararı yönünden tezahür eder.

a — **Şahsi yarar yönü :** Her mahkûm çalışması karşılığında bir ücret alır, bu ücretten salıverilme sırasında mahkûma ilk ihtiyaçlarını karşılamak üzere bir ihtiyat kısım ayrılır. Mahkûm iş gelirinden bu yönden faydalanabileceği gibi hükmolunan tazminatları da ödemek imkânını bulur. Dışarıda kalmış bulunan ailesine bakmak imkânına sahip olur.

b — **Kamu yararı yönü :** Devlet mahkûmlara bakım masrafları olarak ağır masraflara girmektedir. Bu masrafların bir kısmını mahkûmun iş gelirinden kesmek suretiyle karşılar. Bakım masraflarına karşılık gelirden ne nisbette kesinti yapılacağı hakkında Usulün D — 111 ve D — 113 üncü maddelerinde özel hükümler konulmuş bulunmaktadır.

Muhtelif yılarda (1953/1957) hazineye geçen nisbetle, mahkûmlara yapılan masraf nisbeti karşılaştırıldığında masrafların ancak % 5 inin karşılandığı görülmektedir. (Ch. Germain - Eléments... s : 95).

Cezaevi çalışması muhtelif yönlerden, dış muhitle rekabetin doğuracağı mahzurlar v. s. gibi tenkitlere maruz kalmıştır. Fakat bu tenkitler bazı tebdirlerin alınması ile kısmen önlenmiş bulunmaktadır (Ch. Germain - Eléments...s : 95/97).

Terbiye edici yön : Cezaevi çalışmasının infazın gayesi yönünden en önemli fonksiyonu budur. Birleşmiş Milletler Avrupa Gurubu 1954 yılındaki ikinci toplantısında şu hususları tesbit etmiş bulunmaktadır : Hürriyeti selbedici cezanın iyi bir şekilde infazının kapsadığı çeşitli problemler arasında hiç şüphesiz cezaevi çalışması problemi müstesna bir yer işgal eder. İster işsizliği önleme vasıtası, ister ihtiyat paranın temini vasıtası, ister Devlete veya mağdura verilen zararın tazmin vasıtası olarak telakki olunsun cezaevi çalışması bugünkü infaz sisteminin temelindedir. Bu çalışma mahkûmda mesleki kabiliyetleri doğurur ve geliştirir, onu serbest endüstri iklimine alıştırır. Bir mahkûmun serbest hayatta yer bulabilmesi ancak çalışma ile olur. Cezaevi çalışmasının verimli sonuçlar doğurabilmesi için cezaevi iş teşkilâtı prensipleri serbest hayattakine uygun şekilde düzenlenmelidir. Cezaevi çalışması sadece mesleki formasyon açısından değil ahlâki formasyon açısından da önemlidir. Eğer hürriyeti selbedici bir cezanın rasyonel şekilde infazı arzu olunuyorsa mah-

kûmlara iyi bir şekilde teşkilatlanmış iş verilmelidir... (Ch. Germain : Eléments..... s : 97/98).

Cezaevi işinin teşkilatlandırılması : Cezaevi işinin teşkilatlandırılması konusunda Fransa'da üç sistem mevcuttur : A) Taahhüt usulü; B) Konfeksiyon usulü; C) doğrudan doğruya reji usulü.

A) **Taahhüt usulü** : Bu sistemde Devlet özel bir müteşebbise müracaat etmektedir. Özel müteşebbis mahkûmların giydirilmesini, yedirilmesini, çalışma yerlerinin bakımını üzerine alır. Gerekli malzeme ve ham maddelerin temini keza müteşebbise aittir. Buna karşılık müteşebbis geliri kendisi alır. Hatta bazan idarenin, istisnai hallerde mali yönden yardım ettiği dahi olmaktadır. Bu sistemin başlıca avantajı idareyi işin tanzimi konusundaki endişelerden kurtarmış olmasıdır. Sistemin bazı mahzurlu yönleri de vardır : Ekomomik bakımdan müteşebbis genel masrafları azaltmak için iş kollarını azaltmaya ve mahkûmları da aynı endüstri dalında çalıştırmaya yönelirki bu serbest endüstri ile rekabeti tehlikeli hale getirir. İnfaz sistemi bakımından da bazı mahzurlar vardır : Müteşebbis mahkûmları pek az öğrenmeyi gerektirir işlerde çalıştırmayı tercih eder, bu suretle cezaevine girerken zaten meslek sahibi olmayan mahkûm bir meslek sahibi olamadan da çıkar. Bunun sonucu olarak ta mahkûmun readaptasyonu yönünden çok önemi bulunan «meslek öğretme» hususu ihmâl edilmiş olur. Mahzurlu yönlerinin ağır basması sonucu olarak bu sistem terkedilmektedir (Bouzat - Pinatel : Traité... s : 404).

B) Konfeksiyon usulü : Bu sistemde Devlet mahkûmların bakımlarını önceki sistemin aksine olarak üzerine alır, işin mahiyetini gene Devlet tesbit eder. Bu sistemde de özel bir müteşebbise müracaat edilmektedir, tekniği ticareti ve endüstriyi ilgilendiren hususlar bu şahsın yetkisine girmektedir. iptidai maddenin temini müteşebbise aittir. İşin nev'ini Devlet tesbit etmekle önceki sistemin mahzurlu yönlerinin önlenmesi sonucu doğmuş olur.

C) Doğrudan doğruya reji usulü : Bu usulde Devlet doğrudan doğruya işveren durumunda olup mahkûmları kendi hesabına çalıştırır. Bütün masfarlar Devlete aittir. Devlet işi kendi ekonomik yararı, mahkûmların yararı ve özellikle mahkûmların meselki formasyonları gereklerine göre teşkilatlandırır. Bu sistemde mahkûmlar bazan genel hizmetlerde, bazan bina inşaatlarında ve bazan da istihsal atölyelerinde çalıştırılırlar. Bu sistemin mahzurları da Devletin kötü bir tacir kötü bir endüstri erbabı

811

6831 SAYILI ORMAN KANUNUNUN 93. MADDESİ UYARINCA YAPILAN TATBİKATA DAİR BİR İNCELEME

Mehmet EKİZOĞLU
(Yaprakli C. Savcı Yardımcısı)

1. 4785 sayılı kanunla devletleştirilen ormanlarda, 1956 yılından önce yapılmış ve halen mevcut olan bina ve tesislerin 6831 sayılı kanunun 93. maddesine göre müsaderesi mümkünmüdür ?

2. Mahiyet ve mahallî özelliklerine göre bu gibi bina ve tesislerden haklı ve devamlı olmayan istifadeyi 6831 sayılı kanunun 17. maddesi uyarınca «Orman içinde yerleşme» saymak ve bu yola başvuranları aynı kanunun 93. maddesi gereğince cezalandırmak kabilmidir ?

A. Giriş : Yukarda belirtilen konularda bu gün için yapılan tatbikat, verilen kararlar ve bu kararların Yüksek Mahkemece kabul ve tastiki hususları incelemeye esas alınmış bulunmaktadır.

Peşinen şunu söylemek icabeder ki her iki konu aslında cezaî bir mahiyet taşımadığı ve tamamen hukukî olduğu halde tatbikat sanık ve sorumlular hakkında cezaî yönde devam etmektedir.

B. 6831 sayılı kanunun 17 ve 93 üncü maddelerinin izahı : Bilindiği üzere 6831 S. K. nun 93. maddesi bu kanunun 17. maddesindeki eylemleri cezaî müeyyidelere bağlanmıştır. Her iki maddenin lâfız ve ruhu tetkik edildiğinde şu sonuca varılmaktadır.

Söz konusu 17/1. madde birinci fıkraşında; Devlet ormanlarında eskiden yapılmış bina ve tesisler değil, «Ormanların korunması, istihsal ve imar ile alâkalı olarak YAPILACAK her nevi bina ve tesisler müstesna olmak üzere; her çeşit bina ve ağıl İNŞASI ve hayvanların barınmasına mahsus yerler YAPILMASI.....» denilmek suretiyle geçmişe değil geleceğe matuf inşaatlar ele alınmıştır. Bu hususu maddede zikredilen (yapılacak, inşası, yapılması) kelimeleri tereddüde yer bırakmıyacak şekilde göstermektedir.

Ayni maddenin ikinci fıkrasında da tıpkı birinci fıkrasındaki gibi «Orman açıklıklarıyla yangın yerlerinin» işgâl edilen ve faydalanılan kısımlarile buralara **yapılacak** her çeşit inşaatın şahıslar adına tapu ya tescil edilemiyeceği, bunlara derhal el konulacağı yine istikbale muzaf olarak hükme bağlanmıştır.

Bu duruma göde 17. madde, Devlet ormanlarında 6831 sayılı kanunun kabulünden önceki bina ve tesisleri değil 1956 yılından sonra yapılacakları esas almış ve eskiden mevcut olup ta Devlete geçmiş bulunan yapılara hiç bir surette değinmemiştir. Esasen mevcut mevzuat muvacehesinde değinmesine lüzum da yoktur.

Kanunun 93. maddesi ise söz konusu 17. maddeye atfen 1956 (kanunun kabul tarihi) dan evvel ve sonraki durumlara göre ika edilecek fiilleri eski ve yeni diye ikiye ayırıp cezalandırmış fakat bu maddede de eskiden kalma binalar durumu yine 17. maddeye mütenazır olarak ele alınmamıştır.

93. maddedeki «eski ve yeni» sıfatlarıyla hükme bağlanan fiiller sadece 1956 dan sonraki yeni inşaat, eski açmaların sürülüp ekilmesi veya yeni açmalardır.

C. Uygulama durumu : Tatbikatta orman ilgilileri Devlet ormanı içinde 25 - 30 veya 30 - 40 yıl önce yapıldığı keşif ve sair delillerle sabit olan «ağıl, kom,barınak» gibi inşaatları görüp zabıt tutarak işi savcılıklara intikal ettirmektedirler.

Sulh Ceza Mahkemeleri de bu gibi ahvalde sanığa 6831 S. K. nun 93/1 cümlesine göre hapis cezası vermekte ve 93/2 cümlesine göre de eskiden yapılmış binanın (ağıl, kom, barınak) müsaderesine karar vermektedirler.

Bu gibi kararların temyizden geçenleri de tasdik olunmaktadır.

Meselâ; Yapraklı Sulh Ceza Mahkemesinin 962/391 ve 962/397 esas sayılı dosyalarında keşif zabıtlarına nazaran Devlet ormanı içinde görülen ağılların 25 - 30 ve 40 - 50 sene evvel yapıldığı sabit olduğu, bunlara dair ayni mahkemenin K. 1964/241, K. 1965/43 sayı ve 7/8/1964 ve 19/2/1965 tarihli kararlarla sanıklara 93/1 cümleye göre birer ay hapis cezası verilip ağıllarının da müsaderesine hükmedildiği görülmüş, her iki karar Yüksek Mahkeme 3. Ceza Dairesinin E. 6829, K. 6757 ve 13/5/1965, E. 10883, K. 12384 ve 5/12/1964 tarihli ilâmlariyle onanmış bulunmaktadır.

öyle sanılırki bu tatbikat 93. maddenin ikinci cümlesindeki «İşgâl ve faydalanma - Tesislerin müsaderesi» ibareleriyle 17/1. deki «Orman içinde yerleşilmesi» hükmüne dayandırılmaktadır.

D. 4785 sayılı kanunla ilgili açıklama : Eski ağıl ve binalar 4785 sayılı kanunla devletleştirilen ve bu suretle devlet ormanı vasfını iktisap etmiş bulunan eşhas orman ve arazilerinde mevcuttur.

4785 S. K. nun 1 ve 4. maddeleri; Devletleştirilen gerçek veya tüzel özel kişilere ait ormanlarda mevcut yapı ve tesislerin 6 ay içinde yazı ile bedel talebinde bulunacak sahiplerinden orman idarelerince derhal satın alınacağını hükme bağlamıştır. Söz konusu 4. maddenin mefhumu muhalifinden de, müddeti içinde bedel talep edilmeyen veya sökülüp götürülmeyen bina ve tesislein devlete intikal edip devlet malı sayılacağı, bu gibi binaların artık satınalınma zorunluğu da kalmıyacağı anlaşılmaktadır.

Nasıl ki 4785 S. K. nun 5. maddesine göe devletleştiilen ormanların sahipleri, bir yıl içinde orman bedelini istemedikleri ahvalde bu haklarını kaybediyorlarsa, 4. maddeye göre orman içindeki binalarını orman işletmesine satmamış veya söküp götürmemiş olanlar, 5. madde gereğince 1 yıl sonunda devlet ormanı haline gelen ve bu gayrimenkullerin mütemmim cüzü bulunan binalarındaki haklarından da vazgeçmiş olmaktadırlar.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin 5/10/1964 tarih ve 11824 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan ve 4785 sayılı kanunun 4. madesi ikinci fıkrasının iptaline dair olan E. 1963/141, K. 1964/50 sayı ve 23/6/1963 gerekçeli kararının 2/a, b, c, bentlerinde aynen :

«a) Bir taşınmaz mal üzerindeki yapı ve tesisler o gayrimenkulün (Mütemmim cüzüleridir). Devlet, bir ormanı devletleştirmek amacıyla kanunlaştırınca, bu mütemmim cüzülere de malik olmuştur. O halde, kamulaştırmada bunlar kendiliğinden dahildir. Ormanın gerçek karşılığı, üzerindeki yapı ve tesislerle birlikte belli edilmek gerekir.

Bazı tesislerin taşınır mal niteliğinde oluşu da bu sonucu değiştirmez.

b) 4. madde, gerçekte yapı ve tesislerin kamulaştırma dışında bırakması amacını değil, yapı ve tesislerini söküp götürmek isteyenlere bu imkânı sağlamak amacını gütmektedir.

Nitekim, 6831 sayılı kanunla yürürlükten kaldırılmış bulunan 3116 sayılı Orman Kanununun 14. maddesi de aynı maksatla düzenlenmişti : (Devlet ormanlarının ağaçlı veyahut ormandan açılmış çıplak yerlerdeki yaylâk, kışlak, otlak ve sulama gibi her nevi haklarla binalar ve hızarlar ve her nevi mallar istimlâk olunabilir veya bunlar mukabilinde bunların sahiplerine rızalarıyle değerince arazi ve emlâk verilebilir.

Binalar ve hızarlar gibi malları söküp götürmek isteyenlere müsade olunur).

Farklı şekillerde kaleme alınmış iseler de her iki kanunda da (3116 madde 14 ve 4785 madde 4) sahipleri tarafından kaldırılmak istenmediği takdirde yapı ve tesislerin **Devlete geçmesi esasının kabul edildiği** açıktır.

816

c) Devletleştirilen ormandaki bina ve tesislerden eski malikin yararlanması, bunların yerinde kullanılması yolu ile değil, sökülüp satılması veya başka yerde kullanılması yolu ile sağlanabilir. kendisine daha uygun bir yararlanma şekli bulmayan malikin, yapı ve tesislerin Devletçe satınalınmasını istemesi, bunların da ormanla birlikte kamulaştırılmasına rıza gösterdiği anlatır.» denilmek suretiyle, 4785 sayılı kanunun 4 ve 5. maddelerine göre gereken işlem ve müracaatları yapmayan kişiler, artık orman arazisi üzerlerinde mütemmim cüz olarak bulunan bina ve tesisler için süre aşımı sebebiyle bir hak iddia edemiyecekleri, bu varlıkların otomatikman Devlet malı hüviyeti kazandığı, kanunî bir zorunluk olarak kabul edilmektedir.

Bu görüşü doğrulayan diğer bir husus ta yine Anayasa Mahkemesinin E. 1965/22, K. 1965/51 sayı ve 30/9/1965 tarihli kararıdır. Anayasa Mahkemesi bu kararı ile 4785 S. K. nun 5. madesinin Anayasaya aykırı olmadığını kesin olarak karara bağlamıştır.

E. Sonuç : Yukarıda bertafsil açıklanan duruma göre bedeli ödenmiş olsun veya olmasın, evvelce şahıslara ait iken 4785 sayılı kanunla Devlete geçen bina ve tesislerin kaçak olarak eski sahipleri ve mirasçıları tarafından kullanılmaları halinde ve oman işletmesi personelince tutulmuş zabıtlar üzerine devlet malı durumundaki bu eski (1956 dan önce yapılmış) binaların müsaderesine karar verilebilir mi?.

Verildiği takdirde devlet kendi malını müsadere etmiş olmaz mı?.

Eğe devlet kendi malını müsadere eder fikri hâkim olursa ortaya hukuk kurallarına aykırı acaip bir durum çıkacak, bu durumu kanunî mevzuat, hukuk, mantık ve intizamı, belli hukukî prensipler çerçevesinde müdafaa ve mütalâa etmek imkânı kalmayacaktır.

Bu itibarla bir şahsın devlete ait ormanlardaki mütemmim cüz sayılan eski binaları geçici ve kaçak olarak kulanması halinde meydana gelen sorumluluğu Cezaî bir sorumluluk olarak kabul etmenin mümkün olmadığı, bu ahvalde olsa olsa devletin «Meni müdahale, ecri misil, fuzulî işgâl sebebiyle tahliye» isteme hakkı doğacağı, tabiatıyle bunun da ceza mahkemeleri değil **Hukuk Mahkemelerini** ilgilendireceği aşikârdır.

Devlet ormanı içindeki ağıllarla sair binalrı kanunen haksız kullanan bir şahsın bu hareketini 6831 S. K. nun 17. maddesine göre«Orman içinde yerleşme» sayabilirmiyiz? .

Tatbikatta bu istifade hareketi, ormana yerleşme sayılmakta ve sorumlusuna 6831 sayılı kanunun 93/1 cümlesine göre asgari bir ay, azamî bir sene hapis cezası verilmektedir.

Kanaatimizce ve realitelere göre orman içindeki ağıl, kom ve barınak gibi yerler orman köylüleri tarafından senenin muayyen zamanlarında kullanılmakta sair zamanlarda kendi haline terkedilmektedir. Esasen bu gibi binalrın mahiyeti, inşa tarzı ve bulundukları yerler itibariyle devamlı kullanmaya müsait de değildir.

Hal böyle olunca geçici süre ile ara sıra ve gizli kaçak vukubulan istifadeyi **«Yerleşme»** olarak kabule imkân varmı dır?.

Yerleşme tabiri ile ilgili olarak Medenî Kanunun 19. maddesi esas alınmak icabeder. Bu maddede vazedilen hukukî prensibe göre; «Yerleşmek niyetiyle oturulmak» esastır. Ve bu ahvalde yerleşilen yer **İkametgah** sayılır. Öyleyse bir ağılı, bir kom'u, bir sarınağı arasıra kullanan bir kimseyi oraya yerleşmiş saymak, sözü edilen yapıları o kimsenin ikametgâhı farzetmek mümkün değildir.

Hal böyle olunca, devlet ormanı içinde bulunan eskiden kalma bina ve tesisleri geçici olarak kullanan bir şahsın bu hareketini «Yerleşme» sayıp onu ceza mahkemesine sevkederek hapis cezasına mahkûm etmek, eski binanın da müsaderesine karar ittihaz eylemek şeklinde yapılagelen tatbikat, kanunlara aykırı surette vatandaşın ve devletin aleyhine yürüyen bir tatbikat olarak tezahür etmemelidir.

Bir kimseyi kasta makrun olmasa bile, değil 30 gün, 30 dakika hürriyetinden mahrum bırakmanın, çok ağır, hürriyetin mahiyeti, değeri ve fazileti ile bağdaşmıyacak bir davranış olduğu izahtan varestedir.

Bugünkü tatbikat sonucu vatandaşın uğradığı ve telâfisi gayrıkabil maddî ve manevî zararların önlenmesine matuf olarak, devlet ormanları içinde eskiden (1956 dan önce) mevcut ağıl ve binaları geçici kullanmaktan ötürü 6831 sayılı kanunun 93. maddesi tatbikatın durdurulması, eski binaların müsaderesi yolunun terkedilmesi, böyle hallerde **Hukukî** yönden takibat icrası, söz konusu 93. maddenin de ancak yeniden orman içinde bina inşası ile 17. maddedeki diğer fiiller hakkında uygulanması ve önemi aşikâr bulunan işbu mevzuun Yüksek Bakanlıkça ele alanarak bir vuzuha kavuşturulması en halisane temennimizdir. 13/5/1967

814

TÜRK VE AMERİKAN CEZA HUKUKUNDA TAAMMÜT

Orhan GÜRGEN LL. M.

Bibliyografya : Miller, Criminal Law, - Perkins, Criminal Law.

Adam öldürme cürmü ya kasten işlenir, yani suçlu mağduru istiyerek, tasmim ve tasavvur ederek öldürür veya katil suçu tesadüflerin yardımı ile adiyen olur. Tehevvüren adam öldürme fiilinide tesadüfen adam öldürme olarak kabul etmek gerekmektedir.

Şuphe yokturki taammüd her şeyden evvel kasten adam öldürme fiillerinde cürmi kasıt ile ilgili bir keyfiyet olarak müşahede edilebilir. Demek ki taammüd denen ruhi haletin tetkiki icap ettiğinde kasten işlenen katil şuçlarının tetkiki icap edecektir.

Tetkikatımızı daha ziyade Amerikan ceza hukuku üzerinde toplıyacağız. Zira kıymetli Hukukçularımızın Türk hukukunda taammüd meselesini her günkü tatbikatlarında gözlediklerinden bu hususu iyi bildiklerinden eminiz. Buna rağmen kısaca Türk Ceza hukukunda Taammüd ve kasten adam öldürme meselelerine temas etmek faydalı olabilecektir kanısındayım.

Türk Ceza hukukunda kasten adam öldürme suçu ve taammüd meselesi

Türk Ceza hukukunda, (Common Law), yani hâkimlerin kararlarına göre gelişen bir hukuk mevcut olmadığından, kasten adam öldürme fiilinin kavranışı tamamile ceza kanununun yaptığı tariflere yani vaz ettiği maddelere göre şekil almaktadır. Kasten adam öldürme fiilleri ceza kanunumuzun 448, 449 ve 450 ci maddelerinde ele alınmış ve 450 ci maddenin 4 cü fıkrasında taammüden işlenen katilden bahs edilmiştir. Her üç maddede de ele alınarak katil suçunda asli unsur olarak kasten adam öldürme fiili göze çarpmaktadır.

Türk Ceza kanununda taamüdün tarifi mevcut bulunmamaktadır. Bunun sebebi olmalıdır. Evvela buna bir sebep olarak taammüdün tarifinin yapılmamak istenmesi keyfiyeti gösterilebilir. Zira denebilirki taammüd haline düşmemek için tarife uygun suç işliyeceklerdir.

Bunun önüne geçmek için taammüdün tarifinden kaçınılmıştır denebilir. Bu mülahazayı yabana atmamak icap eder.

Zira taammüd kanun yolu ile bir kere tarif edildikten sonra hakimmin takdirine yer kalmıyacak, soğuk kanlılıkla işlenen birçok suçlar için kasten adam öldümenin cezasının verilmesine sebep olunabilecek ve 450/4 üncü madde yerine ekseri ahvalde 448 inci maddenin tatbik edilmesine yol açacaktır.

Ceza kanununun bu şekilde taammüdü tarif etmemesinin bir ikinci sebebide taammüd ile cürmi kast arasındaki farkın Avrupa ve binnetice Türk Ceza hukukunda akademik olarak mülahaza edilmesi ve taammüde bir nevi cürmi kast gözü ile bakılmalıdır. Bunu Ceza hukukumuzda zaruri kılmaktadır. Genellikle memleketimizde taammüd hadiselere ve yargıtayın bu mefhumu açık olarak olmasa dahi bir nebze tarif etmesini zaruri kılmaktadır. Genellikle memleketimizde taammüd hadiselee ve şartlara bağlı olarak bazı tarifelere sığabilmektedir. Ezcümle taammüd dendiği zaman tatbikatta bilhassa üç durum gözönünde tutulmaktadır.

I — Eğer katil suçu soğuk kanlılıkla yani her hangi bir kızgınlığın neticesi olarak öfke ile yapılmamış ise bu gibi hareketlerde taammüd olup olmadığı araştırılmaktadır.

2 — Genel mahkeme içtihatlarına göre kasten adam öldürme suçu bi takım vasıtalar hazırlamak suretile icra edilmiş ise taammüdden bahs olunabilir. Ezcümle pusu kurmak suretile veya benzeri hareketler ile suç işlenmiş ise bu taktirde de taammüd akla gelebilecektir.

3 — Suçlunun katli tasarlamak suretile, ilmî tabiriyle premeditasyon halinde işlenen kasten adam öldürme suçlarında da taammüdden bahs olunabilir.

Bahsedilen her üç durumda mücerret olarak ele alınamazlar bir çok şartlar içinde mütalea edilmek zorunda kalındığından, bu gibi meselelerde yani taammüdün tesbit edilmesinde hâkimin takdiri büyük rol oynıyacaktır.

Taammüdün tesbitinde bizim ceza hukukumuzda hâkimlere, savcılara, savunma ve mağdur avukatlarına büyük bir takdir hakkı tanınmış bulunmaktadır.

Taammüdün Amerikan Ceza hukukunda anlaşılışı

Taammüd Amerikan Ceza hukukunda (Malice aforetaught) tabiri ile ifade edilmektedir. Amerikan Ceza hukukunda taammüd bizde olduğu gibi kanun ile vaz edilmiş değildir. Hatta kasten adam öldürme cürmünün tarifi eyaletler ceza kanunları ile yapılmış olsalar dahi gerek kasten adam öldürme suçu ve gerek taammüd Amerikan Ceza hukukunda

821

(Common Law)denen emsal kararları ile yani hâkimlerin bu sahalarda evvelce verdikleri ilâmlara, kararlara göre anlaşılmaktadır.

Şu halde Amerikan Ceza hukukunda taammüd meselesinin anlaşılışı her şeyden evvel hakimlerin taktirleri ile evvelce alınmış bir çok kararlara bağlı kalmış bulunmaktadır, başka değişle Taammüd akademik olarak mütalaâ edilmemiş tatbikat esas alınarak mahkeme kararları yolu ile tekemmül etmiştir.

Amerikada taammüdü anlamak için evvela katil suçunun anlaşılışına bir göz atmak icap edecektir.

Amerikada adam öldürme ya kasten olur ki buna (murder) yani cinayet, katil ismi verilmektedir veya adiyen olur buna da adiyen adam öldürme manasına gelen (Manslaughter) tabiri kullanılmaktadır. Kasten adam öldürme Common Law hukukunda tek bir suç olmakla beraber Amerikan eyaletlerindeki ceza kanunlarında katil suçu muhtelif derecelere ayrılmakta ve bunlar için birinci derece katil (first degree muder) ve ikinci derece katil (second degree murder) tabirleri kullanılmaktadır.

Arzettiğimiz veçhile kasten adam öldürme suçunun bu şekilde parçalanışı kanun tekniği icabıdır, yoksa (common law) hukukunda iki dereceli bir katil suçundan bahs edilmemektedir.

Katil suçunun bu şekildeki parçalanışı kanun tekniği olarak bazı pratik maksatların temini için bir zaruret olabilir ve mesela cezalar daha kolaylıkla tayin edilebilirler. Bu sebepledir ki bu parçalanışa (statutory degree of murder) yani katil suçunun kanun bakımından derecelenişi tabiri kullanılmaktadır.

Kasten adam öldürme veya katil suçu ne dereceye parçalanır ise parçalansın, yani gerek birinci derecede veya ikinci derecede katil suçu kabul edilsin, her iki haldede taammüd mevzuubahs olabilmektedir zira her iki dereceli katil suçunda da ahlâki redaet, katil kasti mevcut bulunmaktadır. Taammüdün anlaşılması için bu iki derecedeki katil suçlarının mahiyetlerine bakalım.

Birinci derecedeki kasten adam öldürme suçları :

Birinci derecedeki kasten adam öldürme suçları meyanında taammüden işlenen katil suçları ile tasavvur ve tasmim ile yani premeditasyon ile işlenen katil suçları girmektedir.

bu bakımdan katlin şanssızlık veya bir kaza ile vaki olması hadisesine bir mübayenet teşkil etmektedir.

Taammüd, ölüm hadisesinin veya ağır bir cismani zararın yapılması kastinin bulunduğu ahvalde mevcut olabileceği gibi bir kimsenin icra edeceği fiilin bu neticeleri doğuracağını anlaması idrak etmesi halindede mevcut olabilecektir. Bunun gibi bir başka cürmün ifa edilebilmesi için yapılacak hareketlerde de taammüd mevzubahs olabilir. Ayrıca bir tevkif hadisesini yürüten alakalı memura, bu işinde mümanaat göstermek için yapılan hareketler veya bir baş kaldırmayı (kavgayı) önlemek istiyen alakalı memura bu hareketini önlemek için gösterilecek mukabil hareketlerde, taammüd meyanında zikredebilirler.)

Görülüyorki bu haliyle taammüd Amerikan Ceza hukukunda bizim anlamadığımız manaya nisbetle bazı değişiklikler arzetmetedir.

Bundan şu anlaşılmaktadırki tasarlama, taammüde işaret olmakla beraber bazı ahvalde taammüd, tasarlama fiilinin dışında bir mahiyet taammüd ile cürmi kast arasında bir çok bakımlardan yakınlık olmakla beraber taammüd denince mutlaka cürmi kast ve tasarlamada akla gelmemektedir. Zira Miller aynen (Taammüd denince mutlaka bir öldürme kasti veya katli tasarlamak akla gelmez) demektedir.

Bundan şu anlaşılmaktadırki tasarlama taammüde işaret olmakla beraber bazı ahvalde taammüd, tasarlama fiilinin dışında bir mahiyet alabilmektedir. Taammüdün bu ikinci durumunu anlıyabilmek için taammüd denen (Malice aforetaught) un tarihi gelişimine bir göz atmak icap edecektir. Taammüdün ilk ortaya çıkışı yani (Malice aforetought) tabirinin kullanılışı İngiliz hukukunda ortaya çıkmış ve İngiliz hukuku, Amerikaya adapte olunurken bu tabirde Amerikan mahkemelerince kullanılmaya başlanmıştır. Malûm olduğu üzere Amerikan Ceza hukukunun esasları İngiliz Hukukundan alınmış ve Amerikadaki şartlara göre adapte olunmuştur. Ve bu durum hususi hukukta da böyledir.

İngiltere'de vaktiyle katil hadiseleri kaza neticesinde vaki olduklarında veya meşru müdafaa sadedinde işlendiklerinde, suçlunun mesuliyet durumunu tesbit için hususi bir takım jüriler kurulmakta idi, bu jürilerde, jüriden şu mesele sorulmaktaydı.

Suçlu bu gibi durumlarda affa layıkmıydı? Jüride yaptığı tetkikat neticesinde mahkeme safhalarından aldığı ışığa göre katil hadisesinde taammüd görmediği ahvalde suçluyu affa lâyık görür ve Kralda buna istinaden suçluyu affederdi. İşte taammüd, İngiliz hukukunda bu jürilerin kararlarında ilk defa kullanılmaya başlanmıştır.

Taammüd hakkında verilen başka Amerikan mahkemeleri kararlarıda ahlâki redaet üzerinde israr etmektedirler. Bilfarz bir kimse bir binanın damından kalabalık bir sokağa büyük odun parçaları atsa veya kalabalığa kurşun sıksa bu taktirde kastedmediği bir takım insanları öldürse bu gibi durumlarda Amerikan mahkemleri birinci derece katli kabul etmekte ve taammüden adam öldürme suçunu kabul etmektedirler. Bu gibi fiillerde tasmim ve tasavvur ile soğuk kanlılıkla bir kimsenin premeditasyon yolu ile öldürülmesi diye bir keyfiyet mevcut değildir. Buna rağmen mahkemeler bu gibi durumlarda suçluları taammüd ile hareket etmiş farzetmektedirler.

Bu misaller dahi Amerikan mahkemelerince taammüd denince premeditasyon halleri kabul edilmekle beraber sadece bununla kalınmamakta ve fakat ahlâki redaeit ile kasten adam öldürme fiillerinde taammüdü açık olarak kabul etmektedirler. Profesör Millere göre Amerikada taammüdü halk ile hukukçular ayrı şekilde kavramaktadırlar. Halk genellikle taammüd denince soğuk kanlılıkla adam öldürmeği kabul ettiği halde mahkemeler taammüd tâbirinde daha ziyade ahlâki redaeti esas olarak kabul etmektedirler. Cox isimli bir yazara göre Taammüd denince Zalimane hisler altında adam öldürme fiili akla gelir.

Daha avamı bir lisan ile Allahtan korkmıyan ve fakat şeytana uyularak yapılan adam öldürme fiillerinde taammüd aranmalıdır.

Taammüdün anlaşılışında birde adiyen adam öldürme fiillerinin ve bildhassa şanssızlık eseri olarak veya kaza ile vaki adam öldürmelerinin tetkik edilmesi icap eder ve esasen taammüd denince bilerek kasten adam öldürme anlaşılır. Şöyleki tehevvüren adam öldürmelerde suçlu bir an için şuurunu kaybetmiş ve istemiyerek adam öldürmüştür taammüd denince bunun aksi anlaşılır bozuk bir ahlâki kavrayışla bilerek isteyerek adam öldürüldüğü takdirde taammüden adam öldürülmüş farz olunur. Bu bakımdan taammüd aranırken kasten adam öldürme fiili üzerinde dikkatin toplanması tabiidir. Bundanda şu çıkarki tasavvur ve tasmim ile yani premeditasyon suretile bir adamın kasten öldürülmesinde taammüd tabii olarak mevcut olacaktır.

Açık taammüd ve tahtında müstedir veya gizli taammüd

Yukarıda arzettikki kasten adam öldürmelerde taammüd aranmakta ve bu taammüdün derecesine göre katil suçu ya birinci derece veya ikinci derecede katil suçu vasfını kazanmaktadır.

Bütün premeditasyon halleri tasavvur ve tasmim ile adam öldürmelerinde veya bunuda aşarak ahlaki redaete binaen zalimane hislere taban

adam öldürmelerde açık taammüd var olmaktadır, buna Amerikalılar sarih taammüd manasına (Express Malice) demektedirler. Buna mukabil ikinci derecede katil suçlarında (second degre murder) Malice denen taammüd bu derece açık değil ve fakat gizli şekilde mevcut bulunmaktadır ve bunu mahkeme bir nevi imale etmektedir.

Bilhassa sebepsiz katillerde durum böyledir, hiç sebep yok iken kalabalığa ateş edilmesi veya damdan kütükleri halk üzerine yuvarlamakta veya bir başkasını öldürmek için atılan kurşunla maksut olmayan kişinin öldürülmelerinde, katil için gerekli taammüd açık olarak ortaya çıkarılamamakla beraber, suçlunun ahlâki redaet derecesi mahkemece kabul edilmekte ve tammüd bir nevi mahkemenin kabulü veya imali fikri mesabesini almaktadır. Tabii bu gibi katil suçları birinci derece katil suçlarına nisbetle daha az vahim bir mahiyet arzetmektedirler.

Ancak arzettiğimiz veçhile adiyen adam öldürmelerde ve meselâ tehevüren adam öldürmelerde taammüd kabul edilmediğinden bunlar ayrı bir mahiyet kabul edilmekte ve açık veya gizli taammüdün mevcut bulunduğu hallerde birinci veya ikinci derece cinayet fiilleri mevcut bulunmaktadır.

Profesör Millerin şimdiye kadar taammüd hakkındaki fikirlerinden bazılarını tahlil ettik, ancak bunlarla taammüdün tarifi bitmiş olmamaktadır. Profesör Miller ağır cismani zarar verilmesini mucip kastin bulunduğu ahvalde de taammüdden bahsetmektedir. Bilfarz bir kimse diğerine ağır cismani zarar vermek istese ve bundan dolayı mağdur ölse bu takdirde de ahlâki redaet dolaysiyle taammüdden bahsedilebilecek ve fiil cinayet yani (murder) olarak kabul edilecek ve şartlara kıyasen bir veya ikinci derece bir cinayet suçu ortaya çıkabilecektir. Bunun yanı sıra ağır cezalı bir suçu gizlemek için vaki adam öldürmelerindede suç cineyet (murder) olarak kabul edilecektir.

Ağır cezalı bir suçu gizlemek için yapılan katiller ve taammüd :

Amerikadada bizim Ceza kanunumuzun 450 maddesinin 8 ve 9 uncu fıkrasında bahsedilen bazı haller taammüd olarak kabül edilmiştir.

Ezcümle bir kimse ırza geçme esnasında ırza geçileni öldürse veya ırza geçme fiilini saklamak için adam öldürse bu amerikada taammüd olarak kabul edilmektedir. Bunun gibi ev yakmak suretile adam öldürmede taammüd olarak kabul edilmektedir. Zehirlemek suretile adam öldürmedede taammüd kabul edilmektedir. Halbuki bizim kanunumuzda

827

aynı mesele 449 uncu madde gereğince ağır bir kast hali olarak kabul edilmekte ve müebbet ağır ceza ile cezalandırılmaktadır.

Kastedilen suçu işlemek veya onu gizlemek için irtikap edilen suçunda ağır cezalı suçlardan bir tanesi alması icap etmektedir. Mesela ikinci suç bir kabahat ise bu takdirde taammüden bahs edilemez. Amerikada suçlar yani (crime) ismi verilen genel suçlar ya (feloni) ismini alırlarki bunlar ağır cezalı suçlar veya cürümlerdir veya kabahatelrdir (misdemeanors). Dikkat edilecek olursa gerek ırza geçmekle adam öldürmede ve gerek zehirlemek ve ev yakmak suretile adam öldürmede, kast edilen suç ile işlenen suç arasında cürüm olma bakımından bir benzerlik bulunmakta her iki suç cürüm olunca taammüd kabul edilmektedir. Meselâ bir kimse bir diğerini taammüden öldürmek istese ve kurşun bir üçüncü şahsı öldürmüş olsa gene kasta bakılacağından hadise katil olarak kabul edilir ve taammüd kabul olunarak gerekli ceza verilir. Buna mukabil kavga esnasında bir kimse kazaen öldürülse fiil katil değil ve fakat adiyen adam öldürmedir zira asli kasıt taammüd olarak kabul edilemez. Bu gibi durumlarda vaki her iki suçun cürüm nevinden olması şarttır.

Amerikada taammüdün vaki olabileceği meselelerden bir taneside çocuk düşürmeden mütevellit ölümlerde görülebilmektedir.

Common Law hukukunda esas itibarile çocuk düşürme fiilerinde taammüd kabul edilmemektedir, ancak bu çocuk düşürme esnasında ana ölecek olursa ve bilhassa bazı Amerikan eyaletlerinde olduğu gibi, çocuk düşürme fiilleri çocuk ana rahmine düşmüş olsun veya olmasın cürüm olarak kabul ediliyor ise, bu takdirde bu fiil esnasında vaki olabilecek ölümlerdede taammüdden bahs olunabilmektedir. Burada taammüd common law hukukundan değil ve fakat kanun yolu ile çocuk düşürmenin bir cürüm ad edilmesi sebebinden neşet etmektedir. Bunun gibi intihar etmek isteyen bir kimsenin intiharına mani olunsa ve müntehirde bu sebeple bir kimseyi öldürse bu takdirdede taammüdden bahs edilebilmektedir.

Ancak çocuk düşürmeden mütevellit ölümlerin veya intihar hadisesi esnasında başka kimselerin öldürülmesi hadiselerinin katil olarak kabul edilmesi hususunda eyaletler arasında farklar mevcut olabilmektedir. Bu sebepledirki bu gibi hareketler hakiki common law taammüdünden daha uzak bir takım kast nevileri olarak kabul edilmelidir. Common Law hukukundan neşet eden taammüd fiilleri her eyalette taammüd oalrak kabul edildikeri hade, kanun yolu ile konan cürmiyet ile

ortaya çıkan taammüd anlayışı eyaletler arasında değişiklikler göstermektedir.

Taammüd her şeyden evvel common law anlayışıdır ve bilhassa common law'ın (murder) katil ismini verdiği adam öldürme nevilerinde ortaya çıkabilmektedir. Adiyen adam öldürmede taammüdden bahs olunamamaktadır ki, bu durum bizim memleketimizde de hemen hemen aynı özellikleri göstermekte ve bizdede taammüd, cinayetlerde yani katil dediğimiz nev'iden adam öldürmelerde vaki olabilmektedir. Bizdede adiyen adam öldürmede taammüden bahs edilmemektedir.

Gerek Avrupa ve gerek İngiliz ve Amerikan ceza hukuku katil ve adiyen adam öldürme fiillerinde benzer bir takım yollar ile bu fiilleri tahlil ve gerekli cezaları vermektedir ki, bundan beşeriyete şamil bir suç ve ceza anlayışının mevcut olabildiğini kavrıyoruz. Şu farklaki İngiliz ve Amerikan hukukunda katil ve buna bağlı olarak taammüdün anlaşılışı dâvaların tahlili yolu ile bulunurken, Avrupa hukukunda durum kanunun koyduğu prensipler yolu ile hal edilmektedir.

Bence İngiliz Amerikan hukuk anlayışı bu noktada bariz bir üstünlük göstermekte taammüdü tahlilde prensiplerden değilde tatbikattan hareket edilmektedir. Bu suretle bir takım spekülatif düşünceler kast üzerinde akademik tahliller yolu ile taammüdün ortadan kaldırılabilmesine imkân bırakılmamaktadır.

Tevkife memur bir kimsenin öldürülmesi ve taammüd

Bir kimsenin tevkif edilmesi ile memur bulunan mesul şahıslar ve ezcümle polis memurları tevkife giderlerken veya tevkif esnasında veya tevkiften dönerlerken, öldürülecek olurlar ise, velevki bu öldürme olayı tehevvüren vaki olmuş olsun, taammüdden bahsedilebilir. Yani Amerikada bu neviden cürümler adi adam ödürme şeklinde kabul edilmemekte ve katil ve cinayet olarak kabul edilerek taammüd ile vasıflandırılmaktadırlar. Bunun gibi vazifeli memur kavga ve kargaşalıkları bastırmak için çalıştığı sıradada öldürülecek olursa bu gibi durumlarda da taammüd kabul edilmektedir.

Her iki halde de polislerin veya alâkalı kimselerin sıfatları suçlularca bilinmek şarttır. Meselâ aynı hadiseler yani öldürme fiili, vazifeli olmıyanlar üzerinde vaki olacak olur ise, bu takdirde suç adiyen adam öldürme şeklinde olabileceği gibi bazı durumlarda haksız tevkife karşı gelmeyi meşru müdafaa şeklindede göstermek mümkün olabilmektedir.

Bundan dolayıdırki polisin tevkif gibi işlemleri yerine getirirken durumu resmen tevkif edeceği kimseye bildirmesi ve bahusus tevkif mü-

zekkeresini göstermesi icap etmektedir. Ancak bundan sonra vevel tehevvüren olsun vazifeli memurun öldürülmesi taammüd ile tavsif ve cezalandırılmaktadır.

Taammüdü isbat mükellefiyeti

Amerikada her adam öldürülüşünde tabii kazaen öldürülenler hariç, ölen kimsenin kasten öldürülmesi ihtimali bir kaziye olarak kabul edilmekte ve suçluların bu adam öldürme fiilini taammüden icra edip etmedikleri keyfiyeti kendilerinin savunmaları ile belli olmaktadır. Yani adam öldürülünce suçlu bu işi taammüden yapmadığını isbat ile mükellef bulunmaktadır.

İddia makamı bu savunmanın çürük olup olmadığını araştırmakta yani duruma göre savunmanın yersiz bulunduğunu belirterek taammüdün var olduğunu iddia etmektedir. Bu durumda bütün yükün yani taammüdün olmadığı keyfiyetinin savunma avukatlarına yüklendiği anlaşılmaktadır. Netice de (evidence) denen deliller juri huzurunda münakaşa edilmekte ve juri (verdict) denen hükmünde adam öldürmenin adiyen veya kasten olduğuna karar vermektedir. Eğer meşru müdafaa var ise veya suçlu deliller muvacehesinde suçsuz ise, bu takdirde, beraetede jüri karar vermekte binnetice son söz jüride bulunmaktadır. Tarihinde görüldüğü veçhile (Malice aforetaught) tabiride jürinin verdiği kararlar ile ortaya çıkmış ve taammüdün mevcut olup olmadığı jüri tarafından belirtilmiştir.

Netice

Amerikan Ceza hukukunda taammüd mahkemelerin ve jürilerin kararları ile tekemül etmiştir, bu bakımdan taammüd akademik münakaşalar veya spekülatif düşüncelerin tesirinde gelişmemiş ve tatbikatta yoğunlaşmış bir mefhum olarak karşımızda bulunmakta ve cürmi kastten daha geniş bir nosyonu muhtevi bulunmakta ve her halde taammüde esas olarak bir taraftan premeditasyonu ele alırken diğer taraftan ahlâkî redaetide kabul ederek cürmi kasti genişletmektedir.

Bu bakımdan Amerikan Ceza Hukukunda tammüd, tamamile soğuk kanlılıkla adam öldürme mânasına gelmemekte ve fakat ahlâki redaet ile ve dejenere bir düşünüşlde adam öldürmek için hırs beslenen hallere hasredilmektedir.

İFTİRA CÜRMÜ ÜZERİNDE BİR DENEME

M. Oktay YİĞİTBAŞ

340

I — Cürmün niteliği

«İftira, bir kimsenin suçsuzluğunu bile bile, o kimseye işlemediği suçu yükleyerek ya da o kimsenin işlemediği suçun iz ve delillerini uydurarak, o kimseyi ilgili yerlere bildirmektir.»

İftira, bir zarar suçu olmayıp tehlike suçlarındandır. (1)

Kanun koyucu, kişilerin haksız yere birbirlerini suçlamalarını ve bu suçların adalet teşkilâtını yok yere oyalamasını önlemek amacıyla bazı eylemleri suç saymış, bunlar arasında iftiraya da büyük önem vermiştir.

Ceza Kanunu'muzda iftira, «Adliye aleyhine cürümler» babı içersinde düzenlenmiştir. Bununla birlikte, sözü geçen suçu, kişilere karşı işlenen suçlar arasına sokmakta bir sakınca yoktur. (2) Ancak, suçun adliye teşkilâtını oyalama niteliği üstün görülerek kanunumuzda adliye aleyhine cürümler babına alınmıştır.

İftira'nın zarar suçu olmayıp tehlike suçu oluşu, suçun, iftira edilene zarar vermemesi durumunda dahi tamamlandığını gösterir. Nitekim iftira cürmünü düzenleyen 285. maddede, iftiranın iftira edilene zarar vermesi yalnızca cezanın ağırlaştırılmasını gerektirir.

Şu probleme dikkatle dokunmak gerekir ki iftira cürmü isbatı pek güç, hemen hemen imkânsız bir suçtur. «Manevî unsuru»nun gizliliği, taksirle işlenememesi, uygulama alanında bu nitelikte bir suçu çoğu zaman başka suçlarla karıştırma ya da başka yönlere sürükleme sonucunu doğurur. Yeri geldikçe bu konuya dokunacağız.

II — Cürmün unsurları

İftira cürmünün unsurlarını inceleyebilmek için ilkin suçun işleniş biçimlerinden söz etmek gerekir. Çünkü iftiranın iki işleniş biçimi olup bunların unsurları arasında az da olsa ayrılık vardır.

A. İftiranın yapılış biçimleri : Türk Ceza Kanunu'nun 285/1. maddesine göre iftiranın iki türlü yapılış biçimi vardır.

---

(1) EREM Faruk, Türk Ceza Hukuku, C. 2. 1965. s. 479. EREM Faruk, iftira, Adalet Dergisi, 1954, sayı 9, s. 1063.

(2) Bu makalenin karşılaştırma bölümüne bakınız.

831

nılmıştır. İftira kastı olmasına rağmen, iftira edilen, kendisine iftira edilen suçu işlediğinden suçun bu unsuru oluşmamış, böylece cezalandırılma imkânı olmayan bir **mefruz suç** doğmuştur.

İftira edilen kimse, iftira edilen suçu değil de başka bir suçu işlemişse ve iftira eden de iftira edileni suçsuz sanmasına rağmen ilgili yerlere bildirmişse, gene iftira suçu doğmuş sayılacaktır. Çünkü, yüklenen suçla işlenen suç arasında bir bağ olmadığı gibi, iftira eden, iftira edilenin suçsuzluğunu bile bile suç yüklemektedir.

İftira eden iftira edilenin bir suç işlediğini biliyorsa ama bildirilen suçun niteliği değişikse ne olacaktır ?

Burada kanatımızca bir ayırım yapmak gerekir.

İşlenen suçla bildirilen suç mahiyet (7) bakımından birlik ya da yakınlık gösteriyorsa sözünü edegeldiğimiz unsurun doğmaması yüzünden iftira cürmü oluşamayacaktır. Söz gelişi, yağmacılık yapan bir kişiyi hırsızlık yaptı diye ihbar etmek, ırza geçen kişiyi ırza tasaddide bulundu diye şikâyet etmek durumunda iftira cürmü doğmayacaktır. Çünkü ilerde inceleyeceğimiz gibi, suçun varlığını bilme durumunda iftira cürmünün bir unsuru gerçekleşmediğinden suçtan söz edilemez. (8)

İşlenen suçla bildirilen suç arasında mahiyet bakımından hiç bir benzerlik ve yakınlık yoksa iftira edenin niyetine bakmak gerekir. İftira eden işlenen suçu kasdetmeyip işlenmeyen bir suçu uydurmuşsa ortada bir problem olmayacak, iftira cürmü oluşacaktır. İftira eden, işlenen suçu kastedip, ancak, gördüğü, duyduğu, bildiği şekliyle bildirimde bulunmuşsa iftiradan söz edilemez. Çünkü aslında ortada bir suç ihbar veya şikâyeti vardır. Söz gelişi, A, B'yi elinde bıçakla C'nin arkasından yürürken görmüş ve B'nin, C'nin üzerine atılması üzerine, acı bir çığlığı da duyunca karakola koşarak B'nin C'yi öldürdüğünü ihbar etmiştir. Oysa B, C'nin arkasından gizlice yanaşıp bıçağını dahi göstermeden, cebindeki paraları çalmakla yetinmiştir. Bu durumda A'nın ihbarı haklıdır ve iftira cürmü doğmamıştır. (9)

İftira eden, suçun mahiyet, vasıf ya da adında yanılmışsa gene bir iftira suçundan söz edilemez. Ancak, iftira eden, işlenen suçun niteliği-

(7) Nitelik demiyoruz çünkü bu kelime birbirinden ayrı anlamda mahiyet ve vasıf kelimelerini kapsamaktadır.

(8) Bu makelenin manivei unsur bölümüne bakınız.

(9) Nitekim benzer bir olayda 4. CD. bu yolda karar vermiştir. 1/2/1949, 773/1480 s. k.

Nihayet, iftira eden kişi işlenen suçu kasdetmekle birlikte, suçla ilişkisi bulunmayan bir eylemi bildirmişse, bakılmalıdır :

İftira eden, suçun mahiyet, vasıf ya da adında yanılmışsa gene bir iftira suçundan söz edilemez ancak, iftira eden, işlenen suçun niteliğini açıkça bildiği halde suçu işleyene haksızlık etmek için o kişinin eylemini daha ağır bir suç olarak bildirmişse, iftira suçu işlenmiş sayılmalıdır. (10 Ağır bir suçun, suçluyu kayırmak için hafif bir suç olarak ilgili yerlere bildirilmesi durumunda da bir değişiklik olmamak ve iftira cürmü doğmuş saymak gerekir. Çünkü, işlenmeyen bir suç işlenmiş gösterilmekte ve suçlu bildirilmektedir. Bununla birlikte, ilerde inceleyeceğimiz gibi son iki durumda TCK. nun 296. maddesine de dokunulmuş olabilir.

2. İşlenmeyen suçu, birisi işlemiş gibi ilgili yerlere bildirmek.

Buna suçun «**Maddî unsuru**» da diyebiliriz. (11)

Belirttiğimiz unsur bir kaç problemi içine alır :

Suçun belirli bir kimseye ya da belirli bir insan topluluğuna yüklenmesi ve bu yüklemenin ilgili yerlere bildirilmesi gerekir.

Suç, belirli olmayan kişiye ya da kişiler topluluğuna yüklenirse iftira cürmü doğmayacağı gibi (12), suçun yüklenmeyip yalnızca bir suç işlendiğinin bildirilmesi de kanunumuzdaki başka bir suçun, «Suç tasnii» cürmünün doğmasına sebep olur. (13)

Üzerine suç yüklenen kişinin adı açıkça belirtilmemekle birlikte, o kişinin kim olduğu hemen ya da kısa bir araştırma sonucu anlaşılabilecekse, bu durumda da suç yüklenen belirli kişiden söz etmek mümkündür. Gene, kimlerden kurulu olduğu belirli olan bir kuruluşa yüklenen suçta da iftira cürmü doğmuş sayılmalıdır. (14)

İftira cürmünün doğabilmsi için iftira edilenin kanunda belirtilen ilgili yerlere bildirilmesi, kanunun deyimiyle **ihbar veya şikâyette** bulunulması gerekir.

İhbar, ilgili yerin suçu öğrenmesi için yapılan ve şekle bağlı olmayan bir bildirimdir. Her suç ihbar edilebilir ve herkes ihbarda bulunabilir. Şikâyet ise suçtan zarar gören bakımından söz konusu olabilir. (Keza varsa kanunî mümessili) Şahsî dâvalarda ve takibi şikâyete bağlı suç-

(10) EREM age 481, EREM agm 1065.
(11) DÖNMEZER/ERMAN age 342.
(12) EREM age 481, EREM agm 1065.
(13) Bu makalenin karşılaştırma bölümüne bkz.
(14) EREM agm 1065 - 1066.

İlgili yerler dikkatli davranarak gerçek anlamıyla şikâyet arayıp kovuşturmaya geçmemişlerse iftira suçu doğmamış, doğmadan ölmüştür. Kovuşturma sayılacak en ufak bir işlemin bile yapılması durumunda iftira suçunun doğmuş sayılması gerektiği görüşündeyiz. (18)

Oysa Yargıtay, başlangıç soruşturmasını kovuşturmadan saymamaktadır. Kanaatımızca bu görüş kanunî dayanaklardan uzak ve değiştirilmesi gereken bir görüştür. (19)

Şikâyet durumunda, iftirayı yapan şikâyetçi anlaşılır durumda ise bunun şikâyetnamesine ayrıca imza koyması gerekmez. (20)

İftira cürmünün doğması için yüklenen eylemin suç olması şarttır. Suç, kanundaki tipine uygun ve ceza hukuku ile doğrudan doğruya ilişkisi bulunan bir eylemdir. Böylece kanuni unsuru bulunmayan (21- bir eylemin, söz gelişi böyle bir haksız fiilin yüklenmesi iftira cürmünü yaratamaz. Disiplin cezalarını gerektiren eylemler de bu yönleriyle iftira cürmü için konu olamazlar. Ancak Hâkimler Kanunu'muzun 99. maddesi bu konuda bir ayrık hükümle, hâkimler hakkında disiplin cezasını gerektirici bildirimlerin de iftira cürmüne ait maddelerle neticelendirileceğini belirtmiştir. (22)

Yüklenen suçun tipe uygun olmasına karşılık ortada bir hukuka uygunluk sebebi de ileri sürülmüşse durumda bir değişiklik olmamak gerekir. Çünkü, hukuka uygunluk var diye kovuşturmanın durdurulması ya da yapılmaması söz konusu olmadığı gibi, suçun bildirimi ile öteki şartlarında bulunmasıyla iftira cürmü doğmuş olacaktır.

İftira eden, suç yüklüyorum düşüncesi ile suç olmayan bir eylemi ilgili yerlere bildirirse ortada gene iftira cürmü bulunmayacaktır.

Yüklenen suçun ihbar ve şikâyetinin ihbar ve şikâyet kastı ile yapılmasının gerektiğini de belirtelim. Şaka olarak yapılan bir bildirimin ihbar sayılarak kovuşturmaya geçilmesi durumunda iftira suçunu doğmuş saymak hukuk anlayışına aykırı düşer. Söz gelişi A, B ile birlikte savcı arkadaşları C'nin dairesine gidiyorlar. A, B hakkında, B'nin geçenlerde E hakkında ağıza alınmayacak sözler söylediğini, hakaret et-

(18) Aynı görüş EREM agm 1073, ÇAĞLAYAN age 300, Aksi görüş 4. CD. 14/3/1946 2144/3804 s. k., ÖNER Hamdi, İftira Cürmü Hakkında Bir İnceleme, AD. 1946, sayı 11 s. 1158.

(19) 18 No. lı nota bkz.

(20) Yrg. CGK. 16/2/1952 48/36 sk.

(21) DÖNMEZER/ERMAN age 337, KUNTER, Suçun Kanuni Unsurları Nazariyesi 1949 s. 39 vd.

(22) EREM bu probleme değinerek Fransız ve Belcika kanunlarında olduğu gibi bizde

tiğini şaka olarak C'ye söylüyor. C, hemen E'yi arayarak durumu bildirip şikâyetini alıyor ve B için koğuşturma başlıyor. B delil yokluğundan beraat ediyor, ancak şimdi A hakkında iftira cürmü doğmuş olacak mıdır? Bu problem suçun manevî unsuruyla olduğu kadar bildirimin niyeti yönünden de ilgi çekicidir ve görüşümüzce ihbar açıkça ve yalnızca şaka olduğundan suç doğmamış sayılmalıdır. Bununla birlikte savcının dikkatsiz bir davranışının doğurduğu sonuç da her halde adalete uymamakta, hakkında bir tazminat dâvasını gerektirir görünmektedir.

İhbar ve şikâyetin, kanunda belirtilen «İlgili yerlere» yapılması gerekir.

Bu yerler, «Keyfiyeti adliyeye tevdie mecbur olan makam» larla, «Kanunî takip yapacak veya yaptırabilecek merciler» dir.

Bunlar arasında Adliye dışında karakollar, Vilâyet, Kaymakamlık, Nahiye Müdürlüğü (CMUK 151/2) Köy Muhtarlığı (Köy K. 35) gireceği gibi, kanunun hükmünü kısmayıp bu nitelikteki başka ilgililere yapılacak ihbar ve şikâyetleri dahi ilgililere yapılmış saymak gerekir. (23)

Söz gelişi, resmî bir dairenin bir memuru hakkında o mercie ihbar ya da şikâyette bulunmak iftira suçunun doğması için yeterli sayılmalıdır. Çünkü o merci, elemanının takiple görevli ve gerektiğinde adlî mercilere bildirmekle, ilgilinin ilk soruşturmasını yapmakla yükümlüdür.

İhbar veya şikâyet, yetkisiz bir yere yapılmakla birlikte, o yer, yetkili bir yere durumu ihbar etmişse ve koğuşturmaya geçilmişse ne olacaktır? İhbar eden ikinci yer ya da kişi iftira edilenin suçsuz olduğunu bilmediğinden o yer ya da kişi için iftira suçunu işlemiştir denemez. Olsa olsa **hakaretten** söz edilebilir. Ancak, ilk ihbarda bulunanın durumu ne olacaktır? İftira edenin, durumu bildireceği yer suçun bir unsuru ise suç doğmayacak, iftira edilen yer unsur olmayıp koğuşturmaya geçme bir unsur ise, suç doğmuş olacaktır denebilir.

Erem, ilgili yerlere yapılmayan ihbar ve şikâyetlerde kovuşturmaya geçilse bile iftira cürmünün doğmayacağını (24) fakat bunun adalete uygun da sayılamayacağını belirtiyor. (25)

---

de disiplin suçlarının dahi iftira cürmünün doğması için yeterli görülmesi hususunda kanunumuza hüküm konması gerektiği göşündedir. age 481, agm 1064-1065.

(23) ÖNER agm 1142

(24) Yrg. CGK. 16/5/1960 4/25 - 30 sk.

(25) EREM age 484, EREM agm. 1067

Öncelikle belirtelim ki, iftirada kovuşturmaya geçme bir unsur değildir. Kanun böyle bir şart arar görünmemektedir. Ancak, bildirim yerlerinin niteliklerinden, suç hakkında koğuşturma imkânının bulunması gerektiği anlaşılmaktadır. Çünkü kanunda belirtilen yerler, suç hakkında kovuşturmaya geçecek ya da geçebilecek yerlerin tümü olarak nitelendirilebilir. Böyle olunca, suç hakkında koğuşturma imkânı yoksa suç doğmayacaktır. Bu, bildirimin yapılacağı yerle ilgili bir problemdir. Böylece suçun bildirileceği yer dışında takip şartı olmayan bir suçun bildiriminde de koğuşturmaya geçildiği durumlarda suçu doğmuş saymak gerekir. Kanun koyucunun amacı, bildirim durumunda iftira edilenin koğuşturmaya uğraması, böylece adliyenin de boş yere oyalanmasının önlenmesinin önlenmesidir. Koğuşturma yapılır, adliye de oyalanırsa suçun var sayılmaması için sebep olmamalıdır. İleri sürdüğümüz görüş **«Suçta kanunîlik»** prensibine de aykırı değildir. Çünkü kanun, «Kanunî takibat yaptırabilecek bir mercie» demektedir ki **genişletici** bir yorumla, koğuşturmaya geçilmişse ihbarı koğuşturma yapan mercie bildiren her makamı kanunî koğuşturma yaptırabilen merci olarak kabul etmek için bir sakınca yoktur. Kanunî takibat yaptıracak merci ille kanunen kanunî takibat yaptırabilecek merci olmayabilir.

Sonuç olarak, ilk ihbarı yapan, iftira edilen hakkında koğuşturmaya geçilme durumunda, suçu işlemiş sayılacaktır. Ancak burada suç gene ihbarın yapıldığı anda oluşmuş sayılmalıdır. İftira, neticesi harekete bitişik suçlardan olup ihbar ya da şikâyet anında suç doğar. Burada yalnızca bildirim yerinin koğuşturmaya geçirebileceğinde tereddüt olduğundan koğuşturmaya geçildikten sonra, gene ihbar anında suçu doğmuş saymak gerekir. Zamanaşımı probleminde bu noktaya yeniden dokunacağız.

Kanun, takibat yaptırabilecek bir **merci** demekle, kişilerin yaptırabilecekleri takibat durumunda suçu oluşmamış saymaktadır. Gerçekten herkes suç ihbarı imkânına sahiptir. Suç bir kimseye ihbar edilmiş o kimse de suçu ilgili yerlere bildirmişse kişi merci sayılamayacağından iftira suçu doğmamış olacaktır.

Yukarıda da dokunduğumuz gibi, şikâyet ya da ihbarda bulunulan suçun yer bakımından koğuşturma imkânı vermesi gerekir. Bunun dışında bir koğuşturma imkânının farazî olarak bulunma ihtimali suçun doğmayacağını kanıtlamaz. Bir kere ceza muhakemesi şartları başlangıç soruşturmasına engel olmadığı gibi, koğuşturma şartlarının bulunmaması, her zaman koğuşturma yapılmamasını gerektirmez. Koğuşturmaya geçilmişse, koğuşturma şartı bulunmasa bile önceki açıklama-

1278

larımıza uygun olarak iftira suçunun doğmuş olduğunu öngörmek gerekir.

İftira edilenin hayatta olmadığı problemine dokunursak: Bu durumda bir takip şartı yokluğu değil **işlenmez** suç olduğundan iftira suçunun doğmıyacağını belirtmekle yetinelim. (26)

3. İftira edenin, iftira edilenin suçsuz olduğunun bilinmesi: Buna, suçun **manevî unsuru** da diyebiliriz. (27) İftira bir **cürüm** olup **kasdı** gerektirir (TCK 45). Kast iradî olarak bilme ve işlemeyi kapsar. İftira cürmü için de iftira edilenin suçsuzluğunu bilmek buna karşılık o kimseye suç yüklemeyi istemek şarttır.

Kanunumuz **taksirli** iftirayı kabul etmemiştir. Yani iftira edilenin suçsuzluğunu bilmek fakat suç yükleme kastı olmadan o kimseyi istemeden bir yere ihbar etmek (Önce söz konusu ettiğimiz şaka niteliğindeki bildirimler gibi) ya da kişinin suç işlediğini bilmek ama ona suç yüklemeyi istememek durumlarında iftiranın doğması imkânsızdır. İlkinde kast, ikincisinde hem eylem hem kast doğmamıştır.

İftira eden gerekli ihtimamı göstermeyip suçlu sandığı bir kimseyi ilgili yerlere bildirirse kastın bulunmaması yüzünden beraat edecektir.

Taksirli iftira olmayacağından iftira cürmünün isbatı pek güçtür. Çünkü iftira eden, iftira edilenin suçlu olduğunu sandığını ileri sürerek ve bunu kolayca isbatlayarak sorumluluktan kurtulabilir. (28)

İftira eden, «Ben o kişinin suçlu olduğunu sanmıştım» «Öyle duydum» derse kanunumuz karşısında durum ne olacaktır?

Hakarette, umumî kast yanında **hususi kastın** da gerektiği görüşünde olduğumuzdan, her zaman için ortada bir hakaretin olduğunu ileri süremeyiz. Genel kast görüşüne katılsak bile hakaretle iftiranın yöneldikleri özneler ayrıdır. Bu yüzden taksirli iftiranın kanuna konulması gerektiği görüşündeyiz.

C. Düzmeli İftiranın Unsurları: Düzmeli iftirada da bayağı iftiranın bütün unsurları vardır. Ancak bazı değişmeler görülür. Önce ortak unsurları sona ayrık unsur ve durumları inceliyelim.

---

(26) EREM agm. 1066

(27) DÖNMEZER/ERMAN age c. 2. 1966 s. 157 vd.

(28) EREM age. 486, EREM agm. 1070

879

İftira edilen kimsenin, iftira edilen, suçu işlememiş olması : Bu unsur ya da ön - şart düzmeli iftirada da tıpkıyla vardır. Belirtelim ki iftira edilen bir suç işlemiş de delil yetersizliğinden beraat etmişse iftira suçundan söz edilemiyeceği olağandır. (29)

2. İftira edenin, iftira edilenin suç işlemediğini bilmesi yani manevi unsur yönünden de bir değişiklik yoktur.

3. İşlenmeyen suçun iz ve delillerini uydurmak : Düzmeli iftiranın ayrılık unsuru budur.

Buna suçun maddi unsuru da diyebiliriz. Ancak iz ya da delil uydurma, suçun maddi unsurunun bir bölümünü oluşturur. İşlenmeyen suçu birisi işlemiş gibi ilgili yere bildirmek de suçun maddi unsurunun bir parçasıdır. İftira sanığı, yüklediği suçun maddi eser ve delillerini uyduracaktır.

Suçun maddî eserleri yani izleri, söz gelişi silâh, kan, suç araçlarının her türlüsü olabileceği gibi bunlar delil de sayılacak, ayrıca suç delil leri arasında, şahit, vesika ve benzeri nesneler de bulunabilecektir. Kanun maddi eser ve delillerden söz ettiğine göre hem maddi eser hem delilin birlikte bulunması mı aranmalıdır?

Her maddi eser aynı zamanda bir delil sayılabileceğinden ortada yalnızca maddi eser bulunması durumunda bir tereddüt doğmayacaksa da yalnızca suç delillerinin uydurulması durumunda suç doğacak mıdır?

Erem, «Maddi mahiyette olan bir suçun muayyen bir kimse tarafından işlendiği kanaatını uyandıran her şey maddi eser ve delil tabirine dahildir.» demekle, iz ve delil arasında bir ayırıma yer vermiyor. (30)

Bizce de iz ve delil ayırımı yapmanın anlamı yoktur. Kanun koyucu yalnızca suç yüklemeyi suç sayarken, bir de iz ve delil uydurma durumunda bunlardan yalnızca birini uydurmuş diye işlenen eylemi cezasız bırakmayacaktır. Yalnızca iz ya da yalnızca delil uydurulsa bile suçun bu unsurunun doğduğunu kabul etmek mantık gereğidir.

Kanun iz ve delillerin **uydurulmasından** söz ediyor. İşlenmeyen bir suçun iz ve delillerinin yaratılması genellikle uydurulma anlamını taşır. Ancak, unsurları gereğince bir kimsenin kendi üzerinde yarattığı suç izleri ile başka birisine suç yüklemesi de iftira sayılacağına göre (31), söz gelişi bir kimse intihara kalkışarak sonradan bundan vaz geçip,

(29) 4. CD. 17/11/1959 8790/13027 sk.
(30) EREM age. 486
(31) EREM age 486 Florian'dan naklen.

kendisini A'nın intihara teşvik ettiğini bildirir bir ihbarnameyi savcılığa mektupla gönderirse, suç izlerinin uydurulmasından söz edebilecek midir? uydurmanın anlamı yalnızca düzme olmayıp önceden olana uymayı sağlamak da olduğundan burada gene suç unsurları doğmuş sayılacaktır.

4. İşlenmeyen ve izleriyle delileri uydurulan suçu birisi işlemiş gibi ilgili yerlere bildirmek.

Düzmeli iftiranın bu unsuru da yukarıda anlatılagelen unsurun bir devamı yani maddi unsurun bir parçası olup bayağı iftira ile ayrılık göstermez. Ancak belirtelim ki, iz ve delilleri uydurulup bildirmede bulunulan suçun iz ve delilleri uydurulurken mantıkan ve fiilen elverişli olmayan vasıtalar ve deliller ileri sürülmüşse ortada bir **işlenmez** suç olduğundan iftira cürmü doğmayacaktır.

Gene yüklenen suçun belirli bir suç olması gerektiğini de unutmamak gerektiğini hatırlatalım. (32)

III — Karşılaştırma

İftira cürmünün bazı başka cürümlerle yakın yönleri vardır. karıştırılmalarına yer vermemek için karşılaştırılmalarının yapılması ve unsur ayrılıklarının beirltilmesi gerekir.

A. İftira - Suç tasnii : Ceza Kanunumuz, Adliye Aleyhine Cürümler Babının ikinci faslında suç tasnii cürmünü düzenlemiştir. Suç tasnii birbirinden ayrı iki türlü işlenmesi mümkün bir cürümdür. Bunlardan ilkine suç uydurma, ikincisine suç yüklenme adını verecek ve karşılaştırmamızı ayrı ayrı yapacağız.

1. Suç uydurma : Suç uydurma, işlenmemiş bir suçu işlenmediğini bile bile, işlenmiş gibi, doğrudan doğruya ya da iz ve delillerini uydurarak ilgili yerlere bildirmektir.

Görülüyor ki suç uydurma ile iftira hemen hemen aynı cürümlerdir. Aradaki ayrılık, iftirada uydurulan suçun belirli bir kimseye **yüklenmesi**, suç uydurmada ise yalnızca suçun uydurulmasının cürmü tamamlamasıdır. Yani suç uydurmada uydurulan suçun failinin belirtilmesine lüzum yoktur. Böylece, suçun belirli olmayan kişilere yüklenmesi durumunda iftira cürmü doğmasa bile suç uydurma cürmü doğacaktır.

(32) 4. CD. 24/11/1951 8901/8901 sk.

Suç uydurma, **mutlak** olarak adalete karşı işlenen cürümlerdendir. Çünkü bu cürmün kişilerle ilişkisi yoktur. İftirada ise suç yüklenen belirli bir kimse bulunduğundan, bu cürüm yalnız adalete karşı değil kişiye, kişi onuruna karşı işlenmiş bir cürüm niteliğindedir. (33)

Suç uydurmanın manevi unsuru da iftira cürmünün manevi unsurundan ayrılık gösterir. iftirada suç yüklenen kişinin suçsuzluğunu bilmek buna rağmen o kişiye bir suç yüklemeyi istemek manevi unsuru oluşturur. Suç uydurmada ise, bir suç işlenmediğini bilmek, buna rağmen, ilgili yerlere işlenmeyen suçu bildirmeyi istemek yeterlidir. Böylece suç uydurma iftiraya göre unsurlarının oluşması daha kolay bir cürümdür.

2. **Suç yüklenme :** Suç yüklenme, kendi kendine iftira cürmünden başka bir şey değildir. Ancak kanunumuz, bu cürmü iftira cürmü içinde değil suç tasnii cürmü içinde düzenlemiş ve unsurlarını da iftiraya göre daha değişik olarak koymuştur.

İlkin, iftirada yüklenen suçun işlenmemiş olması gerekirken suç yüklemede işlenmiş bir suçun yüklenilmesi durumunda da bu suç doğabilir. Yeterki yüklenilen suçu kendi üzerine yükleyen işlememiş olsun.

İkinci olarak, iftirada suçun bildirilmesi yönünden çeşitli yerlere ihbar mümkün olduğu halde, suç yüklenmede bildirim yerinin yalnızca **adliye huzuru** olması gereklidir.

Böylece karakola yapılacak bir bildirim bile suçun doğması için her zaman yeterli olmayabilir. D' Antonio bunun sebebini, ancak adliye huzurunda söylenen yalanın itiraf sayılabileceği şeklinde açıklıyor. (34) Kanaatımızca, bazı müelliflerin kabul ettikleri gibi suç yüklenme yalan şahadetin bir nev'i sayılacaksa durum belki doğru olmakla birlikte, biz suç yüklenmeyi iftiranın bir çeşidi olarak kabul ettiğimizden (35), bildirimin, iftira cürmünde öngörülen yerlere yapılması mümkün olmalıydı.

Ancak kanunumuz bakımından durumu ele alacak olursak, suç yüklenmenin adliye huzurunda yani yalnızca hâkim, C. Savcılığı ve bunların kâtipliklerine karşı sözle yapılması gerekir. Kanun **«Söyleyen kimse»** demekle açıkça, yazıyla bildirimi yeter görmediğini belirtmektedir.

Suç yüklenmenin manevi unsuru da iftiradan epey değişiktir. İftirada iftira edilenin suçsuzluğunu bilmek, buna rağmen o kimseye suç yükle-

(33) Gercekten Fransız ve İsvicre Ceza Kanunları bu niteliği üstün görmüşlerdir. ÇAĞLAYAN age. 958

(34) EREM age 478

(35) Aynı görüş EREM age. 477

meyi istemek gerekliyken, suç yüklenmede, suçsuz olduğunu bilmek ve ve kendine ne saikle olursa olsun suç yüklemeyi istemek gerekir. Kendisinin suçlu olduğunu sanıp suç yüklenenin durumu **mefruz** suç durumudur.

B — **İftira — Hakaret :** Kanunumuz hakareti kişiye karşı cürümler arasında saymıştır. Ancak hakaret resmi sıfatı olanlara karşı işlenirse, cürüm, devlet idaresi aleyhine işlenen cürümlerden kabul edilmektedir. Bu da hakaretin, bir kaç yönlü bir suç olduğunu göstermektedir.

Gerçek anlayışla **hakaret onura** karşı işlenen cürümlerdendir. Halkın hakaret ya da husumetine maruz kılacak ya da kişinin namus ve haysiyetine dokunacak eylemler, geniş anlamıyla **hakaret** cürmünü oluşturacaktır. Bu söz ve hareketler bir suç isnadı şeklinde olursa T. C. K nun 480. maddesindeki **özel hakaret** cürmü oluşur.

İftira ile hakaret, çeşitli yönlerden benzerlik ve ayrılık gösterirler. Her ikisinde de bir suç yükleme vardır. Her ikisi de onuru incitir cürümlerdendir. Ancak, iftirada yüklenmiş suçun işlenmemiş olması unsurken, hakarette suçun işlenmiş olması durumunda da suç doğar ancak kanunun kabul ettiği bazı durumlarda suç yükleyen, yüklediği suçun varlığını isbatlarsa dâva ve ceza düşer. (T. C. K. 481)

Hakarette adliyeye karşılık olmadığından suç yüklemenin belirli yerlere bildirilmesi gerekmez. Hakaret, gıyapta veya yüze karşı çokluk ya da azlıkta olur.

İftirada suç iz ve delili uydurmak gerekirken harekette böyle bir unsur aranmaz.

İftirada iftira kastı unsuru aranırken, hakarette Florian'ın öncülüğü ile **hakaret** kastı aranır. (36)

Son olarak hakaret takibi **şikâyete** bağlı suçlardanken iftira cürmü doğrudan doğruya koğuşturulur.

C — **İftira - Yalancı Şahitlik :** İftira cürmü ile yalancı şahitlik arasında unsurlar bakımından bir benzerlik yoktur. Ancak yalancı şahitlik her türlü uydurma beyanı da içine alacağından, yalancı şahidin bu şahitliği sırasında iftira suçunu da işleme olağandır.

(36) EREM age. 1023 vd. EREM, Hakaret ve Söğme, 1958, s. 16 vd.

Gene bizim iftiranın her çeşidi saydığımız suç yüklenmeyi yalan şahitliği sayanlara göre suç yüklenmenin yalan şahitliği bölümünde incelenmesi gerekir. Oysa suç yüklenme her zaman şahitlik sırasında oluşan bir cürüm değildir. Suç yüklenme, yalancı şahitliğe göre daha özel bir hükümdür.

IV — İftira cürmünde cezayı kaldıran, hafifleten veya ağırlaştıran ya da değiştiren sebepler

Her suçta olduğu gibi iftira cürmünde de suçun cezasını kaldıran, hafifleten, artıran ya da değiştiren (tahvil eden) sebepler vardır. Buniardan bazısı doğrudan doğruya ilgili suçu düzenleyen kanun maddesinde gösterilmiştir, bazısı da genel prensipler arasında düzenlenmiştir.

Önce ilgili kanun maddesinde doğan sebepleri sonra genel sebepleri inceleyeceğiz.

A. İlgili kanun maddesinden doğan cezayı indirici ve artırıcı sebepler : İlgili kanun madesinden doğan cezayı kaldırıcı bir sebep bulunmamaktadır. Cezayı indirici ve artırıcı sebebleri ayrı ayrı incelersek :

1. Cezayı indiren sebepler:

a. İftiradan cayma : İftira sanığı, yüklediği suçun uydurma olduğunu itiraf eder ya da yüklediği suçtan rücu ederse cezası indirilir.

İftira bir zarar suçu olmayıp tehlike suçu olduğu ve neticesi harekete bağlı suçlardan bulunduğu için genellikle bu suça - İleride inceleyeceğimiz gibi - kalkışma mümkün değildir.

Gene genellikle ceza kanunlarının kabul ettiği bir sistem, **faal nedametin** cezaya etkimeyeceğidir. Kanun bu suçun özelliğini nazara alarak iftirada faal nedameti derece derece bir indirim sebebi saymıştır.

Faal nedamet, suçun elverişli vasıtalarla işlenip neticenin doğmasından sonra failin, işlediği suçtan nadim olmasıdır. İşte kanun koyucu bu nedametini indirim sebebi olarak kabul etmektedir.

Faal nedamet, koğuşturmaya geçilmeden ya da geçildikten sonra oluşuna göre sanığa değişik derecelerde ceza verilir.

aa. Koğuşturmadan önce cayma : Bu durumda iftira edilen hakkında bir işlem yapılamadığından kanun koyucu sanığın cezasının 1/6 ya kadar indirileceğini bildirmektedir. Bu indirim kesin olup hâkime bir takdir hakkı verilmemiştir.

Kanun, «Ceza müebbet hapis ise on sene ağır hapse indirilir» gibi anlamsız bir kelime gurubu kullanmakta keza, yukarıdaki fıkralardaki yazılı suçlarda failin suçunun böylece indirileceğini bildirerek gene garip bir çelişme yaratmaktadır. (T. C. K. 285/son)

1/6 ya kadar yapılacak indirim, iftira üzerine koğuşturma yapılmama durumuna aitir. Oysa, ilgili fıkranın «Yukarıda» dediği fıkralarda, ilk fıkra hariç, suç mağdurunun tevkifi, yakalanması, hapis veya öldürülmesi söz konusudur ki bunların hepsi koğuşturma sonucu oluşacaktır. Ceza müebbet hapisse deyimi de yalnızca mağdurun idamına karar verilip de infazdan önce faal nedamet durumunda söz konusu olup bunun için de koğuşturma yapılmış olması şarttır. Şu durumda, kanunun yukarda sözünü ettiğimiz ibarelerin tümü ile anlamsız, yalnız birinci fıkra yani suçun unsurlarını belirten fıkra ile ilgili olmak gerekir. (37) (38)

bb. Koğuşturmadan sonra cayma :Bu durumda da temel cezanın 2/3 ü indirilecek, verilen ceza müebbeden hapis ise ceza 24 yıl ağır hapse dönüştürülecektir.

Yeri gelmişken belirtelim ki iftirada bildirim gerekli yere yapılmamış fakat koğuşturmaya geçilmişse kanaatımızca suç, iftiranın bildirildiği anda doğmuş sayılacağından cayma durumunda gene faal nedamet söz konusu olacaktır. Ancak, bildirim yapılan yerle bildirim üzerine harekete geçilmesi arasında bir **illiyet** bağlı bulunmasının da tabii olduğunu unutmamalıdır.

Koğuşturmanın ne zaman başlamış sayılacağı noktasına gelince : Başlangıç soruşturmasından sayılacak her işlem koğuşturmanın başladığını gösterir. Ancak, yapılan işlemin suçla d o ğ r u d a n d o ğ r u y a ilişkisi olmak gerekir. Söz gelişi, ifade almak, şâhit dinlemek, parmak, izi almak keşif, bilirkişi dinlemek, tevkif isteminde bulunmak gibi. Yalnızca, sanığın, adlî sicilden sabıkasının sorulması koğuşturma sayılmamalıdır.

Gerek koğuşturmadan önce gerek sonra iftiradan caymanın kesin olması gereklidir. Öyle ki iftira ettiğini açıkça itiraf etmeyen ya da yalnızca şikâyetten vaz geçtiğini bildiren sanık, suçunu itiraf etmiş ya da iftiradan rücu etmiş sayılmaz. (39) (40)

---

(37) EREM, Hk. 490, EREM agm. 1073

(38) Yargıtayın başlanğıç soruşturmasını takibattan saymadığını belirtmiştir. bkz. 18 No. lı dip not.

(39) EREM, Hk. 491 Manzini'den naklen.

(40) Aynı görüş 4CD. 10/3/1959 11688/3270, karşı görüş 4CD. 29/4/1947 5017/6524

c. İftira, mağdurun müebbeden ağır hapsini gerektiren bir hükmün çıkmasına sebep olmuşsa ceza daha fazla artırılacaktır.(T. C. K. 285/4)

d. Mağdur ölüm cezasına mahkûm olmuşsa kanun bir ayırım yapmaktadır:

aa. Ceza infaz edilmişse iftira eden dahi idam edilecek,

bb. Ceza infaz edilmemişse, iftira eden, müebbet ağır hapse mahkûm olacaktır.

B. Genel anlamda cezaya etkiyen sebepler: Genel anlamda cezaya etkiyen sebepleri iki büyük gurupta incelemek gerekir. Cezayı kaldıran, indiren, artıran ya da değiştiren sebepler başka, suçun doğmaması sebebiyle ceza verilmesine imkân olmayan durumlar başkadır. Suçun unsurlarından birinin bulunmaması durumunda suç doğmadığı için sanığa ceza verilemeyecektir.

Suç unsurlarından birinin bütünüyle oluşmaması durumunda da sanığa ceza verilemez. Ancak, suçun böyle bir unsurunun kısmen bile doğması kamu düzenini bozucu görülüyorsa, kanun koyucu, sanığın ortaya koyduğu suç işleme iradesini de nazara alarak eylemi cezalandırma yoluna gitmiştir. Gene bazan suçun unsularındaki özellikler sebebiyle suça verilecek cezada indirimler, artırmalar ve değişiklikler yapılabilir.

Biz problemi incelerken, önce suçu ve dolayısıyla cezayı kaldıran sebepleri inceleyecek, bu arada unsurlardaki özel durumlar yüzünden cezaya etkiyen sebepler üzerinde duracak, sonra da öteki sebeplere geçeceğiz.

1. Suçun unsurları yönünden cezaya etkiyen sebepler: Bir eylemin suç sayılması için, bu eylemin bazı unsurları bulunması gerektiğini biliyoruz.

Eylemin suç sayılması için, önce kanunsuz suç ve ceza olmaz prensibi gereğince, eylemin, kanunda yazılı **tipe** uygun olması gerekir. Buna **Kanunilik** ya da **Tipe uygunluk** unsuru diyen hukukçularımız vardır. (46) Kanaatımızca kanunilik unsurundan söz edilince, ama genel anlamı ile bu unsur ele alınınca, artık öteki unsurlardan söz etmeye lüzum

lir? Mehaz kanunda iftiradan dönmenin hüküm verilinceye kadar olabileceği belirtilmiştir. (213. m) EREM (Hk. 491, EREM agm. 1073) ve Yargıtayımız da bu görüştedir. (4CD. 3/11/1945 9809/10009 sk.) Öyle ki yargıtay sözü geçen kararında hükümden sonraki faal nedamet durumunu kanuni değil takdiri hafifletici sebep saymaktadır ki kanunun açık metnine aykırı oalı bu görüş kanun koyucunun amacına da uymaz görünmektedir. Kanaatımızca, cezayı indirici nitelikteki faal nedamet, hükümden sonra da mümkün olmalıdır. Ağırlatıcı sebepler bakımından hükümden sonraki durumların suça etkimesi karşısında hafifletici sebepler bakımından da öngörülmemesi dayanaksızdır.

(46) DÖNMEZER/ERMAN 1. c. 337, KUNTER, Nazariye 39

86A

Manevi unsurun **ceza ehliyeti** ile ilişkisi yoktur. Suçu işleyen ceza ehliyetine sahip değilse cezalandırılmaz ya da cezası azaltılır. Ama eylem gene suç olmakta devam edebilir. Oysa sanıkta suç işleme iradesi yoksa sanığın cezalandırılma imkânı olmadığı gibi aslında suç da doğmamıştır. Ancak bazı durumlarda, ceza ehliyetsizliği suç işleme iradesine de etkiyip onu yok edebilir ki bu durumda suçun doğmayışı ehliyetsizlikten değil suç işleme iradesinin bulunmayışındandır. Böylece, biz, manevi unsuru isnad kabiliyeti ve kusurluk diye iki grupta inceleyen (49) görüşe katılmıyor, isnat kabiliyetini suçun unsuru değil ceza ehliyetsizliği olarak görüyoruz.

İsnad kabiliyetini manevi unsur içinde sayanlarla saymayanlar arasında doğacak en önemli çelişme gene suça kalkışma yönünden olacaktır.

Suçun manevi unsuru, kastla ve taksirle işlenen suçlar yönünden önem taşıyıp cezaya etkir. Kastın aşılması, tasarlanarak (taammüden) işlenen suçlar da bu unsurla ilgili problemlerdir.

Yukarda açıkladığımız noktalardan konumuzla ilgili olanları birer birer ele alırsak :

a. Suçun maddi unsuru yönünden cezaya etkiyen sebepler :

aa. Bileşik Suç (50) (TCK 78) : İftira cürmünün başka bir suçla mürekkep suç yaratmasına imkân yoktur. Çünkü, hiç bir suç iftiranın bir unsuru olmadığı gibi şiddet sebebi de değildir ve iftira da bir suçun unsuru ya da şiddet sebebi bulunmamaktadır. Böylece, bir suç işlemek ya da onu gizlemek için yapılan iftira cürmü durumunda cezalar **ictima** kaidelerine göre birleştirilerek verilmekle yetinilir.

bb. Karma Suç : (51) İftira suçu, kendiliğinden karma bir suçtur. Çünkü iftira eden, iftira suçunu işlerken, zorunlu olarak suç tasnii cürmünü de işlemek durumundadır ve ortada iki suç olmasına rağmen fail yalnızca ağır olan iftira suçu dolayısıyla cezalandırılacaktır.

cc. Gelişen Suç : (52) Müterakki suç denilen gelişen suç, karma suçun bir çeşidi olup, iftira, aynı zamanda gelişen bir suçtur. Çünkü, iftira edenin zorunlu olarak işlediği suç zincirindeki ilk halka olan suç tasnii ile iftiranın ihlâl eylediği menfaatler, kanundaki anlamıyla aynı

(49) DÖNMEZER/ERMAN 2. c. 1966 157 vd.

(50) Fazla bilgi için bkz. DÖNMEZER/ERMAN 1. c. 382 vd. EREM, Türk Ceza Hukuku Umumi Kısım c. 1. 1958, s. 505 vd.

(51) Fazla bilgi için bkz. DÖNMEZER/ERMAN 1. c. 3. s. 376

(52) Fazla bilgi için bkz. DÖNMEZER/ERMAN 1. c. 379

liktir. Ancak, cezanın verilişinde, hareketler çoğaldıkça, hâkime ceza verme yönünden takdir hakkının da önemi görülür.

ii. İftiraya kalkışma : Bilindiği gibi Ceza Kanunumuz, suça kalkışma durumunda da sanığı cezalandırmış ancak, cezayı, kalkışmanın tamam olup olmayışına göre derece derece indirilmiştir.

Gene bilindiği gibi, suça tam kalkışma, sanığın, elverişli araç ve gereçlerle suçun eylemini bitirmesine rağmen, sanığın elinde olmayan sebeplerle **sonucun** oluşmamasıdır. Eksik kalkışma ise, başlanan eylemin elde olmayan sebeplerle tamamlanamamasıdır.

Suça kalkışmanın dışında bir de faal nedamet ve ihtiyariyle vaz geçme vardır. Faal nedamet, sanığın suçu işleyip bitirdikten sonra, işlediği suçtan nadim olması, ihtiyariyle vaz geçme ise, suç eylemi bitmeden eylemden vaz geçilmesidir.

Kanunlar, genellikle faal nedamet durumunda sanığı, suçun cezasının bütünüyle cezalandırma yoluna gitmişlerdir. Yukarı bölümlerde de sözünü ettiğimiz gibi, iftira cürmünde kanun koyucu bu davranışından sıyrılmış ve iftiradan sonra nedamet getiren sanığın cezasını da indirmiştir. İftira cürmü niteliği itibariyle de faal nedamete cezanın azaltılmasına elverişli bir suçtur. Çünkü suç doğsa bile gerek mağdurun, gerek aleyhine suç işlenen adliyenin suçtan daha fazla zarar görmesine engel olunabilmektedir. Sanık suçtan ihtiyari ile vaz geçerse, TCK. nun 61/2. maddesi gereğince, işlediği kısma kadar olan eylem suçsa, ancak onunla cezalandırılmakla yetinilecektir.

Söz gelişi, iftira için suç delillerini uydurmakta olan kimse bu delilleri uydururken başka bir suç işlemişse, sonra da iftiradan ihtiyarıyla vaz geçmişse, yalnızca delilleri uydururken işlediği suçun cezası ile cezalandırılacaktır. Ortada böyle bir suç yoksa, sanığa iftira suçundan ceza verilemez. Gene söz gelişi A, bir kaç dakika önce B tarafından öldürülen C'yi öldürmek kastı ile, ona tabancası ile ateş etmiş, sonrada kendisine iftira etmek istediği D'nin tabancasını ve boyun atkısını ölünün yanına bırakarak ihbar amacıyla karakola doğru giderken, ihbarından ihtiyarıyla vaz geçmiştir. Bu durumda A'ya hiç bir ceza verilemez. Çünkü C, önceden ölü olduğundan ilk suç **işlenmez suç**, ikinci suç ise, ihtiyariyle vaz geçme sebebiyle cezalandırılamayacak bir suçtur. Kalkışma durumuna gelince :

aaa. Tam Kalkışma : Durumu Bayağı iftira ve düzmeli iftira bakımından ayrı ayrı incelemek gerekir. Bir görüşe göre :

881

Bayağı iftirada suça tam kalkışma imkânsızdır. Çünkü bayağı iftiranın neticesi harekete bitişiktir. İhbar anında suç doğar, ihbardan önce de suç doğmaz. Neticesi harekete bitişik suçlarda suça kalkışılamaz. (63) **Düzmeli** iftira bakımından da durum aynıdır. Çünkü o da neticesi harekete bitişik bir suçtur.

Kanaatımızca, genel anlamıyla neticesi harekete bitişik ve şeklî olan olan tehlike suçlarında suça tam kalkışma mümkün görülemezse de bazı durumlarda istisnai haller doğabilir. (64)

Söz gelişi A, bir mektupla B'nin işlemediği bir suçu savcılığa ihbar etmektedir. Mektubu yazıyor ve postaya atıyor. Sanığın yapacağı hareket burada son bulmuş, sanık bütün elverişli gereçleri kullanarak hareketini bitirmiştir. Mektup savcılığa gitmiyor ve yanlışlıkla B'nin yakınlarından birinin eline geçiyor. Bu kimse durumu B'ye bildiriyor, B de iftira dâvası için savcılığa baş vuruyor. Durum ne olacaktır? Bütün hareketler bittiğine ve netice sanığın elinde olmayan bir sebeple oluşmadığına göre ortada suça tam bir kalkışma vardır. Bu,hem bayağı hem de düzmeli iftira bakımından kabildir.

bbb. Eksik kalkışma : Bayağı iftirada eksik kalkışma olamaz. Çünkü suç bir hareketle doğmaktadır ve hareketin bölünmesi imkânsızdır. Hareket oluşunca suç da kendiliğinden doğacaktır.

Düzmeli iftirada ise, suç izi uydurma, delil uydurma gibi çeşitli eylemler bulunduğundan bunlardan birinin elde olmayan sebeplerle tamamlanamaması her zaman için kabil olduğundan eksik kalkışma olabilir. (65) Söz gelişi suç izleri uydurulurken yakalanan kişi, iftira edeceğini de itiraf etmişse ortada açık bir iftiraya eksik kalkışma durumu vardır. Sözünü ettiğimiz bütün kalkışma durumlarında sanığın cezası, TCK. 61 ve 62. maddelerindeki aşamalara göre azaltılacaktır.

b. Suçun manevi unsuru yönünden cezaya etkiyen sebepler :

aa. Kast : İftira suçu için kast şarttır. Suç bir cürüm olduğu için kast bulunmadıkça cezalandırma imkânı yoktur. Gerçekten bu durumda suç doğmamıştır.

bb. Tasarlama : (Taammüd) İftirada suçun önceden tasarlanması cezanın artması için bir sebep değildir. Ancak, takdiri bir artırma sebebi olabilir. (Aşağı ve yukarı hadler arasında)

(63) Kalkışmaya gelmeyen suçlar için bkz. DÖNMEZER/ERMAN 1. c. 430 vd.
(64) Sekli ve tehlike suçlarına kalkışma için bkz. EREM Uk. cl. 437
(65) EREM Hk. 437, EREM agm. 1069

cc. Kastın aşılması : Kanunda bir açıklık bulunmadığından, kastın aşılması durumunda da esas kasta göre ceza verilecektir. Sanık yalnızca suç tasniinde bulunmak istiyorken, yarattığı izler, açıkça A'nın sanık olduğunu gösteriyor ve suç da eksik kalkışma durumunda kalmışsa, ceza iftiradan değil suç tasniinden verilmek gerekir.

dd. Taksir : Önceleri de belirttiğimiz gibi, iftiranın taksirle işlenmesine kanunumuz bakımından imkân yoktur. Ancak, kanaatımızca taksirli iftiranın da kanunlara konulması, bir çok suçlunun cezasız kalmaması yönünden zaruridir. Suçlunun diyoruz çünkü sanıklar gerçekten iftira suçunu işlemelerine rağmen iftira ettiğim kimseyi suçlu sanıyorduk lâfıyla suçtan ve cezadan kurtulmaktadırlar ki bu acıdır.

2. Cezai ehliyetle ilişkileri yönünden cezaya etkiyen sebepler :

a. Akıl Hastalığı : (TCK 46) Suçu işlerken şuurunun ya da eylemlerinin kontrolünü tamamen kaldırılacak derecede akıl hastalığına tutulu bulunanlara ceza verilmez. Ancak bazı durumlarda muhafaza ve tedavi altına alınmalarına karar verilir. Böylece, ortada bir suç var ancak cezai ehliyet olmadığından tenkil imkânı yoktur. Şuur ve harekât serbestisini önemli derecede azaltıcı aklî bozukluklarda ise ceza azaltılır. (TCK 47)

b. Sarhoşluk ve sair arızî malûliyet durumları : Burada da ceza azaltılacaktır. İhtiyarı ile sarhoşlu ve ihtiyarı ile uyuşturucu madde kullanarak işlenen eylemlerin cezaya etkimeyeceği, kanun icabıdır. (TCK 48/2)

c. Sağır dilsizlik : (TCK 58) 15 yaşını bitirmeyen sağır dilsizlere ceza verilemez. Ancak haklarında bazı durumlarda muhafaza tedbiri alınır. Keza, sağır dilsiz sanık 15 yaşını bitirmesine rağmen farik ve mümeyyiz değilse gene ceza verilmez, kanunda belirtilen durumlarda tedbir alınır. 24 yaşına kadar sağır dilsizlere de derece derece, azaltılarak ceza verilecektir.

d. Yaş küçüklüğü : (TCK 53 - 55) Yaş küçüklüğü de cezaya derece derece etkir. Suç işlediğinde 11 yaşını bitirmeyenlere ceza verilmeyeceği gibi, 15 yaşını doldurmayanlar da suçlarının farik ve mümeyyizi değillerse bunlara ceza verilmeyip haklarında özel tedbirler alınmakla yetinilir.

Yeri gelmişken, 11 yaşından küçükler hakkında yapılacak işlemler üzerinde, önemi sebebiyle biraz duralım.

Ceza Kanunumuzun 53. maddesine göre, fiili işlediği zaman 11 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında takibat yapılamaz ve ceza verilemez.

Ancak, fiil kanunen bir yıldan fazla hapis cezasını veya daha ağır cezayı gerektiren bir cürüm olursa sanık hakkında bazı emniyet tedbirleri alınır.

Kanun, **takibat** yapılamaz dediğine göre sanık hakkında hiç bir işlem yapılamayacak mıdır? Sanığın suçunun incelenmesi gerekiyorsa emniyet tedbiri alınması istemi ve bu tedbirlerin alınması da koğuşturma niteliğinde olduğuna göre kanunun takibattan amacı duruşma olmalı ve takibat yapılamaz, «Duruşma yapılamaz» biçiminde yorumlanmalıdır. (66)

Hatta Yargıtay Ceza Genel Kurulumuz, sanığın eylemi işleyip işlemediğinin ancak duruşma ile anlaşılacağını böylece, sanık hakkında takibata mahal olmadığı kararı verilmek gerekirken, duruşma yapılarak beraat kararı verilmesini de kanuna uygun görmüştür. (67)

Bununla birlikte, sanık hakkında takibata yer olmadığı kararı vermek gerekirken duruşma yapıp beraat kararı vermenin doğru olmadığı konusunda Yargıtay kararları da vardır. (68)

Bize göre, takibata mahal olmadığından sanığın beraatine karar verilmesi açıkça kanun hükmüne aykırıdır. Ancak, sanığın işlediği suç, sanık hakkında emniyet tedbiri alınmasını gerektiren nitelik ve ceza süresinde ise, elbette, sanığın bu suçun faili olup olmadığının incelenmesi gerekir. Yalnız bu inceleme gerçek anlamı ile bir duruşma olmayacak ve dosya üzerinde bulunacaktır. Sanık hakkında emniyet tedbiri, ancak suçu onun işlediğinin isbatı durumunda alınabilecektir. (69) Sanığın suç faili olmadığı ya da eyleminin suç olmadığı anlaşılırsa BERAAT Kararı verilmesi gerekir. (70) Başka türlü düşünülmesi için de bir sebep yoktur.

3. Mazeret Sebepleri : (71)

a. Kanunun hükmünü ya da âmirin emrini ifa : (TCK 49)

Kanunun hükmünü ifa sırasında iftira suçunun işlenmesine imkânyoktur. Ancak kanunun hükmünden faydalanılarak iftira suçu işlenebilir. Söz gelişi suç ihbarı ile yükümlü köy muhtarı, bu görevini kötüye kullanarak bir iftira cürmü işleyebilir. Bu da kanunun hükmünü ifa değildir. Âmirin emrini icra sırasında iftira cürmü işlenebilir ve bu du-

(66) KUNTER, Muhakeme, 676, DÖNMEZER/ERMAN c. 2/1 1966, s. 778 ve orda zikri geçen içtihat.
(67) Yrg. CGK. 8/5/1950 5/69, 4/80 sk.
(68) Yrg. CGK. 9/3/1942 Tem. Kararları 1941 - 42 s. 230
(69) DÖNMEZER/ERMAN c. 2. 1966 s. 778, EREM Uk. 1. c. s. 295
(70) Aynı görüş, KUNTER, Muhakeme, 679
(71) Bu deyim hakkında bkz. EREM Uk. 1. c. 3 73

rumda sanığa ceza verilmez. Sınırı aşanlar hakkında ise, sanığa verilecek ceza azaltılır.

b. Meşru Müdafaa : İftiraya karşı bir meşru müdafaa düşünülemezse de (72) iftira bir meşru müdafaa olabilir kanısındayız. Önceleri belirttiğimiz gibi, bir suçun daha ağırının faile yüklenmesi de iftira olabilir. Bu durumda, A'yı kıyasıya döven B'yi koşa koşa karakola bildirip B, A'yı öldürdü demek durumunda bir meşru müdafaa düşünülemezsede, kızını kandırarak ırzına geçmekte olan A'yı karakola şikâyet etmekte olan babanın, «Kızın reşit, şikâyeti varsa kendi yapsın. Rızası varsa birşey yapamayız» cevabı üzerine, kızının ırzına cebren geçildiğini söylemesi durumunda, fiili def için bir zaruret doğduğundan meşru müdafaa durumu kabul edilmelidir. Bilindiği gibi, meşru müdafaanın dengeli oluşunda sanığa ceza verilmeyip, had aşıldığında da verilecek ceza azaltılacaktır. (TCK 49/2)

c. Iztırar durumu : İftira, ıztırar halinde de yapılabilir. Sözgelişi, A'nın haksız iftirası üzerine B yakalanmış ve sorguya çekilip tevkif edilecektir. Bütün deliller aleyhinedir. Bu ara, kendini tevkiften kurtarmak için o suçun delillerini uydurup suçu A'ya atarsa, zaruret halinde hareket ettiğinden kendisine iftira suçundan ceza verilmemek gerekir. Ancak haddin aşılması durumunda ceza verilip yalnızca cezanın azaltılacağı unutulmamalıdır. (TCK 49-50)

4. Suça etkiyen durumlar : (73) Suça etkiyen durumlar, suçun unsurları ve cezai ehliyet ile ilişkisi olmayan ağırlatıcı ve hafifletici sebeplerdir. Bunları, kanunumuza göre haksız tahrik ve takdiri hafifletici sebepler olarak ayırabiliriz.

a. Haksız Kışkırtma : (Haksız tahrik TCK. 51) İftira cürmü için her zaman için haksız kışkırtma mümkündür. Sanığın kendisini döğmesi üzerine ya da yapılan ağır hakaret üzerine elim bir gazaba düçar olan kimsenin karakola giderek o kimseyi ihbar etmesi ve ihbarın asılsız olması durumunda problem açıkça ortadadır.

Erem, genel görüşün aksine iftiranın adliyeye karşı bir cürüm oluşu sebebiyle haksız kışkırtmaya konu olmayacağını söylemektedir (74). Kanaatımızca, ortada gene de bir suç mağduru oluşuna göre, haksız kışkırtmanın düşünülmemesi için sebep yoktur. Genellikle iftira sanığının temel kastı, iftira edilene işlemediği bir suçu yüklemek ve onu zora sür-

(72) EREM Uk. 380, DOĞANAY İsmail, Meşru Müdafaa AD 1947 sayı 5 s. 390
(73) Bu deyim için bkz. DÖNMEZER/ERMAN c. 2/1 1966 s. 370
(74) EREM Hk. c. 2. s. 489

855

mektir. Bilindiği gibi, haksız kışkırtmanın derecesine göre ceza azaltılacaktır. (TCK 51)

b. **Takdiri hafifletici sebepler :** (TCK 59) İftirada, hâkim tarafından takdir edilecek sebepler de sanığın cezasını 1/6 ya kadar indirecektir. Burada bayağı ve düzmeli iftira durumları önem kazanır. Hâkim temel cezayı tayin ederken, yüklenen suçun niteliğini, uydurulan delillerin kuvvetini dikkate alacaktır. (285/1) Bundan sonra yapacağı takdiri indirmelerde de aynı durumu nazara almalı ve cezayı ona göre tatbik etmelidir.

5. **Yanılma :** (Hata) (TCK 52) iftira eden, cürmü işlerken mağdurda yanılmışsa söz gelişi A'ya iftira edecekken yanlışlıkla B'ye iftira etmişse, A'ya iftira edecekken mağdurun sıfatı sebebiyle doğacak ağırlatıcı sebepler iftira edene yüklenmez. Söz gelişi iftira TCK nun 273. maddesinde belirtilen bir kimseye karşı işlenecekken alelâde bir kimseye karşı işlenmişse 273. madde gereğince ceza ağırlaştırılmaz ve suçun işlendiği şahıstan doğan indirici sebepler (Söz gelişi haksız kışkırtma) varsa ceza indirilir. Kanaatımızca suç kendisine karşı işlenen şahıs bakımından suça etkiyen ağırlatıcı sebepler varsa bunlar da uygulanmak gerekir. (75)

6. **Tekerrür :** (TCK 81 vd) İftira sanığı, suçlarının tekerrürü durumunda cezasını ağırlaşmış şekliyle çeker. İşlenen suçlardan ikisinin de iftira olması gerekmezse de işlenen suçların aynı cinsten olması durumunda ceza daha da ağırlaştırılır.

Ceza Kanunumuz, Cürüm Tasnifi, İftira, Yalan Şahadet, Yalan yere yemin ve avukatlarla dâva vekillerinin vazifelerini suistimallerini aynı cins cürüm sayılmıştır. (TCK 86/5)

7. **Erteleme :** (TCK 89 vd) Cezanın ertelenmesi de gerektiğinde bir ağırlaştırıcı sebep olur. Çünkü, TCK nun 94. maddesi gereğince, ertelenen suç cezasından sonra belirli süreler içinde yeniden suç işlenirse her iki ceza birlikte çektirilir ve tekerrür hükümleri uygulanır.

8. **İçtima :** (Suçların çokluğu ve cezaların birleştirilmesi) (TCK 68 vd) bilindiği gibi genellikle içtima iki bölümde incelenir.

a. **Maddi içtima :** İftira cürmünün başka bir suçla birlikte işlenmesi durumunda cezalar TCK nun 68 vd. maddeleri gereğince içtima ettirilerek verilecektir.

(75) Bu konu hakkında bkz. EREM Uk. 1. c. 414 vd.

896

b. **Fikri içtima :** İftira cürmü başka suçlarla fikri içtima durumunda birleşebilir.

Söz gelişi iftira sırasında alenen ya da huzurda hakaret cürmü de birlikte işlenmişse bir eylemle kanunun birkaç maddesi zedelendiğinden fikri içtima kaideleri gereğince en ağır ceza verilmekle yetinilecektir. (TCK 79) Yalan şahadet sırasındaki iftirada da durum böyledir.

Kanunlardaki diğer sebepler :

a. **Cürmü işleyenin memur olması :** İftira cürmünü işleyen TCK. nun anladığı anlamda memur ise ceza artırılacaktır. (TCK 251)

b. **Cürmün memura ya da** TCK nun 273 **maddesinde belirtilen kimselere karşı işlenmesi** : Bu durumda da kanun gereğince ceza artırılacaktır. (TCK 273)

c. **Kaçakçılık iftirası :** Kaçakçılık iftirasında bulunanın cezası artırılarak verilir ve varsa tertip ve tasnide kullanılan kaçak eşya hakkında da ayrıca kaçakçılık suçundan işlem yapılır ve ceza verilir. (1918 sayılı kanun 50. maddesi)

d. **İnfaz kanunundaki özel hükümler :** 647 sayılı kanunun 4. maddesi, kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar yerine suçlunun özel durumuna, suçun işlenmesindeki suret ve şekil özelliklerine göre orada belirtilen ceza ve tedbir kararlarının verilebileceğini göstermektedir. Kanunun yeniliği ve uygulama alanında çok karşılaşılmasını nazara alarak bu problem üzerine eğileceğiz.

aa. **Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı ceza kavramı :** 647 sayılı kanunun 3. maddesinin son fıkrasına göre, 6 ay dahil 6 aya kadar hürriyeti bağlayıcı cezalar, kısa sürelidir. Cezalar, infaz yönünden uzun, muvakkat uzun ve kısa süreli olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Bu süreler, kanunda belirtilen suçun soyut cezası değil verilecek cezanın süresidir. (76)

bb. **Kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezaların yerine uygulanabilecek ceza ve tedbirler :**

647 sayılı kanunun 4. maddesi, bazı durumlarda kısa süreli hapis cezaları yerine şu cezaları verebileceğini ve tedbirlerin alınabileceğini belirtiyor :

1. **Para cezası :** Kabahatler için gün karşılığı 5 - 10, cürümlerde 10 - 30 lira. Bu bir ceza olup iftira için de cürüm yönünden söz konusu

(76) DÖNMEZER/ERMAN c. 2/1, 1966 s. 699

857

olabilir. Söz gelişi, 6 aylık bir ceza yerine 1800 ilâ 5400 lira para cezası mahkûmiyeti verilebilecektir.

2) **Altı ayı geçmemek üzere belirli amme müessesesinde çalıştırma :** Bu ve bundan sonraki hükümlerin, ceza mı yoksa emniyet tedbiri mi olduğu konusunda tereddüt vardır. Kanun başlığında **cezalar** deyimini kullanırken hükûmet gerekçesinde, bu hükümlerden, modern ceza hukukunun öngördüğü emniyet tedbirleri olarak söz edilmekte ve nitelikleri, kanun koyucunun amacı yönünden cezai değil ıslah edici bir anlam taşımaları sebepleriyle belirtilen hükümler, gerçekten birer emniyet tedbiri niteliğinde gözükmektedir. (77)

Böylece, biz de sayın DÖNMEZER/ERMAN'ın görüşlerine katılıyoruz.

3) Aynen iade veya tazmin,

4) Altı aya kadar bir eğitim ya da ıslah müessesesine devam zoru.

5) Bir yılı geçmemek üzere belirli yerlere gitmekten ya da bazı işlemler ya da belirli işlerden men,

6) Bir aydan bir yıla kadar belirli ehliyet ve ruhsatların geri alınması.

Görüldüğü gibi, bu ceza ve tedbirler iftira cürmünün cezası ile yakından ilgili olup her halde suçun niteliği ve işlenişine göre hâkim tarafından asıl ceza yerine uygulanabilecektir. Ancak aynen iade ve tazmin konusunun iftira cürmü bakımından uygulanıp uygulanamayacağı düşündürücüdür.

Kanaatımızca bir manevi tazminat söz konusu olabileceğine göre, burada tazminat tedbirinin de kullanılması mümkün olmalıdır. (78)

İlgili kanun maddesinin 5 ve 6. bentleri de bazı durumlarda sanığa uygulanabilir.

Söz gelişi sanığın gazeteci olup ihbarı gazetesiyle yapması durumunda verilecek ceza yerine gazetecilik işinden men tedbiri alınabileceği gibi, gazetecilik ehliyetinin elinden alınmasına da karar verilebilir.

Gene söz gelişi, sanığın millî emniyet mensubu olması durumunda ruhsatının belirli bir süre için geri alınmasına karar berilebilecektir.

(77) Aynı görüş ve açıklamalar için bkz. DÖNMEZER/ERMAN c. 2. 706 vd. 755 vd.

(78) Karşı görüş DÖNMEZER/ERMAN 2. c. 759

848

cc. **Dönüştürmenin yapılabilme şartları :** 647 sayılı kanunun hükümlerine göre belirtilen değiştirmelerin yapılabilmesi için şu şartlar aranır :

1) Sanığa verilecek cezanın kısa süreli olması gerekir. Burada, daha önce de sözünü ettiğimiz gibi, kısa süreli ceza, kanunun koyduğu sınırlara göre değil, hâkimin verdiği cezaya göre hesaplanır.

2) Bu ceza ve tedbirler, suçlunun özel durumuna uymalıdır. Emniyet tedbirleri ve para cezası yönünden burada, sanığın tehlike halini nazara almak ve bu ceza veya tedbirlerin sanığı ıslâh edip etmiyeceği düşünülmelidir.

3) Suçun işlenişindeki suret ve şekil özellikleri : Buna da dikkat etmek ve söz gelişi, açıkça tasarlanan bir cürümde bu tedbirlerin uygulanmaması gerekir.

4) Nihayet bu ceza ve tedbirlerin alınması hâkimin takdirine bırakılmıştır. Bütün öteki şartların varlığına rağmen hâkim bu ceza ve tedbirlerin uygulanmamasını takdir etmeyebilir. Burada tevkif müessesesindeki ihtiyariliğe benzer bir durum söz konusudur. Zoraki uygulama imkânsızdır.

Böylece ilgili maddeler, sanık için bir hak değildir.

dd. 647 sayılı kanunun uygulanma probleminin kararda tartışılması gerekir mi ? Yargıtayın çeşitli daireleri bu konuda değişik tutumlar göstermektedir. 5 ve 6. daireler kararda 647 sayılı kanunun uygulanıp uygulanmama sebebinin tartışılmasına önem vermeyip bu noktayı bir bozma sebebi olarak ele almazken, (79) 7. Ceza Dairesi çeşitli **içtihatlarında, kararda 647 sayılı kanunun** 4. maddesinin tartışılmamasını doğrudan doğruya bozma sebebi saymakta, hatta ceza ertelense bile 647 sayılı kanunun kararda tartışılmaması durumunda kanuna aykırılık görmektedir. (80)

Dönmezer/Erman da bu konuda görüşlerini kesinlikle belirtip, kararda 647 sayılı kanunun tartışılması gerektiği ve uygulanmayacaksa gerekçesinin muhakkak gösterilmesi icab ettiğini içtihat ediyorlar. (81) Keza onlara göre de, erteleme durumunda bile tartışma gerekir. Çünkü erteleme, sözü geçen tedbirlere göre daha ağır sonuçlar taşıdığından, önce tedbire imkân olup olmadığının tartışılması gerekir.

(79) Yayınlanmayan 5. CD. 1/2/1966 gün 4168/227 sk. ile 6CD. 26/3/1966 1217/1232 sk.
(80) 7. CD. nin 15/9/1965 4904/6869 sk. 25/8/1965 5103/6710 sk.
(81) DÖNMEZER/ERMAN 2. c. 1966 s. 756

859

Biz, 7. CD.nin ve sayın Dönmezer/Erman'ın gerekçesiz görüşüne katılamıyoruz.

Bir kere, ilgili kanunda bu kanunun mutlaka uygulanması ve uylanmasa bile karar yerinde tartışılması gerektiğini bildirir bir hüküm yoktur. Olması da abestir. Çünkü :

Hâkim, Türk kanunlarını re'sen uygular. uygulanması gereken kanunların uygulanmasında kimsenin talebi ile bağlı değildir.

İkinci olarak, 647 sayılı kanunun 4. maddesi sanığa ve öbür ilgililere bir hak tanıyıp, bütün şartların bulunması durumunda bile, uygulanması hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Durum bu biçimde düşünülürse **erteleme ve adlî tevbih** müesseselerinin uygulanma ya da uygulanmama sebeplerinin de karar yerinde tartışılması gerekirdi ki doktrinin bu yolda bir eğilimi olmadığı gibi içtihatlar da tamamen aksi yöndedir. Ne ertelemenin ne adlî tevbihin verilip verilmemesinin kararda tartışılması gerekir.

Tartışılması gereken nokta, ilgililerden birinin, ilgili kanun maddesinin uygulanmasını istemesi durumundadır. Şurada hâkim, tedbirlere karar verecekse gerekçesini göstermeli, vermeyecekse hatta gerekçe göstermeye bile zorlanmamalıdır. Çünkü bu tedbirleri alabilmek için hâkimin, sanığın özel durumunu, bu arada ahlâki durumunu da incelemesi gerekecektir. Böylece, bir kimsenin ahlâk durumunu ve tutumunu teşhir suçtur. Anayasamız, her kararın gerekçeli olmasını emrediyorsa da, bu ödev, özellikleri gerekçe gösterilmesine yer bırakmayan kararların dışında kalan kararlar bakımındandır. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 31/5/1965 7/231, 227 sayılı kararındaki gerekçe burada da aynen uygulanabilir. (82)

Arasöz olarak belirtelim ki, 647 sayılı kanunla para cezası dışında uygulanacak hükümler tedbir niteliğinde olduğundan bunların **ertelenmesi** söz konusu olamaz. Erteleme yalnızca cezalar bakımından kabildir. Tedbirler yönünden erteleme mümkün değildir. (83)

V — İftiraya Katılma

Bütün suçlarda olduğu gibi iftira cürmüne de katılma mümkündür. Bu durumda, aslî ve fer'i ortaklara kanunun belirttiği cezalar verilecektir. (TCK 64 vd.)

Suça katılma konusunda üzerinde önemle durduğumuz bir konuya burada da dokunacağız.

---

(82) RKD. 1966 sayı 2, s. 40

(83) Aynı görüş DÖNMEZER/ERMAN c. 2/2 760 vd,. EREM Uk. c. 1. 226, karşı görüş ÖNDER, Ceza Hukukunda Tecil ve Benzeri Müesseseler

860

Suça katılan fer'i fail aynı zamanda başka bir suç da işlemişse ve bu suçtan aslî failin de haberi yoksa ve fer'i failin işlediği suçta fikri içtima durumu varsa şerike ne ceza verilecektir?

Fikri içtima hükümlerini düzenleyen 79. maddeye göre ağır cezayı gerektiren suçun cezası verilmekle yetinilecektir.

Ancak, önemli problem şurada doğmaktadır. içtima eden suçlardan katılınan suçun cezası daha büyükse, temel suça bakılarak mı yoksa katılma sebebiyle indirim yapıldıktan sonraki cezaya göre mi cezanın ağırlığının tayini yoluna gidilmelidir. Yargıtay birinci görüşü benimsemiş gözükmektedir. (84)

Oysa, burada şöyle bir durumun belirmesi her zaman kabildir. Cezalar temel cezalar yönünden incelenip katılınan suçun cezasının daha ağır olduğu anlaşıldı. Ancak, bu ceza fer'i katılma sebebiyle indirilince diğer suçun cezasının aşağısına düştü. Bu durumda adalete aykırı bir sonuç oluşmaktadır. Çünkü sanık, tek suç işleseydi daha ağır bir ceza ile cezalandırılacakken, iki suç işlemesine rağmen daha hafif bir ceza ile cezalandırılmaktadır. Durumun garabetini takdire bırakırız.

Söz gelişi, iftira cürmünün fer'i faili bu suçu işlerken aynı zamanda emniyeti suiistimal cürmünü de işlemişse soyut olarak iftiranın cezası ağır olduğundan hakkında bu ceza uygulanacaktır. Bu cezanın hadleri 3 aydan 3 yıla, diğerininki ise, 2 aydan 2 yıla kadardır. Şimdi, fer'i faile otomatikman asıl cezanın yarısı verileceğinden cezası 1,5 aya düşecek böylece, yalnızca emniyeti suiistimal suçunu işleyecek sanık en az iki ay hapis yatacakken, iki suç işlemesine rağmen bir buçuk ayla cezadan kurtulacaktır.

VI — Dâva ve Cezanın Düşmesi

Genel düşme sebepleri iftira cürmü bakımından da aynen yürür. Dâvanın düşme sürelerini gösteren TCK nun 102. maddesinin 6. bendi hariç, bütün hükümler, cürmün derecesine göre iftira için uygulanabilir. Burada, 104. maddedeki kısıtlamayı da unutmamak gerekir. Cezaların düşmesi yönünden de TCK. nun 112. maddesi, derece derece 5. bende kadar uygulanabilecektir. Düşme problemlerinde kanundaki cezanın mı yoksa hâkimin hükmedeceği cezanın mı temel alınacağı konusunda doktrinde ve içtihatlar arasında tutmazlık vardır.

Doktrindeki görüşleri iki bölüme ayırabiliriz:

1) **Objektif sistem :** Bu sisteme göre dâva zamanaşımının tayininde ortadaki suça uyan kanun maddesindeki soyut ceza uygulanmalıdır. Çün-

(84) Aynı görüş DÖNMEZER/ERMAN 2. c. 421, bizim görüşümüze uyan karşı görüş EREM Uk. 1. c. 509

861

kü olay bütünüyle açıklığa kavuşmuş „ değildir. Hâkim kendi vereceği cezada yanılabilir.

2) **Sübjektif Sistem**: Bu sisteme göre ise, kanundaki soyut ceza değil, hâkimin hükmedeceği yani ağırlatıcı ve hafifletici sebepler nazara alınarak uygulanacak ceza zamanaşımına temel olacaktır. Bu, adalete daha uygun olur.

Belirtilen sistemlerin dışında Taner, karma bir sistemden söz etmekteyse de belirtilen sistem bütünüyle objektif sisteme uymaktadır. (85)

Bizde müellifler genellikle sübjektif sisteme yakınlık göstermektedirler. (86)

Mehaz Kanunla Yeni İtalyan Ceza Kanunu da sübjektif sistemi kabul etmişlerdir.

Kanunumuza gelince, mehaz kanundaki «Hükmolunması gereken ceza» deyimi kullanılmayarak «Suçların müstelzim oldukları ceza» dan söz ederek objektif esası kabul etmiştir. Taner bunu, mehazın aslından değil de Fransızcadan tercümesi sırasında oradaki bir kelimeden sehven doğduğunu belirtiyor. (87) Öteki müelliflerimiz dahi, kanunumuzdan, genişletici bir yorumla sübjektif esasın çıkarılabileceğini ileri sürüyorlar. (88)

Yargıtay içtihatları ise çeşitlidir: 3/6/1942 15/36 ve 7/5/1947 15/3 sayılı İçtihadı Birleştirme kararları ile 3. CD. nin 24/10/1941 6634/9050 ve 6. CD. nin 6/7/1960 3851/5445 sayılı kararları objektif sistemi açıkça öngörürken, CGK. 2/9/1930 36/13 ve 2/7/1956 İt. 16/152 sayılı kararlarıyla 2. CD. nin 14/10/1958 9964/14943 sayılı kararı sübjektif sisteme iltifat etmektedir.

Kanatımızca, sübjektif sistem, kanunumuzun lâfzına uymadığı gibi, denildiği kadar adil de değildir.

Hâkim, burada, kişiye ilişkin ve sanık bulunmadıkça anlaşılmasına çoğu zaman imkân olmayan ağırlatıcı ve hafifletici sebepleri uygulayamıyacaktır. Belki adalete kısmî bir yaklaşış, fakat afâki, hiç bir hukukî esasa dayanmayan bir ceza tayini sistemi...

Oysa, sübjektif sistemin aksine objektif sistemde hukukî bir esas vardır. Zaruretten doğan bu esas, madem hükmolunacak ceza tayin edilemiyor, şu halde en uygun olan, eylemin objektif olarak gerektirdiği ceza ne ise onun üzerinden işlem yapılmalıdır.

(85) TANER Tahir, Ceza Hukuku, Umumî Kısım, 1949, s. 675 vd.
(86) EREM, Uk. 1. c. 652, DÖNMEZER/ERMAN c. 2/2 1004 vd.
(87) TANER age 676
(88) EREM age aynı s. DÖNMEZER/ERMAN age aynı s.

862

Zamanaşımının başlangıcı konusunda ceza zamanaşımı bakımından önemli bir problem yoksa da (TCK 113), dâva zamanaşımı bakımından iftira cürmü için özel bir durum görünmektedir.

Bilindiği gibi dâva zamanaşımının başlangıcı, eylemin işlendiği günden başlar. (TCK 103)

İftira cürmü bakımından bu hüküm sakıncalıdır. Çünkü iftira eden eylemini bitirdikten sonra belki iftira edilen hapse girecek, hakkında koğuşturma ve soruşturma yapılacak bu arada ise dâva zamanaşımı yürüyecektir. İşte bu yüzden iftirayı süren suç olarak öngörmek isteyenler çıkmıştır. (89)

Kanaatımızca bu sakıncayı önlemek için, iftira cürmü bakımından zamanaşımını suça muttali olunduğu andan itibaren başlatmaktan başka çare yoktur.

VII — Cezaların İnfazı

Cezaların infazı hususunda 647 sayılı kanunla TCK ve CMU Kanununun ilgili hükümleri uygulanacaktır.

Mahkûmiyet hükmü kesinleşmekle infaza girişilir. (CMUK. 395 Mahkûmiyet başlamadan hükümlünün istemiyle infazın tehirine gidilmek kabil olduğu gibi (CMUK 400) 647 sayılı kanun gereğince cezaların oturulan yerde hafta tatillerinde ya da gece çektirilmesine de karar verilebilir.

Bu konuda istem sanık, kanunî vekili ya da savcılıktan gelebilir. Unutmamak gerekir ki bu istem daha doğrusu hükümlüye bir hak vermez. Cezanın bu türlü çektirimi hâkimin takdirine bırakılmıştır.

Cezanın bu türlü uygulanmasında 647 sayılı kanunun 8. maddesi şartları da gözönünde bulundurulacaktır.

Nazarı dikkati çekecek bir nokta, ilgili maddenin 3. bendi bakımındandır.

Bu bentteki «Saat 19 da girmek ve sabahları 7'de çıkmak» deyiminden bu sürenin bir gün sayılıp sayılmayacağı hususu düşündürücüdür.

Dönmezer/Erman, adeta cezanın gece çektirilmesi ile, gündüzden ceza çektiriminden sarfınazar edildiğini ve gece cezanın çekilmesi ile bir günlük sürenin dolacağı fikrini benimsemiş görünmektedirler. (90)

(89) Bu makalenin süren suç bölümüne bkz.
(90) DÖNMEZER/ERMAN 2. c. 709

Kanaatımızca, TCK. nun bir açıklama hükmü olan 30. maddesinde bir günün 24 saat olduğu bildirildiğine göre, hükümlünün ceza evibir gün sayılmamak ve iki gecelik mahkûmiyet bir gün sayılmak gerekir.

647 sayılı kanunun 8. maddesi kısa süreli cezalarda cezanın çektirilmesi yönünden sanığın lehine vaz edilmiş olup lehelik süreye de teşmil edilerek, 12 saatlik süre bir gün sayılamaz.

Çünkü,

1) Lehe yorum diye bir yorum çeşidi yoktur. (91)

2) Lehelik süreye de teşmil edilince kanun koyucunun amacı aşılacağından genişletici yorum değil kıyas uygulanmış olur ki ceza hukukunda kıyas kabil değildir. (92)

3) Yalnızca çok kısa süreli cezalar için konulan bu özel hükmün geniş yorumlanması, «İstisnai kaideler genişletilemez» prensibine aykırı düşer. (93)

4) Aynı maddenin ikinci bendinde, daha hafif cezalar için konulan sistemler bir günün 24 saat sayılmasına rağmen daha ağır cezalarda bile uygulanabilecek 3. bentte günün 12 sayılması abes olur. (ad absurdum)

Sonuç olarak saat 19 da girip sabah 7 de çıkmaktan maksat 12 saat olup, bir gecenin bir gün sayılmasına imkân yoktur.

Cezada bir dönüştürme yapıldığı ve hürriyeti bağlayıcı ceza, para cezasına tahvil edildiği takdirde para cezasının takside bağlanıp bağlanmayacağının da kararda gösterilmesi gerekli midir?

Önceden sözünü ettiğimiz içtihatlarına eş olarak 7. CD. bu konuda dahi kararda açıklama olması gerektiği görüşünde olup (94) para cezasına mahkûmiyet durumunda cezanın takside bağlanıp bağlanmayacağı hususunun gösterilmemesini bozma sebebi saymaktadır. (95)

Kanaatımızca bu düşünceler kanuna aykırıdır. Çünkü kanun, para cezanın takside bağlanmasını hükümlüye bir hak olarak tanımayıp hâkime bu konuda takdir hakkı vermiştir. Kanunları kendiliğinden uygulayacak olan hâkim bu hükme lüzum görmediği takdirde taksit kararı vermeyecek ve bunun gerekçesini de kararında göstermeye zorlanamayacaktır. (96)

(91) EREM, c. 1. 20, DÖNMEZER/ERMAN c. 1. 166, KUNTER, Muhakeme, 400

(92) EREM age 23, DÖNMEZER/ERMAN age 165, FABREGUETTES, Adalet Mantığı 1945, s. 361

(93) ARIK, T. Medeni Hukuku Genel Prensipleri, 1963 90

(94) 7CD. 25/12/1965 93 75/10215

(95) 7CD. 29/12/1965 7522/10401

(96) Bu makalenin «kanundaki diğer sebepler» bölümüne bkz.

8bh

SUÇTAN ZARAR GÖREN ŞAHSIN KORUNMASI

Dr. Mustafa T. YÜCEL

Yeni Anayasa ile getirilen sosyal düşünüş neticesi yeni bir devreye girmiş bulunyoruz. Sosyal düşünüş yalnız fertlerin refah ve mutluluğu için bir teminat olmayıp, aynı zamanda toplum hayatının geleceği bakımından da demokrasinin en şaşmaz teminatıdır. Anayasamız sosyal devlet niteliği ile ilgili madde gerekçesinde, «devletin her sınıf halk için refah sağlamayı gaye edindiğinden» söz etmekte ve 48 inci maddesinde «herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğundan ve bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ... kurmak ... devletin görevidir,» demektedir.

Anayasa sonrası getirilen reformlarla bu düşünüşün belirtileri açık ve seçik şekilde belirmiştir. Örneğin, Kanun dışı yakalanan ve tutuklanan kimselere tazminat verilmesi hakkındaki kanun ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanun.

Bu vetire de şımdiye dek ihmal edilmiş bir konu olarak beliren suçtan zarar gören şahsın korunması (mağdurun himayesi) sorunu artık ele alınmalıdır. Cemiyet, suçlu ve mağdur üçlüsünde himaye gören cemiyet ve suçlu yanında, mağdurun şahsî haklarının yeni bir hukuk düzeyinde ele alınarak suçsuz kimselerin de korunması gerekmektedir (1).

Mağdurun himayesi kavramı tarih potasındaki tatbikatı itibariyle Hamurabi Kanunlarına kadar götürülebilir. Kezâ Roma Hukuku, kanunî sistemi (hırsızlık mahsulunun dört misli ilâvesi ile iadesi) ve hukukî sorumluluğu (haksız yere zarar vermekten) tanıyordu. Aynı prensip, Alman Hukukundaki **Wehrgeld** kavramında ifadesini bulmuştur.

Eski Türkler zamanında da bu kavramın gayrı hukukî tatbikatına rastlanılmaktadır; mahalle sâkinlerinden birinin hırsıklık neticesi çalınan malını, mahallenin diğer sâkinleri tazmin etmekle mükellef tutulurdu (2).

XIX. asrın sonlarına doğru cezacıların ve kriminologların sosyal emniyet, sıhhat ve diğer konularda ki sosyal kanunların çıkmasını temin etmiş olmalarına rağmen, mağdurun korunması üzerine pek az eğil-

(1) Bk. Prof. Faruk Erem, Mağdurun Himayesi, 57 Adalet Dergisi 4 (1966) s. 277.
(2) Bk. İsmail H. Danişmend, Eski Türk Seciyye ve Ahlâkı, İstanbul ss.48 - 51.

miş olmaları- süprizle karşılanmaktadır. H. Hentig tarafından yapılan çalışmalarda bu konu ele alınmış; suçlu ile mağdur arasındaki ilişki, özellikle mevcut olan marazi ilişki tetkik edilmiştir (3). Suç mağdurlarına tazminat verilmesi Schafer tarafından yapılan bir etüdde tetkik edilmiştir (4).

Mağdurun korunması kavramının dolayısiyle belirtilerine T. C. Kanunun 93 üncü (Cezaların tecili kararının infazı, hukukî şahsiyenin mahkûm tarafından rizası ile ifasına ve teminine talik olunabilir), Ceza Muh. Usul Kanunun 417 nci (Memnu hakların iadesi için şahsi hakların ödenmiş olması şarttır) ve 647 Sayılı Cezaların İnfazı Hakkındaki Kanunun 19 uncu Maddesinde (şartla salıverme şahsi hakların tazmini şartına bırakılabileceği) raslanılmaktadır. Suçluların ıslâhı (treatment) vetiresinde mağdurun zararını suçlunun tazmin etmesi kevfiyetinin bir unsur olarak İnfaz Kanununda yer alması infaz ufkunda beliren iyi bir açama olarak nitelendirilebilir (5).

Bu yoldaki tatbikata yabancı memleketlerde fazlasıyla rastlanılmakta, görülen faydası nedeniyle suçluların ıslâhında, iyileştirilmesinde önemli bir yer işgal etmiştir.

Sembolik Tazminat

Deneme müessesesinin bir şartı olarak küçüğün ıslâh ve adlî affı için taahhüd ettiği sembolik tazminat söz konusudur. Bu tazminatın haysiyet kırıcı tarafı ve cezaî niteliği (klâsik anlamıyla) olmayıp, suçlunun ıslâhı ve meşru değerler sistemini benimsemesi yolunda alınan bir tedbirdir. Küçük taahhüdü serbestçe yapar ve bu şartın yerine getirilmesi halinde adlî takibat tüm neticeleriyle ortadan kalkar. Bu sembolik tazminat, faydalı bir şekilde kontrol, terbiye ve koruma tedbirleriyle bağdaştırılabilir. Holzschuch isimli bir Alman yargıcı sembolik tazminat kavramının teori ve tatbikatını inkişaf ettirmiştir (6). Holzschuch, oburluğunu tatmin için hırsızlık yapmış bir hizmetçi kızı, üç ay süre ile harçlığının yarısını bir yetimhanenin çocuklarına çikolata almağa mahkûm etmiştir - bu sebepten kendisine çikolatacı yargıç denilmektedir. Yine bir ormanı dikkatsizlik neticesi yakan çocuklar ağaç dikmeğe mecbur edilmişlerdi. Çok iyi netice veren tecrübelerden sonra Alman

(3) Bk. H. Henting, The Criminal and his Victim, New Haven, 1948; H. Ellenberber, Relations pyschologiques entre le criminel et la victim, Revue Internationale de Criminologie vol. 8, No. 1 (1954) ss. 103 - 121.

(4) Bk. S. Schafer, Restitution to Victims of Crime, London 1960

(5) Bu prensip 1955 yılında Cenevre da Suçların Önlenmesi ve Suçluların İslâhı konulu U. N. Kongresinde kabul edilmiştir.

(6) Bk. K. Hölzchuh, Über ihn klagt uns an, Frankfurt a. Societass Verlag, 1957.

466

Kanun Koyucusu şu hükmü gerçekleştirdi. Yargıç küçüğe aşağıda yazılı özel görevleri yüklüyebilir :

1. Mağdurun zararını tazmin etmek;
2. Onlardan özür dilemek;
3. Kamu yararına olan bir müesseseye bir miktar para vermek (7).

Mağdurun korunması ve tatmini suçlunun mamelekinden temin edilmeli; suçlu parasız ise (veya fail yakalanmamış ise) devlet bu sorumluluğu üzerine almalıdır. Kamu yararı ve emniyetinin gayesi yönünden bu sorumluluk tabii bir netice olmalıdır.

Bu yoldaki bir teklifin bugün için faydalı olup olmıyacağı söz konusu olabilir. Mülkiyete karşı işlenen suçlar bakımından devletin sigortasını kapsıyan bir sistem, hile ve desise ile kolaylıkla sistemsizliğe yöneltilebilir. Özellikle, mülkiyete karşı işlenen suçların yüksek bir nicelik gösterdiği bu zamanda (8) tanılınacak bu neviden bir hak altından kalkılamıyacak malî bir yük yaratacaktır. İkinci olarak, mülkiyete karşı işlenen suçlar ile şahsa karşı işlenen suçların mukayesesi yönünden de mala karşı işlenen suçlar (suçlular gibi) ihmal edilebilir niteliktedir.

Şahsa karşı işlenen suçlar da ise durum farklıdır. Çok az kimse tazminat talebi için kendisini yaralıyacak veya sakat bırakacaktır. Başarılı bir aldatma riskide ihmal edilebilir bir derecede olacaktır.

İşte bu sebeplerden mağdurun korunması konusunda tesbit edilecek normlar sisteminde şahsa karşı işlenen suçlardan dolayı zararların tazmini ana unsuru teşkil etmelidir.

Ceza Kanunlarının insanileşmesi ve ılımlaşması neticesi mağdurdaki nefret ve isyan hisleri daha da şiddetlendiğinden, mağdura ödenecek tazminatın değeri sadece ekonomik olmıyacaktır. İşte bu sebepten, mağduru başından yaralıyan bir çocuğun Çocuk İslâh Evine gönderilerek eğitilmesine karşılık, şahsın ticaret yerini terk ederek mahkeme de hazır bulunmak nedeniyle kaybettiği zaman neticesi doğan nefret hislerini yumuşatmak yerinde olacaktır.

(7) Bk. Dr. E. Selge, Çocuk İnfaz Sistemi, 7 Adalet Dergisi (1966) s. 526.

(8) 1965 ve 1966 yıllarında Polis ve Jandarma bölgelerinde işlenmiş hırsızlık suçuna dair istatistiki veriler :

Nevi	1965	1966
Eşya	20554	21123
Oto	1205	508
Küçük Baş Hayvan	728	817
Büyük Baş »	467	487

887

Kişilerin kendini savunma yolunda silâh taşımasını men eden Devletin kişinin can emniyetini tesis uğrundaki polis (ve jandarma) kuvvetinin başarısızlığı nedeniyle sorumluluktan kurtulması düşünülemez.

Ceza metodlarına yeni bir felsefe ve ruh getirilmek isteniyorsa sadece cemiyetin ve suçlunun birbirlerine karşı olan sorumluluğu ile ilgilenmeyip, aynı zamanda cemiyetin ve suçlunun mağdura karşı olan sorumluluğunu da kapsamalıdır. Bu hususta özel bir mahkeme (kurulması düşünülen Trafik İhtisas Mahkemeleri gibi) teşkil edilmeli ve kıstas olarak da, mağdur suçluyu Hukuk Mahkemesinde dâva etseydi, istiyebileceği tazminatın bu mahkemede hükme bağlanması esas alınmalıdır (9).

Bu nevi bir tatbikat Ağustos 1965 den beri İngiltere'de tecrübe edilmektedir. Mağdurun himayesi İngiltere'nin sosyal emniyet konusunda dünya çapında attığı yeni bir adımdır. Sosyal emniyetin öncüsü olan Yeni Zelanda da bu yoldaki bir tecrübeye girişildiği bilinmektedir.

Geçmişte suçtan zarar görenler, suçlu yakalanmadıkça ve meşru yeteneklerini hedef tutan bir tazminat talebi olmadıkça bir kuruş bile alamazlardı. Bu durum mağdur bakımından mahrumiyet ve güçlüklere sebebiyet vermekte idi. Klâsik bir dâva olarak İngiliz Ceza Hukukunda yer alan Richardson dâvası buna güzel bir örnek teşkil eder. Richardson iki kişi tarafından fena halde dövülerek gözleri kör edildiği gibi vücudunda da daimi izler kalmıştır. Kendisi suçluları dâva ederek 330.000 lirayı aşan zararı için tazminata hak kazanmış ise de suçluların ödeme gücü olmadığından icraya müracaat etmek zorunda kalmış; icra yargıcı da her suçlunun hafta da yedi lira ödemesine karar vermişti. Bu karar karşısında zararın ödenmesi işi 442 yılı gerektirecek ve daha feci olarak Richardson mahkeme masrafı olarak 8.000 lira ödemek zorunda kalmıştır. Bu benzeri durumlar nedeniyle mağdurun himayesi için Margaret Fry'in önderliğinde açılan kampanya semeresini 1965 tarihinde İşçi Hükûmetinin «Suçtan Zarar Görenlerin Tatmini Komisyonu (Ciriminal İnjuries Compensation Board) ile elde etmiştir.

Bu sistemde tazmin nedeniyle yapılan ödeme kanunî bir temelden ziyade lütufa (**ex gratis**) istinad etmektedir. Diğer bir deyişle, bu ödeme kanun tarafından değil ve fakat hükûmet tarafından tespit edilen prensiplere göre yapılmaktadır.

Tazmin Komisyonu tamamiyle gizlilik içerisinde iş görmekte ve her ay yayınladığı raporlarla dâva ve tazminat konularında bilgi vermektedir.

(9) Bk. **Penal Pratice in a Changing Society,** (Cmnd 645) London 1959.

KRONİK

3222 SAYILI KANUNUN 37 ve 38 İNCİ MADDELERİ YÜRÜRLÜKTEDİR

Teoman ERGÜL

3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddeleri hakkındaki bir makale (1), uygulamada tereddütler yaratan bir konuyu dile getirmiş bulunmaktadır.

Bu makalede, Yg. 7 nci Ceza Dairesinin iki kararı (2) eleştirilerek, 3222 sayılı yasanın 37 ve 38 inci maddelerinin 359 sayılı TRT kanunu muvacehesinde yürürlükten kalkmış bulunduğu, bu sebeple de sanıklar hakkında bu maddelerin uygulanmasının TCK. nun 2 nci maddesine (ve binnetice «kanunsuz suç ve ceza olmaz» şeklindeki hukukun temel ilkesine ve Anayasanın 33 üncü maddesine) aykırı olacağı ileri sürülmektedir.

Uygulamada tereddütlerin doğmasının sebebi, 3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddeleri ile TRT kanununun 26 ve 36 ncı maddelerinin üç açıdan incelenmesidir. Bu görüş farklarını sıralarken meseleyi de ortaya koymuş olacağız :

1. Birinci görüş, 359 sayılı TRT kanununun 36 ncı maddesiyle, 3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddelerinin yürürlükten kaldırıldığını ileri sürmektedir.

2. Bu görüşe göre, 3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddeleri yürürlükten kalkmış değildir, ancak, ceza vasıf değiştirmiş ve tazminat kabilinden para cezalarına benzemiştir.

3. Bahse konu olan ceza, yani TRT kanununun gerek 26 ve gerekse 36 ncı maddelerinde bahsedilen ceza, ruhsatnamelerin ücretlerine dair cezadır. Bu ceza 3222 sayılı kanunun 37 nci maddesi ile ilgilidir. Bir nev'i vergi veya harç cezası niteliğindedir.

Görüşleri kısaca belirttikten sonra, tartışmayı ileriye bırakarak, bilhassa 359 sayılı TRT kanununun bahse konu maddelerini gözden geçirmekte fayda ummaktayız.

TRT Kanununun 26 ncı maddesinde; «...her çeşit alıcı telsiz tesisatı ve cihazları için verilen ruhsatnamelere ait ücretler ve cezalar, radyo ve televizyon vasıtasiyle yapılan her çeşit ilân ve reklâm karşılıkları, halk önünde yapılacak konser, temsil ve benzeri programlara giriş ücreti, kitap, dergi ve plâk gibi yayınlarla ilgili gelirler, girişilecek

her çeşit radyo ve televizyon ticarî ve iktisadî ilişkilerinden elde edilecek kârlar ve bağışlar, Kurumun geliridir.» demektedir.

Maddedeki «her çeşit alıcı telsiz tesisatı ve cihazlarından» kasıt, «9 Haziran 1937 tarihli ve 3222 sayılı kanunun 7 nci maddesinde gösterilen», «a. Umumi telsiz telefon neşriyatını almaya mahsus tesisat, b. Abone olanlar için matbuat, borsa gibi haberleri almaya yarıyan hususi tesisat, c. Umuma mahsus telsiz telefon neşriyatı dahil olsun olmasın her nev'î resim nakline ait neşriyatı almaya mahsus tesisat» lardır.

Aynı kanunun 36 ncı maddesi de, 26 ncı maddede kurumun geliri olarak belirtilen «ruhsatnamelerin ücretleri ve cezaları» nın ne şekilde tahsil olunacağını göstermektedir.

Madde hükmü şöyledir :

«9 Haziran 1937 tarihli ve 3222 sayılı Telsiz Kanununun 7 nci maddesinde gösterilen alıcı telsiz tesisleri ve cihazları için verilen ruhsatnamelerin ücretleri ve cezaları PTT Genel Müdürlüğü tarafından tahsil olunur. Bu ücret ve cezaların tahsilinde Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü hakkındaki 21 Temmuz 1953 tarihli 6183 sayılı kanun uygulanır.» vs.

Kanun maddeleri, kısaca gözden geçirildikten sonra, tartışma konusu fikirlere gelebiliriz :

1. Yukarıda da özetlendiği üzere, bazıları (3), 359 sayılı TRT Kanununun 36 ncı maddesiyle, 3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddelerinin yürürlükten kalktığını iddia etmektedirler.

Ancak TRT Kanunu 48 inci maddesinde yürülükten kaldırılan hükümleri saymıştır. Bunlar arasında adıgeçen 37 ve 38 inci maddeler yoktur. 3222 sayılı kanun taranmış ve bu kanunun sadece 5 inci maddesinin b bendi TRT kanununa aykırı bulunmuş ve yürürlükten kaldırılmıştır. Bu sebeple bir ihmalden de bahsedilemez.

Yine, TRT Kanununun, 26 ncı maddede kurumun geliri olduğu belirtilen ruhsatnamelerin ücretleri ve cezalarının neler olduğu adıgeçen kanunda hükme bağlanmamıştır. Bu konudaki hükümler 3222 sayılı kanundadır. 3222 sayılı kanunun 36 ncı maddesine göre, «...7 nci maddede gösterilen her nev'i alıcı telsiz tesisatı için kendilerine ruhsatname verilenlerden her malî sene için alınacak ücretler... İcra Vekilleri Hey'etince tasdik edilecek bir tarife ile tayin olunur.» Bu, TRT Kanunun 26 ve 36 ncı maddesinde bahsi geçen, «ruhsatnamelerin ücretleri» dir.

Bu esasa göre tesbit olunan ücretlerin zamanında ödenmemesi halinde 3222 sayılı kanunun 37 nci maddesi gereğince, ücretler cezalı alınır. Adıgeçen 37 nci madde metni bu konuda en açık delildir : «Kanu-

nî müddeti zarfında ücretini tediye etmiyenlerden bu ücret gûna tebliğe lüzum olmaksızın yüzde yirmi fazlasıyla alınır. Kanunî müddetin inkizası tarihinden bir ay sonra Posta, Telgraf ve Telefon idaresince yapılacak tahrirî tebliğ tarihinden onbeş gün içinde yine ücretlerini tediye etmiyenlerin ruhsatnameleri iptal ve haklarında ruhsatname almıyanlar gibi muamele olunur.»

Bu da, TRT Kanununun 36 ncı maddesinde bahsi geçen, «cezalardır». Bunun içindir ki, 37 nci maddenin kaldırıldığını iddia etmek yanlış bir düşünceye dayanmaktadır.

3222 sayılı kanunun 38 inci maddesi ise, 37 nci maddeden tamamen müstakil bir mahiyette olup, ceza hükümlerini ihtiva etmektedir. Ceza uygulaması yönünden 37 nci madde sadece, ücretini muayyen zamanlarda ödemiyenlerin ruhsatnamelerinin idare tarafından iptal edileceği ve ruhsatsız tesisat ve cihaz kullanacaklar gibi addolunacağı cihetle önemlidir.

3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci madelerinin yürürlükte bulunmadığı iddiası yazılı emir yoluyla Yargıtaya intikal temiş, karara bağlanmıştır.

Adalet Bakanlığı, 3222 sayılı kanunun 37 ve 38/3 üncü maddeleri gereğince verilen mahkûmiyet kararının, «...3222 sayılı Telsiz Kanununun 7 nci madesinde gösterilen alıcı tesisleri ve cihazları için verilen ruhsatnamelerin ücret cezalarının PTT Genel Müdürlüğü tarafından tahsil olunacağı, bu ücret ve cezaların tahsilinde Âmme Alacaklarının Tahsili Usulü hakkındaki kanunun uygulanacağı, ruhsatname ücret ve cezalarının tahsil tarihinden iki ay içinde kuruma ödeneceği, gecikme olursa genel hükümlere göre faiz yürütüleceği, bu tahsilât karşılığında PTT Genel Müdürlüğüne % 10 tahsil ücretinin kurum tarafından ödeneceği 359 sayılı kanunun 36 ncı madesinde tesbit edildiğine nazaran, 3222 sayılı kanunun 37 ve 38/3 üncü maddelerinin sözü geçen kanunla zımnen yürürlükten kaldırılmış olduğu bu itibarla TCK. nun 2 nci maddesinin açık hükmü muvacehesinde, işlendiği zamanın kanuna göre cürüm ve kabahat sayılmıyan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemiyeceği gözetilmeden yazılı olduğu üzere mahkûmiyet hükmü tesisinde isabet görülmediğinden CMUK. nun 343 üncü maddesi gereğince... bozulmasını» istemiştir (4).

Yargıtayın, bu talep hakkındaki kararı ise şöyledir : «359 sayılı kanunun 36 ncı maddesi alıcı telsiz cihazları için verilen ruhsatnamelerin ücret ve cezalarının tahsil şekli ve suretleriyle tevdi edilecekleri yeri göstermekte ve buna mukabil 3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddeleri ise cezaî hükümleri ihtiva etmektedir.

871

«Şöyle ki, bahsi geçen 37 nci maddede, kanunî müddeti zarfında ücretini tediye etmiyenlerden % 20 fazlasiyle tahsil edileceği ve tebligata rağmen tediye etmiyenlerin ise, ruhsatnamelerinin iptali ile haklarında ruhsatname almıyanlar gibi muamele olunacağı hususları ve 38 nci maddede de buna ait cezaî müeyyideler yer almaktadır.

«Ayrıca 359 sayılı TRT Kanununun 48 inci maddesine göre 3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddelerinin yürürlükten kaldırılan hükümler haricinde bırakıldığı anlaşılmaktadır.» Bu sebeplerle talep reddedilmiştir (5).

Konu Yargıtay 7 nci Ceza Dairesinin bu kararıyle halledilmiş olmaktadır.

Ancak Yargıtayın 3222 sayılı kanunun 37 ve 38 inci maddelerini aynı muhtevada kabul etmesi ve her ikisini birlikte incelemesi kanuna uygun değildir. Zira, 3222 sayılı kanunun 37 nci maddesi yukarıda da belirtildiği üzere, 36 ncı madde gereğince (3222 sayılı kanunun) tanzim olunan tarifeye uygun ücreti yatırmıyanlar hakkında tatbik olunacak malî bir hükümdür. Bu vasfıyla idarî makamları ilgilendirir ve uygulaması idarî mercilere aittir. Bu sebepledir ki, TRT Kanununun 36 ncı maddesi, bu maddede yazılı cezaları kapsamaktadır.

3222 sayılı kanunun 38 inci maddesi ise, tamamen ayrı mahiyettedir. Fasıl başlığından da anlaşılacağı üzere cezaî bir hükümdür. Bu vasfiyle adlî merciler tarafından gözönünde tutulması gerekmektedir.

2. Yukarıda belirtilen ikinci görüş, genellikle infaz safhasında tereddütler hasıl etmiş ve birçok savcılık, bu para cezalarını bu görüş altında «tazminî» mahiyette addedip infazlarını PTT Müdürlüklerine bırakmıştır.

Görüş şöyle özetlenebilir : TRT Kanunu ile kurumun geliri olduğu bildirilen «ücret ve cezalar» kapsamına, 38 inci maddedeki cezalarda dahildir. Bunların bir kurumun geliri olması ve tahsili usulünün 6183 sayılı kanuna tâbi kılınması bunlara «tazminî mahiyet» vermektedir.

Oysa, ceza kelimesi, 3222 sayılı kanunun 38 inci maddesindeki cezaları kapsamamaktadır. 36 ncı madde gereğince tayin edilen ücretlerin, kanunî müddet içinde ödenmemesi halinde yüklenecek fazlalık şeklinde anlaşılması gerekir. Maddelerin yazılış tarzı da bunu göstermektedir. Ceza ve ücretin «ruhsatnamelere» ait olduğu açıkça belirtilmiştir. Suçların cezalarını kapsayacak en ufak bir işaret yoktur. Böyle olunca da, 38 inci maddedeki cezalar konusunda kanunun genel hükümle-

Çernis, Volf : Avukatın takvimi. 3. yıl - 1968. İstanbul 1967 Hak Kitabevi.

İstanbul Barosu avukatlarından Volf Çernis üç yıldan beri yayınladığı «Avukatın Takvimi» nin 1968 yılına ait olanını da gerçekleştirmiştir. Baş tarafında Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile Avukatlık Kanunu, Hukuk Usulü Mahkemeleri Kanunu, İcra ve İflâs Kanunu, Harçlar Kanunu, Gelir Vergisi Kanunu, Vergi Usul Kanunu gibi Kanunların bazı maddelerinin ve Türk Parasının kıymetini koruma mevzuatını ilişkin kararname ve tebliğin ve İstanbul Barosu Asgarî Ücret Tarifesinin ve ana kanunlarla ilgili Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararlarının derlenmiş bulunduğu takvim plastik bir kapak içindedir. Fiyatı 10 liradır.

Çeşnigil, Sait : Anayasa ve Siyasî Partiler Kanunu. Ankara 1967 Gürsoy Basımevi. XXIV, 464 S.

Baştarafında Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının tam metni bulunan eserde 648 sayılı Siyasî Partiler Kanunu hükümet gerekçeleriyle alınarak, her maddenin altına madde gerekçeleri, ilgili Yüksek Seçim Kurulu kararları gösterilmiş açıklamalar yapılarak, maddeler arasında irtibat sağlanmıştır. Kitabın sonunda Parlamentoda üyesi bulunan Siyasî Partilerin Tüzüklerinede yer verilmiştir. Fiyatı 15 liradır.

Erdoğan, Celâl : Tahliye ve Kira Tesbit Dâvaları. Ankara 1967 Balkanoğlu Matbaası, VIII, 270 S.

Anayasa Mahkemesi tarafından, gayrimenkul kiraları hakkındaki kanunun 2 ve 3 üncü maddelerinin iptalinden sonra meydana gelen boşluğun Yargıtay kararları ile giderilmesi yolu açılmıştır. Ankara 4 üncü Sulh Hukuk Hâkimi Celâl Erdoğan'ın uygulama alanı çok genişleyen tahliye ve kira tesbiti dâvalarına ilişkin eseri altı kısma ayrılmıştır. Bu kısımlarda tahliye dâvalarında usule ait bilgiler, adi ve hasılât kiası, gayrimenkul kiraları hakkında kanun, diğer kanunlara göre gayrimenkul tahliyesi, kira tesbiti dâvaları, kira bedeline ait alacak ve kiralardan doğan tazminat dâvaları başlıkları altında yapılan incelemede Yargıtay Kararlarına dayanılmış olması eserin tatbikî değerini artırmaktadır. Fiyatı 25 liradır.

Işıklı, Dr. Alpaslan : Toplu iş sözleşmesi ve Türkiye ekonomisi içindeki yeri. Ankara 1967 Ankara Üniversitesi Basımevi. IX, 163 S.

«Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No : 229 - 211. Maliye Enstitüsü Yayınları No : 29»

Ekonomik hayat üzerinde toplu iş sözleşmesinin tesirleri incelenen eserin üç bölümde Toplu iş sözleşmesi müessesesine genel bir bakış, Türkiye'de toplu iş sözleşmelerinin doğuşunu hazırlayan ve işleyişini etkileyen unsurlar, Türkiye'de toplu iş sözleşmelerinin bazı sonuçları (Toplu iş sözleşmelerinin uygulandıkları alanın toplu iş sözleşmelerinin sonuçlarını sınırlayan ve belirleyen bazı yönleri, toplu iş sözleşmelerinin ücretler ve gelir dağıtımı üzerindeki etkileri, toplu iş sözleşmeleriyle sağlanan ücret artışları ve fiyatlar, toplu iş sözleşmesi düzeninde iş uyuşmazlıkları) incelenmiştir. Fiyatı 15 liradır.

İplikçioğlu, İsmail Hakkı : Polisin Adlî görev ve yetkisi. Temel Bilgiler. Umumî zabıta ve trafik zabıtası için. İstanbul 1967 Acar Matbaası. 207 S.

Sakarya C. Savcı Yardımcısı İsmail Hakkı İplikçioğlu tarafından yayınlanan eserin «giriş» ten sonraki beş bölümünde sırasiyle polisin takip ve tahkik görevi, temel bilgiler, kriminoloji, raporla zabıt varakası numuneleri ve tamimler, trafik zabıtasının adlî vazifeleri başlıklarını taşıyan konular yer almıştır. Bölümlerde zabıta ile ilgili konular üzerinde durulmuş, açıklamalar yapılarak ilgili mevzuat maddeleri gösterilmiş ve örnekler verilmiştir. Fiyatı 20 liradır.

Karayalçın, Prof. Dr. Yaşar - Nurkut İnan : Borçlar - Ticaret ve Banka Hukuk Bibliyografyası, 1964. Ankara 1967 Güzel İstanbul Matbaası. X, 74 S.

«Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No : 63»

1966 yılında, 1963 yılı Borçlar - Ticaret ve Banka Hukuku Bibliyografyası gene Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından yayınlanan Prof. Dr. Yaşar Karayalçın 1944 yılı bibliyografyasını da Nurkut İnan ile birlikte hazırlamış ve aynı Enstitü yayınlamıştır. 1964 yılında yayınlanan hukuk kitapları ile 50 den fazla dergi ve 9 toplu eserin derlenmesiyle hazırlanan bibliyografyanın fiyatı 12 lira 50 kuruştur.

877

itirazın hükümden düşürülmesi, takibin iptali ve taliki, menfi tesbit ve istirdat dâvaları ve mahkemelerinin cebri icraya müdahaleleri, mal beyanı, haciz, haczi kabil olmayan maller, haciz dolayısiyle istihkak iddiaları, hacze iştirak, mahcuz malın paraya çevrilmesi, paranın paylaştırılması ve haciz vesikası; üçüncü bölümün fasıllarında rehnin paraya çevrilmesi yolu ile takip, kiralar hakkında hususî hükümler ve kiralanan gayrimenkullerin tahliyesi, ilâmların icrası, kambiyo senetlerine müstenit hususî takip usulü, ihtiyatî haciz, cezaî hükümler, icra tetkik mercii kararlarının temyizi, müteferrik hükümler ve 538 sayılı kanunun meriyete giriş şekli incelenmiştir. Dip notlarında Türk ve yabancı hukukçulara ve Yargıtay ile Federal Mahkeme kararlarına atıflar yapılan eserin fiyatı 40 liradır.

Sengir, Dr. Turgut : Aval hukuku. Ankara 1967 Başnur Matbaası. XI, 54 S. «Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No : 62»

Eserin ayrıntıları mesele, tarihçe, tarif, aval ile diğer hukukî müesseselerin ayrımı, avalin şekilleri, avalin ticarî vasfı, avala ilişkin ihtilâflarda yetki, hangi senetlere aval verilebilir ?, kimler aval verebilir ?, aval kimin lehine verilebilir ?, aval ne zaman verilmiş olur ?, aval hangi hallerde muteber değildir ?, avalin neticeleri (Genel olarak, aval veren ile senet mümzileri arasında ilişkiler, kısmî avalin neticeleri, birden fazla aval mevcut olduğu hallerde durum), sonuç, başlıklarını taşımaktadır. Fiyatı 12 lira 50 kuruştur.

Üstündağ, Saim : İddia ve müdafaanın değiştirilmesi yasağı. İstanbul 1967 Cezaevi Matbaası. XVI, 237 S.
«İstanbul Üniversitesi Yayınları No : 1250 - Hukuk Fakültesi No : 266»

Eserin paragraflarında dâvanın sebebinin değiştirilmesi, neticei talebin değiştirilmesi, tarafın değiştirilmesi, dâva değiştirmeye muvafakat ve değiştirmenin icrası, dâva değiştirme yasağının kesin hükmün çevresi problemi ile ilgili inceleme konusu yapılmıştır. Fiyatı 640 kuruştur.

Ankara Barosu Dergisi, 1967 - Sayı : 4

Ankara Barosu tarafından iki ayda bir yayınlanan derginin bu sayısında Prof. Faruk Erem'in aleyhte bozma yasağı ve Vasfi Şenözen'in Hukukun dili ve eski ile yeni başlıklı incelemeleri, Asım Kaya Bekman'ın Türkiye'de sigortacılık ve sigorta hukuku, Mustafa Güner'in Borçlar Ka-

879

nununun 316 ve 317 nci maddesi hükmü karşısında 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, grev ve lokavt kanununun 3 üncü maddesi, Halûk Köseoğlu, nun Toplu İş Sözleşmelerinde uyuşmazlık problemi ve uzlaştırma yolları başlıklı yazıları, Ergun Önen,in İsviçre Federal Mahkemesi karar tercüme si; Yargıtay, Anayasa Mahkemesi, Danıştay kararlariyle Askerî Yargıtay içtihadı Birleştirme kararları, bibliyografya, kronik ve meslek haberleri bulunmaktadır.

Askerî Adalet Dergisi, Yıl : 11, Sayı : 44, Ekim : 1967

Millî Savunma Bakanlığı Askerî Adalet İşleri Bakanlığı tarafından üç ayda bir yayınlanan derginin 44 üncü sayısında Nahit Saçlıoğlu (Devlet Plânlama Teşkilâtı hakkında düşünceler), Süleyman Taşar gizli kalması gereken bilgilerin istihsal ve ifşası) ve Hakkı Erkan (Askerî Ceza Kanununa göre haksız tahrik) incelemeleri ile Askerî Yargıtay ve Yargıtay Kararları yer almıştır.

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Temmuz 1967 - Cilt IV, Sayı : 2

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından yılda iki sayı olarak yayınlanan derginin bu sayısında Sait Yüksel (Bankacılık yönünden Avrupa Ekonomik Topluluğuna aday üyelik statüsü) Gülören Tekinalp (Türk Devletler Hususî Hukukunda gemi alacaklısı hakkının doğuşu ve buna ilişkin problemler), Hans Möller (Menfaat ve Değerlendirilmesi - Çeviren : Fırat Öztan) ve Adnan Damcı'nın (Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukukî mesuliyet) incelemeleri, Nurkut İnan'ın (Protestoya ilişkin bazı sorunlar) yazısı, Volf Çermis'in Denizde yük boşaltmadan doğan alacağın zamanaşımı konusunda karar tahlili Hikmet Sami Türk'ün Yargıtay kararları derlemesi, Akar Öcal'ın Kooperatif şirketlerde sona erme kararının geri alınması konusunda Federal Mahkeme kararı çevirisi ve mevzuat kroniği yer almaktadır. Derginin bir sayısı 20 liradır.

İzmir Barosu Dergisi, Sayı : 25, Eylül 1967

İzmir Barosu tarafından ayda bir yayınlanan derginin 25 inci sayısında sırasıyla yurt içi, yurt dışı meslek haberleri, Doçent Dr. Mahmut T. Birsel'in «Türk Ticaret Kanununun değerlendirilmesi ve iktisat yasasına ilk adım» başlıklı yazısıyla Danıştay ve Yargıtay kararları yer almıştır. Derginin fiyatı 1, yıllık abonesi 12 liradır.

880

nununun 316 ve 317 nci maddesi hükmü karşısında 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, grev ve lokavt kanununun 5 üncü maddesi, Halûk Kanununun Toplu İş Sözleşmelerinde uyuşmazlık problemi ve uzlaştırma yazılar başlıklı yazıları, Ergun Önen'in İsviçre Federal Mahkemesi karar tercemesi, Yargıtay, Anayasa Mahkemesi, Danıştay kararlarıyle Askeri Yargıtay içtihadı Birleştirme kararları, bibliyografya, kronik ve meslek haberleri bulunmaktadır.

Askeri Adalet Dergisi, Yıl : 11, Sayı : 44, Ekim : 1967

Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Bakanlığı tarafından üç ayda bir yayınlanan derginin 44 üncü sayısında Nahit Saçhoğlu (Devlet Plânlama Teşkilâtı hakkında düşünceler), Süleyman Taşar gizli kalması gereken bilgilerin istihsal ve ifşası) ve Hakkı Erkan (Askeri Ceza Kanununa göre haksız tahrik) incelemeleri ile Askeri Yargıtay ve Yargıtay Kararları yer almıştır.

Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Temmuz 1967 - Cilt IV, Sayı : 2

Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü tarafından yılda iki sayı olarak yayınlanan derginin bu sayısında Sait Yüksel (Bankacılık yönünden Avrupa Ekonomik Topluluğuna aday üyelik statüsü) Gülören Tekinalp (Türk Devletler Hususi Hukukunda gemi alacaklısı hakkının doğuşu ve buna ilişkin problemler), Hans Möller (Menfaat ve Değerlendirilmesi - Çeviren : Fırat Öztan) ve Adnan Damcı'nın (Karayolları Trafik Kanununa Göre Hukuki mesuliyet) incelemeleri, Nurkut İnan'ın (Protestoya ilişkin bazı sorunlar) yazısı, Volf Cermis'in Denizde yük boşaltmadan doğan alacağın zamanaşımı konusunda karar tahlili, Hikmet Sami Türk'ün Yargıtay kararları derlemesi, Akar Ocak'ın Kooperatif şirketlerde sona erme kararının geri alınması konusunda Federal Mahkeme kararı çevirisi ve mevzuat kroniği yer almaktadır. Derginin bir sayısı 20 liradır.

İzmir Barosu Dergisi, Sayı : 25, Eylül 1967

İzmir Barosu tarafından ayda bir yayınlanan derginin 25 inci sayısında sırasıyla yurt içi, yurt dışı meslek haberleri, Doçent Dr. Mahmut T. Birsel'in «Türk Ticaret Kanununun değerlendirilmesi ve iktisat yasasına ilk adım» başlıklı yazısıyla Danıştay ve Yargıtay kararları yer almıştır. Derginin fiyatı 1. yıllık abonesi 12 liradır.

SATIŞTA OLAN ADALET BAKANLIĞI YAYINLARI

Zürih Şerhi Serisi	*Fiyatı*
Egger : (Çev : V. Çernis) Giriş ve Kişinin hukuku; 1948, Cilt : 2, Mad : 52 - 89	300
Egger : (Çev : T. Çağa) Aile hukuku, 1949, Mad : 241 - 345	3.00
Egger : (Çev : V. Çernis) Vesayet, 1952, Cilt : 1, Mad : 346 - 381	4.50
Egger : (Çev : V. Çernis) Vesayet, 1955, Cilt : 2, Mad : 382 - 438	4.50
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. İ. Sungurbey) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1964, Mad : 492 - 529	15.00
Oser - Schönenberger : (Çev : Prof. Dr. Fikret Arık) İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, 1966. Birinci Fasikül; Madde : 184 - 215.	5.00
Bern Şerhi Serisi	
Becker : (Çev : Dr. Bülent Olçay) İsviçre Medenî Kanunu Şerhi. VI. Cilt : Borçlar Kanunu. I. Kısım : Genel Hükümler. Fasikül I : Madde 1 - 36. Ankara 1967	7.50
Yargıtay Kararları	
İçtihadı Birleştirme Kararları. Hukuk Kısmı, 1930 - 1947	6.00
» » » » » 1955	75
» » » » » 1956	50
» » » Ceza Kısmı 1952	10
» » » » » 1953	25
» » » » » 1954	25
» » » » » 1955	25
» » » » » 1956	25
» » » » » 1957	25
Devletlerarası hukuku ilgilendiren Yargıtay Hukuk ve Ceza Kararları	1.00
Yargıtay Kararları 1941 - 1942 Ceza Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1950 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	2.50
» » 1955 » »	2.50
» » 1959 » »	1.00
» » 1941 - 1942 Hukuk Kısmı	3.00
» » 1944 » »	3.00
» » 1945 » »	3.00
» » 1946 » »	2.50
» » 1948 » »	3.00
» » 1949 » »	2.00
» » 1951 » »	3.00
» » 1952 » »	3.00
» » 1953 » »	3.00
» » 1954 » »	3.00
» » 1955 » »	3.00
» » 1959 » »	4.00
Diğer Yayınlar	
Dr. Recai Seçkin : Yargıtay Tarihçesi, Kuruluş ve İşleyişi.	10.00
İsviçre Federal Mahkeme Kararları 1945	1.00
» » » » 1946	1.00
» » » » 1947	1.00
Wieland : (Çev : İ. H. Karafakıh) Aynî Haklar, İkinci baskı, 1949, Cilt : 2	7.50

283

Wahl : (Çev : K. Berker) Deniz Ticareti Hukuku, nazarî ve amelî, 1948	3.00
Vidal - Magnol : (Çev : Ş. Devrin) Ceza Hukuku Cilt : 1. 1949	4.00
Dr. Recai Seçkin : 1961 - 1962 Adalet Yılının Açılışı Dolayısiyle Söylev	50
Dr. Recai Seçkin : 1964 - 1965 Adalet Yılını Açış Söylevi	50
Bustamente Sirven : Hukuku Hususiyet Düvel Kanunu Projesi, 1930	50
Vehbi Yemebaş : Suç ve Suçlunun Taaddüdü ve Cürme İştirak, 1952	1.50
Seçim İşlerinde İtiraz ve Şikâyetler Klavuzu. (T. C. Yüksek Seçim Kurulu Yayınlarından), 1964	2.50
Fabreguettes : Adalet Mantığı ve Hüküm Verme Sanatı, 1945	3.00
Daguin : (Çeviren : Baha Arıkan) Kanunumuzun mehazı olan haşiyeli Alman Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu. 1951.	8.00
Esbabı mucibeli Avukatlık Kanunu ve Talimatnamesi, 1939	50
İnhulsen : (Çeviren : Rıfat Taşkın) İngiliz Ceza Muhakemeleri Usulü. 1938	1.00
Kerdaniel : (Çeviren : Rasih Yeğengil) Şahitlik ve Şahidin psikolojisi. 1937	50
Ceza Hukukunu tevhit birinci beynelmilel konferansı. Varşova, 1 - 6 İkinciteşrin 1927. Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres	8.00
Ceza Hukukunu tevhit üçüncü beynelmilel konferansı. Brüksel, 26 Haziran 1930 Konferans vesikaları, Çeviren : Mustafa Nuri Devres.	3.00
Ceza Hukukunu tevhit beşinci beynelmilel konferansı. Madrit, 14 - 20 Birinciteşrin 1934, Konferans vesikaları. Çeviren : Mustafa Nuri Devres	3.00

Adalet Dergisi

1935	yılı	(kalmamıştır)	Sayısı	30
1936	»	(13 - 18, 20, 22, 23. sayılar kalmamıştır)	»	30
1937	»	(1 - 7. sayılar kalmamıştır)	»	30
1938	»		»	30
1939	»	(10 ve 11 sayılar kalmamıştır)	»	30
1940	»		»	30
1941	»		»	30
1942	»		»	30
1943	»		»	30
1944	»	(1, 2, 3. sayılar kalmamıştır)	»	30
1945	»	(7. sayı kalmamıştır)	»	30
1946	»		»	30
1947	»		»	30
1948	»		»	30
1949	»		»	1.00
1950	»		»	1.00
1951	»	(3. sayı kalmamıştır)	»	1.00
1952	»		»	1.00
1953	»		»	1.00
1954	»		»	1.00
1955	»		»	1.00
1956	»		»	1.00
1957	»		»	1.50
1958	»		»	1.50
1959	»	(1959 yılında üç ayda bir olarak 4 sayı çıkmıştır, 4 üncü sayı kalmamıştır)	»	4.50
1960	»	(2 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	4.50
1961	»		»	2.50
1962	»	(7 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1963	»	(1, 2, 5 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1964	»	(1, 2, 7 ve 8. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1965	»	(1, 5 - 6, 10 - 12. sayılar kalmamıştır)	»	2.50
1966	»	(3 - 12. sayılar kalmamıştır. 1 ve 2. sayılar 250 kuruştur)		

Resmî Kararlar Dergisi

1966 yılı (İlk sayısı Mart 1966 da yayınlanmıştır.) Sayısı : 1,50

Ankara Yarı Açık Cezaevi Matbaası

886